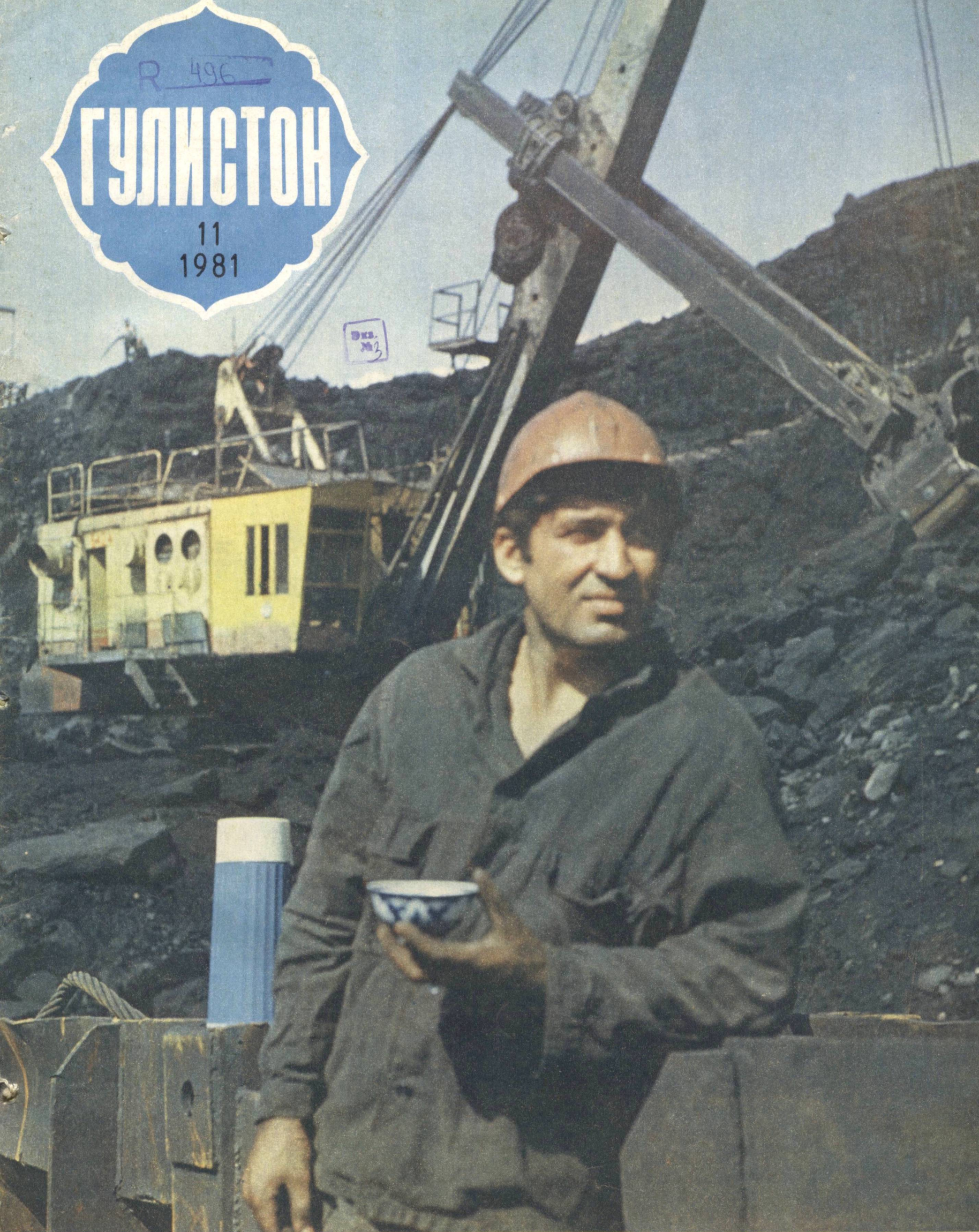

R 496

ГУЛИСТОН

11
1981

Экс.
№3

Суратда: чорвачилик бўйича эришилган яхши нўрсаткичлар учун республикамизга юксак мунофотни топшириш пайти.

Ш. АЛИМОВ ва Б. ЮСУПОВ фотоси

ЧОРВАДОРЛАР ЗАФАРИ

Шу йил 8 сентябрь куни республикамизнинг қишлоқ хўжалик активлари йиғилишида Ўзбекистон ССРга КПСС Марказий Комитети, СССР Министрлар Совети, ВЦСПС ва ВЛКСМ Марказий Комитетининг Фахрий ёрлиғи топширилди. Бу юксак мунофотни партиа ва ҳукуратимиз номидан СССР Министрлар Совети Раисининг ўринбосари ўртоқ В. Э. Димшиц топширди. Фахрий ёрлиқни КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси аъзолигига кандидат, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари ўртоқ Ш. Р. Рашидов қабул қилиб олди. Республикамиз бу мўтабар мунофотга чорвачилик ходимларининг 1980—1981 йиллардаги қишки даврда Бутуниттифоқ социалистик мусобақаси якунларига кўра сазовор бўлган эди.

Дарҳақиқат, фермалар ва чорвачилик комплексларининг ходимлари Бутуниттифоқ социалистик мусобақасида актив иштирок этиб, чорва қишловини уюшқоқлик билан ўтказдилар, паррандалар маҳсулдорлигини оширишда, гўшт, сут, тухум етиштириш ҳамда тайёрлашни кўпайтириш учун курашда катта муваффақиятларни қўлга киритдилар. Натижада меҳнат унумдорлигини оширишга ва қишлоқ хўжалигининг энг муҳим ҳаёт тармоқларидан бири бўлган чорвачилик маҳсулотлари етиштиришни мустақамлашга эришдилар. Аҳолини чорвачилик маҳсулоти билан таъминлаш ҳам бир мунча яхшиланди.

Эришилган муваффақиятлар асосан Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг чорвачиликни ривожлантириш со-

ҳасида қатъият ва изчиллик билан олиб бораётган улкан ишлари туфайли қўлга киритилди. Шунингдек, қўлга киритилган ютуқлар барча партиа, совет, касаба союзи ва комсомол ташкилотларининг ижодий ташаббусини ривожлантириш, меҳнат коллективларини вужудга келган ҳар қандай қийинчиликларни бартараф этишга сафарбар қилиш, чорвачилик маҳсулотларини етиштиришни кўпайтириш учун бор имкониятларни қидириб топиш ва улардан фойдаланиш соҳасида олиб бораётган ташкилотчилик ва оммавий-сиёсий ишларнинг натижасидир.

Ўтган беш йиллик давомида республикамиз меҳнат илғорларидан 58 минг меҳнаткаш Совет Иттифоқининг орден ва медаллари билан тақдирланди, шу жумладан, 79 киши Социалистик Меҳнат Қаҳрамони деган юксак унвонга сазовор бўлди. Булар орасида илғор чорвадорларимизнинг номлари ҳам фахрли ўринни эгаллайди.

Партия ва ҳукуратимиз республикамизга муносиб кўрган юксак мунофотдан руҳланган чорвадорлар бу йил гўшт етиштиришни яна 20 процент, сут етиштиришни 15 процент, тухум етиштиришни 20 процент кўпайтиражаклари тўғрисида КПСС Марказий Комитетига, шахсан ўртоқ Леонид Ильич Брежневга ваъда бердилар. Чорвадорларимиз ўз ваъдаларини шараф билан адо этиш учун бу қиш мавсумини ҳам аъло даражада ўтказишга пухта ҳозирлик кўрдилар ва чорва маҳсулотларини кўпайтириш учун изчил кураш олиб бормоқдалар.

Яшасин Улуф Октябрь социалистик революциясининг 64 йиллиги!

Инсоният тарихида янги давр очиб берган Улуф Октябрга шон-шарафлар!

Яшасин мангу барҳаёт революцион интернационал таълимот — марксизм-ленинизм!

Яшасин ленинчи Совет Иттифоқи Коммунистик партияси!

Партиянинг кучи — халқ билан бирликдадир!

Халқнинг кучи — партия билан бирликда, унинг раҳбарлигидадир!

Коммунизм бинокори, тинчлик учун изчил курашчи — улуф совет халқига шон-шарафлар!

Ленин байроғи остида, Коммунистик партия раҳбарлигида — коммунизм ғалабаси сари, олға!

КПСС Марказий Комитетининг Улуф Октябрь социалистик революциясининг 64 йиллигига Чақириқларидан.

СУРХОННИНГ ОЛТИН ТОЛАСИ

КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари, СССР Олий Совети Президиумининг Раиси ўртоқ Л. И. Брежнев КПСС XXVI съездига қилган Ҳисобот докладыда пахтакорлар меҳнатига юксак баҳо бериб, келгусида пахтачиликни янада юксалтириш лозимлигини алоҳида таъкидлади: «Пахта етиштириш келгусида ҳам кўпайтирилиши лозим. Лекин гап ўсишнинг миқдор кўрсаткичларидагина эмас. Маҳсулот сифатини ошириш, пахтанинг ингичка толали навини етиштиришни бутун чоралар билан кўпайтириш марказий вазифа ҳисобланади. Юқори сифатли пахта етиштириш мамлакатдаги барча пахтакорларнинг асосий вазифасидир». Бу чинакам пахтакор республикамиз меҳнаткашлари, шу жумладан, ингичка толали пахта етиштириш билан шуғулланадиган сурхондарёлик деҳқонларга ҳам гоят қадрлидир.

Дарҳақиқат, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети ва Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг бундан бир неча йил аввал Қашқа-

Қулмурод БОЗОРОВ,

Ангор район партия комитетининг биринчи секретари

дарё, Сурхондарё, Бухоро ва Наманган областларида ингичка толали пахта етиштиришни янада кўпайтириш тадбирлари тўғрисидаги қарори биз ипак пахта ижодкорлари зиммасига катта масъулият юклади.

Бир неча йилдан бери ипак пахта етиштиришимиз ва бу борада тажриба ҳам орттирдик. Партия ва ҳукуматимиз пахтакорлар ҳақида ғамхўрликни кучайтириб, уларга кенг имкониятлар яратиб бермоқда. Мана, икки йилдирки, биринчи тип тола берадиган пахтанинг ҳар тоннасини биринчи сортда давлат биздан бир минг 520 сўмга, иккинчи сортда бир минг 300 сўмга ва учинчи сортда 950 сўмга сотиб оляпти. Шунингдек, областимиз олимлари ва селекционерлари ҳамкорликда яратган «Т-7» навли пахтанинг ҳарид нархлари ҳам бирмунча ошди.

Шу ўринда биринчи тип толали «Т-7» пахта нави ҳақида тўхталмоқчиман. Хўжалигимизнинг кўпроқ майдонларига шу навдан экилаётганига уч йил бўлди. Унинг афзаллиги шундаки, аввало биринчи тип тола беради. Иккинчидан, бу нав жанубий областимиз шароитида юқори ҳосилдорлик фазилатига эгадир. Деҳқонларимиз ҳузурда бўлиб, улардан бу пахта ҳақида сўраб қолгудек бўлсангиз, бу навнинг сувни кўп талаб қилмаслигини, турли касалликларга бардошлилигини, машинада териш ҳам мумкинлигини мамнуният билан сўзлайдилар.

Бошқа пахтакорлар тажрибасида бўлганидек, бизда ҳам асосий иш жараёнлари машина ва механизмлар билан бажарилмоқда. Айниқса, пахтани машинада теришга катта аҳамият берялмиз. Тўққизинчи беш йилликда ялпи ҳосилнинг 35,5 процентини териб олган бўлсак, ўнинчи беш йилликда бу кўрсаткич 51,6 процентни ташкил этди. Бу ютуққа Тамара Рўзиева; Эргаш Бобомуродов, Эшпўлат Шохдоров, Инобат Элмуродова, Кўчар Саидов, Наримон Қулсоатов, Маждид Хўжаёров, Расул Жўраев, Абдулхошим Долимов сингари азамат механик-ҳайдсвчиларимизнинг ғайрати билан эришдик. Пахтачиликда жараёнларни комплекс механизмлаш маҳсулот таннархини бирмунча арзонлаштириш ва меҳнат унумдорлигини ошириш имконини берди. Утган беш йилликда меҳнат унумдорлиги тўққизинчи беш йилликдагига нисбатан 28 процент ошди.

Энди экин зараркунандаларига қарши биологик кураш усули хусусида. Бу усул катта иқтисодий самара беришидан ташқари, атроф-муҳитни мусоффо сақлашда ҳам катта аҳамиятга эгадир. Бир мисол. 1976 йили фақат қишлоқ хўжалик зараркунандаларига қарши курашнинг ўзига район бўйича 586 минг сўм ҳаражат қилинди. 1980 йилга келиб биологик усулни кенг қўллашимиз туфайли экин зараркунандаларига қарши курашга сарфланган маблағ атиги 90 минг сўмдан ошмади. Айни пайтда ҳамма хўжаликларимизда биология лабораториялари мавжуд. Шу йилнинг ўзида бу лабораторияларда 9,1 килограмм трихограмма уруғи ва 380 минг дона габробракот етиштирилди. Бу энтомофаг (фойдали ҳашарот)лар билан 12 минг 900 гектар майдондаги ғўзани зараркунандалардан муҳофаза қилиш мум-

кин. Келгусида фақат ғўзанигина эмас, балки бошқа экинларни ҳам биологик усулда ҳимоя қилиш тадбирларини кўрмоқдамиз.

Яна бир муҳим омил — ернинг мелиоратив ҳолати ҳақида ҳам тўхталмоқчиман. Районимиздаги 15 минг 439 гектар майдондан 4 минг 500 гектарининг мелиоратив ҳолати яхши эмас. Бу майдонларда ер ости сувлари юза жойлашган. Буларнинг шўрлаши пахта ҳосилдорлигининг пайсалишига олиб келмоқда. Лекин деҳқонларимиз бунинг олдини олиш тадбирларини кўрмоқдалар. Ўнинчи беш йилликда ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш учун 2 миллион 305 минг сўм сарфланди. Янги беш йилликда эса бу мақсад учун 1,5 баравар кўп маблағ сарфлаш кўзда тутилмоқда. Область партия комитети ва халқ депутатлари область Совети ижроия комитетининг районимизда мелиорация ишларини кучайтириш тадбирлари ҳақида шу йил январь ойида чиқарган қарори айни мuddао бўлди.

Тупроқнинг мелиоратив ҳолатини яхшилашда айниқса, «Октябрь 50 йиллиги» колхозини деҳқонларининг ишлари диққатга сазовор. Хўжалик 1976 йили ҳар гектар майдондан 28,5 центнердан ҳосил олган бўлса, мелиорация ишларини яхшилаш туфайли 1980 йилга келиб ҳосилдорлик 38,2 центнерни ташкил этди.

Сўнгги йилларда районимиз хўжаликлариде меҳнатга ҳақ тўлашнинг нарядсиз системаси кенг жорий қилинмоқда. Бунда биз КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси аъзолигига кандидат, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари ўртоқ Ш. Р. Рашидовнинг Ўзбекистон Компартияси XX съездида қилган Ҳисобот докладыдаги: «Бевосита маҳсулот ишлаб чиқарувчининг пировард натижада маънавий ва моддий манфаатдорлик системасини такомиллаштириш зарур. Меҳнатни ташкил этиш ва ҳақ тўлашнинг нарядсиз системаси бу вазифани ҳал этишга яхши хизмат қила олади», деган ҳаққоний кўрсатмаларига изчил амал қилмоқдамиз. Утган йили районда 24 та бригада ана шу усулда ишлаб, бир минг 820 гектар майдоннинг ҳар гектаридан 41,3 центнердан — жами 7 минг 508 тонна ҳосил олди. Ҳар гектар пахта майдони ҳисобига 3 минг 663 сўм даромад қилинди. Ишбай усулида ишлаётган бригадаларга нисбатан нарядсиз системадаги бригадаларда иқтисодий кўрсаткичлар анча юқори бўлди. Шу боисдан бу йил нарядсиз ҳақ тўлаш системасига ўтган бригадалар сони янада кўпайди.

Шуни мамнуният билан қайд қиламизки, районимиздаги мавжуд 129 та пахтачилик бригадасига ишбилармон ва малакали кишилар бошчилик қилмоқдалар. Уларнинг 15 нафари олий маълумотли мутахассис. Бошқалари ҳам турли олий ва ўрта махсус ўқув юрларида сиртдан ўқимокдалар. «Коммунизм» колхозининг донгдор бригада бошлиғи, Ленин ордени нишондори Бозор Жўрақулов ана шундай ишчан коммунистлардан. У деҳқончиликдаги бой тажрибаси билан кифояланиб қолмади. Ҳозир Тошкент Қишлоқ хўжалиғи институтининг сиртки бўлимида таълим олмоқда. Унинг бригадасига бу йил қатор йиллардан буён планини бажаролмаган қолақ бригада ерлари ҳам қўшиб берилди. Ишчан коммунист етакчилиги қилаётган бригада деҳқонлари ҳар гектар ердан 55 центнердан «оқ олтин» етиштиришга муваффақ бўлдилар.

Бутун дунё пролетарлар, бирлашингиз!

Ўзбекистон Компартияси
Марказий Комитетининг
ойлик ижтимоий-сиёсий,
адабий-бадний журнали

№ 11 (381)
Ноябрь
1981

Журнал 1925 йилдан чиқа бошлаган
Ўзбекистон Компартияси
Марказий Комитетининг нашриёти

КОММУНИСТЛАР

Оламга озодлик бонгини урди
Илк дафъа тўгарак бўлган бир
гурух.
Жам қилди юзларни эркининг
сурури
Ва якқалам қилди
мингларни бу рух.
Улар дор тагида мағрур турдилар,
Кўрдилар кишану сургун захрини.
Бизга эса мерос қилиб бердилар
Коммунист номининг
юксак фахрини.
Бу кун — миллионлармиз:
оламда ғолиб
Қора кўз,
зангор кўз,
оқмиз, қорамиз.
Шу табаррук номни байроқдек олиб
Абэдиат сари
борамиз.

САМАРҚАНД МАРКАСИНИНГ ШУҲРАТИ

ПОНҒ ОТДИ. Қадимий ва ҳамisha навқирон Самарқандда яна ҳаёт қайнай бошлади. Сўлим кўчаларда одамлар гавжумлашди. Бу — ишчилар, бинокорлар, зиёлилар, студентлар, талабалар оқими... «8 Март» тикувчилик бирлашмасининг ишчилари ҳам ўз дастгоҳлари ёнига шошилмоқдалар.

Мана, улар Алишер Навоий номидаги проспектада жойлашган салобатли бино ҳовлисига кириб бормоқдалар. Ҳамманинг кайфияти яхши, руҳи тетик. Бунинг боиси равшан. Коллективнинг иши кўнгилдагидек. Корхонада тайёрланаётган хилма-хил кийим-кечакларга талаб катта. Савдо тармоқларига чиқарилган маҳсулот тезда ўз харидорини топаётир. Давлат Сифат белгисини олган кийимлар тобора кўпроқ ишлаб чиқарилмоқда. Маълумки, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг Қийин эрийдиган ва ўтга чидамли металл комбинати ҳамда мазкур бирлашма коллективларининг ишлаб чиқарилган маҳсулотнинг техник даражаси ва сифатини ошириш, ўн биринчи беш йилликда олий сифат категориясидаги маҳсулотлар ишлаб чиқаришни кўпайтириш борасидаги социалистик мажбуриятлари тўғрисида қабул қилган қарорда сифатни ошириш масаласи алоҳида таъкидланди. «8 Март» тикувчилик бирлашмасининг коллективи ҳам бу қарорга лаббай деб жавоб берапти.

Корхонанинг қайси бир цехига кирманг, ҳар бир кишининг чинакамига зарбдорчасига ишляётганлигини, ўзига тегишли жараёнларни сифатли бажариш учун астойдил курашаётганлигини, унумли ишлаб, социалистик мусобақа ғолиби бўлишга интиляётганлигини кўрасиз. Ҳозир бу ерда 25 ишчи «Ун биринчи беш йилликда — икки беш йиллик план!», деган шиор билан майдонга чиқиб, самарали меҳнат қилмоқда. Коллектив-

нинг обрўси, тайёрланаётган маҳсулот маркасининг доврўғи учун куч-қувватини, билим ва тажрибасини аямаётган бу ажойиб кишиларнинг ҳар бири ҳақида дoston битса арзийди.

НПСС аъзоси, тикувчи-моторист Ҳабиба Аҳмедова социалистик мусобақада ҳамisha ғолиб.

* * *

Нина Петровна бирлашма қошидаги ошхонада овқатланиб бўлгач, соатига қаради: ҳали бир оз вақт бор экан. Машинаси ёнига бориб, унинг иш қисмларини кўздан кечирди, чанг-гардларини артди.

— Машинангиз атрофида бунча пареона бўласиз, Нина Петровна! — деди тегишиб у билан ёнма-ён ишляётган аёл. — Юринг, ташқарига чиқамиз. Тоза ҳаво ҳам керак.

— Майли, чиқсак чиқа қолайлик, — деди Тимохова. — Ахир, машина ҳам кишидан эътибор талаб қилади, — дея сўзини давом эттирди ташқарига йўналаркан. — Мана бугун кўрдингиз-ку, уч-тўрт кун бетоб бўлиб ишга чиқолмаганимдан...

— Гапингиз тўғри. Мен ҳам бирор сабаб билан ишга чиқолмай қолсам, дастгоҳим ҳақида ўйлайман. Бефарқ қарайдиган одамнинг қўли тегса, дарров билинади...

Тушки танаффусдан сўнг Тимохова ҳамма қатори ишга киришди. Кайфияти яхши, машинаси бенуқсон ишларди. Шу пайт у планни икки ҳисса, бажаришга журъат этганига сабаб бўлган воқеани хотирлади...

— Ғайратингиз чакки эмас, — деди ўшанда унинг ёнида тўхтаган цех бошлиғи Л. Рацшчупкина. — Аммо сиз тайёрлаган ёрликлар камлик қилапти. Ахир, корхонамизда маҳсулот миқдори тобора ортиб борапти-да. Яна битта штамплаш машинасини келтириб ишга тушириш керак...

Бу гап Тимоховани ўйлантириб қўйди: «Иш суръатини янада ошириш, штампланаётган ёрликлар миқдорини кескин кўпайтириш имкони йўқмикин? Машинанинг тезлигини оширса қандай бўларкин?», деган фикрга келганда у бирданига мақсадига эришган одамдек қувониб кетди. Уз фикрларини цех механиги Элмир Умеровга айтган эди, у ҳам маъқуллади. Умеров созловчи

Юқорида айтганимиздек, районимизнинг барча хўжаликлари ўнинчи беш йиллик мобайнида ўрта толали навдан ингичка толали пахта навини етиштиришга ўтдилар. Пахтакорларимиз беш йилликда 164 минг тоннадан зиёд «оқ олтин» тортқиқ этдилар. Бу, тўққизинчи беш йилликдагига қараганда 16 минг тонна кўпдир.

Деҳқончиликда алмашлаб экишга ҳам алоҳида эътибор бермоқдамиз. Хўжалиklarимизда мавжуд бўлган 53 массивдан 49 тасида алмашлаб экиш жорий этилди. Шу ишга боғлиқ равишда минерал ва маҳаллий ўғитлардан самарали фойдаланяпмиз. Бунинг натижасида ҳосилдорлик ошяпти. Агар тўққизинчи беш йилликда 1 килограмм соф азот ҳисобига 14,2 килограмм пахта етиштирган бўлсак, ўнинчи беш йилликда бу кўрсаткич 17 килограммдан ошди. «Қизил юлдуз», Куйбишев номи, Калинин номи илғор хўжаликларда эса бир килограмм азот ҳисобига

20—21 килограмм пахта олинди. Бу йил хўжалиklarимиз давлатдан 14 минг 200 тонна азотли, 9 минг 800 тонна фосфорли, 706 тонна калийли ўғит олдилар.

Район партия ташкилоти пахтачиликда коммунистларнинг иштирокини кучайтириш, уларнинг ташкилотчилиги ва ташаббускорлигини оширишга жиддий эътибор бермоқда. Пахта етиштирадиган хўжалиklarдаги етита партия комитети, юздан ортиқ цех партия ташкилотлари, ўн тўққизта партия группаси теварагига жипслашган коммунистлар бевосита пахтачиликни юксалтириш ишида етакчилик қилмоқдалар.

Районимиз пахтакорлари олдида улкан довлар турибди. Ун биринчи беш йилликда ипак пахта етиштириш 9 процент кўпайтирилади. Беш йиллик охирига бориб ҳосилдорлик 42,5 центнерга, ялпи ҳосил 40 минг тоннага етади. Бу эзгу мақсадга эришиш учун ҳамма тадбирларни

кўрмоқдамиз, мавжуд резервларни ишга соляпмиз. Утган йили 124 та пахтачилик бригадасининг 58 таси ҳосилдорликда районнинг ўртача кўрсаткичидан паст натижага эришди. Бу бригадаларни районнинг 1980 йилги кўрсаткичига кўтарсак, бу йил қўшимча равишда 2 минг 232 тонна пахта оламиз. Бундан ташқари, қирқдан ортиқ бригада коллективи дастлабки режаларни қайта кўриб чиқиб, қўшимча мажбурият олдилар. Биз ҳар бир қарич ердан самарали фойдаланиш тадбирларини кўряпмиз.

Мана, районимиз пахтакорлари республикамизнинг барча миришкорлари қатори янги беш йилликнинг юксак хирмонини бунёд этиш йўлида жонбозлик кўрсатдилар. Улар бу йил саноатимиз учун қимматли хом ашё бўлган ипак пахтаи ҳар қачонгидан кўп етиштирдилар.

Ҳа, Сурхон воҳасининг ипе: пахтаси бу беш йилликда янада кўпаяди.

Исоқов билан биргаликда машина тезлигини бир ярим баравар ошириш йўлини топди.

— Энди бу ёғи сизга боғлиқ,— деди Элмир Нина Петровнага.— Улгурсангиз бўлгани.

— Улгуради!— деди ишонч билан Борис Исоқов.

Нина Петровна бутун куч ва маҳоратини ишга солиб меҳнат қилди. Натижада дастлабки кунлардаёқ планни 150—160 процент бажаришга муваффақ бўлди. Вақтдан самаралироқ фойдаланиб, иш суръатини кун сайин оширишга ҳаракат қилди. Ниҳоят, бир кунги пландаги 4 минг ўрнига 8 мингга ёрлиқни шамплашга эришди. Энди унинг қувончи ичига сиғмасди.

Шундай қилиб Нина Тимохова, Ҳадея Абдурахмонова, Ажире Вапова, Гулнора Каримова каби тикувчи ва бичиқчилар гапни бир жойга қўйиб, ўн биринчи беш йилликда ўн йиллик маррани эгаллаш ташаббусини бошладилар. Улардан ташқари, корхонада эллик киши беш йиллик планни уч йилда, юз киши уч ярим йилда, уч юз эллик киши тўрт йилда бажариш учун курашмоқда. Уларнинг кўпчилиги коммунистлардир.

Коллектив кўзлаган юксак марралар оддий ишчидан тортиб корхона раҳбаригача— ҳамма ни бир ёқадан бош чиқариб ишлашга, тинмасдан изланишга, меҳнат унумдорлигини тобора юксалтиришга даъват этмоқда. Утган беш йилликда корхонада яна маҳсулотнинг янги саккиз хиллини ва 227 хил моделини ишлаб чиқариш ўзлаштирилди. Шундан олти хил буюм ва янги 47 хил модель Давлат сифат белгисига сазовор бўлди. Бу ерда фан-техника ютуқлари, илғор технология, новаторлар тажрибаси кенг қўлланилмоқда. Беш йил давомида юксак унумли 96 та технологик ускуна, 12 та комплекс агрегат потоки ишга туширилди. Корхона цехларини қайта ускуналашга 535 минг сўм маблағ сарфланди.

Шуни таъкидлаш керакки, корхонада маҳсулот сифатини бошқаришнинг комплекс системасини жорий этишга, уни тобора такомиллаштиришга алоҳида эътибор берилмоқда. Бундай тадбирлар натижасида тайёрланаётган маҳсулотларнинг техник даражаси ва сифати тубдан яхшиланди, Давлат сифат белгиси билан чиқарилаётган маҳсулот миқдори 1980 йилда 40 процентга етди.

Партиямиз XXVI съезди енгил sanoat ходимлари олдига ҳам янги, улугвор вазифалар қўйди. Съезд қарорларида айниқса sanoatнинг «Б» группасини ривожлантириш, истеъмол моллари ишлаб чиқаришни, уларнинг турларини янада кўпайтириш ва сифатини яхшилаш лозимлиги таъкидланди. «Конкрет инсон ҳақида, унинг эҳтиёж ва талаблари ҳақида амалда ғамхўрлик қилиш,— деди ўртоқ Л. И. Брежнев КПСС XXVI съездида қилган докладыда,— партия иқтисодий сиёсатининг бош пиروвард мақсадидир. Мен буни яна эслатиб ўтганимнинг боиси шундаки,

оддий, лекин жуда муҳим бир фикрни такрор таъкидламоқчиман: аҳоли учун моллар ишлаб чиқариш, хизмат кўрсатиш соҳасини ривожлантириш— биринчи даражали партиявий ишдир. Бу масалага худди ана шундай ёндашмоқ керак».

— Бундай эзгу ният йўлида ҳали жуда кўп меҳнат қилишимиз керак,— дейди бирлашма бош директори Г. М. Погосов.— Биз яқин келажакда татбиқ этилиши лозим бўлган ташкилий-техникавий тадбирларни белгилаб олдик. Шу йилнинг ўзидаёқ механизмлашган замонавий потлоқлар комплексини ўрнатамиз. Албатта, ишлаб чиқариш технологиясида ҳам маълум ўзгаришлар бўлади. Айниқса, асосий маҳсулотларимиздан бири— қалин капрон куртқалар ишлаб чиқариш жараёнларини такомиллаштиришга алоҳида эътибор берамиз. Беш йилликнинг охиригача ярим автомат ва автомат усулида ишлайдиган машиналардан 158 таси цехларга ўрнатилади. Шунингдек, устки кийим деталларини пардозлайдиган «КУ-3» маркали компрессор ва «С-371» маркали пресс, маркировка сифатини яхшилайдиган ярим автомат усулида ҳаракатланадиган «ПЯ-4» қурилмаси ишга туширилади.

Тикилаётган кийим-кечакларнинг моделларини яхшилаш, давр талаби асосида янги моделлар яратиш муҳим масалалардандир. У ёки бу янги буюмни ишлаб чиқариш, янги моделини жорий этиш учун биринчи навбатда харидорларнинг талабини, дидини ҳар томонлама ўрганиш лозим. Биз бу ишга жиддий эътибор берамиз. Самарқанддаги марказий универмагда корхонамиз цехларида тайёрланган кийим-кечаклар сотиладиган алоҳида бўлим ташкил этилган. Мутахассисларимиз магазинда тез-тез бўлиб, қандай маҳсулотларга эҳтиёж катта-ю, қайсилари харидор эътиборини жалб қилмаётганлигини диққат билан кузатишади, савдо ходимлари билан биргаликда у ёки бу хил кийим миқдорини кўпайтириш бўйича конкрет тадбирлар тузишади. Биз келгусида халқ талабини ўрганишда «Ўзбекистон» савдо бирлашмаси ва бошқа ташкилотларнинг фирма, бўлимлари билан алоқа боғлаш, улар билан мунтазам ҳамкорлик қилиш ҳаракатидамиз.

— Корхонамизда 3 мингга яқин киши ишлайди,— дея суҳбатга қўшилди бирлашма партия ташкилотининг секретари П. Зикриёев.— Коллектив аъзоларига партиямиз XXVI съезди қарорларини кенг тушунтиришимиз муваффақиятларга эришувимизда муҳим омил бўлиб хизмат қилаётир. Утган беш йилликда бирлашмадан пландан ташқари 32 миллион 800 минг сўмлик маҳсулот ишлаб чиқарилди. Бу ютуққа корхонада меҳнат қилаётган йигирма етти миллат вакилининг бир оила аъзоларидек ҳамкорлиги ва аҳиллиги тўғрисида эришилмоқда.

Коммунистлар партия ва ҳукуватимизнинг ҳар бир даъватига фидокорона меҳнатлари билан

Чили Коммунистик партияси Марназий Комитетининг Бош секретари Луис Корвалан 1976 йилда «8 Март» тикувчилик бирлашмаси 2-тикувчилик цехига фахрий аъзо қилиб қабул қилинган эди. У ҳар гал диёримизда бўлганида мазкур корхонага ташриф буюради.

Ғ. АЛИЕВ ва Р. ҒОҒУРОВ фотолари

жавоб беришда бошқаларга ибрат бўлмоқдалар. Бир беш йилликда икки беш йиллик планни урдалашга бел боғлаган коммунистлардан Дилором Раҳматова, Матлуба Ҳамидова, Альбина Кичкина сингари илғорлар иш суръатини ошириш ва сифатини яхшилашда ғайрат-шижоат кўрсатмоқдалар. Мана шундай жонкуяр ватанпарварларнинг кучи билан бирлашмамиз 1981 йилнинг саккиз ойлик планини муддатдан 20 кун олдин бажарди. Ишлаб чиқариш ҳажми 15 процент ортди. Сифат белгиси билан ишлаб чиқарилаётган маҳсулот миқдори қарийб 46 процентга етди.

Ҳа, бирлашма коллективининг қадами тобора салмоқли бўлаётир. Илғор тикувчилар «Маҳсулот аъло бўлса, харидоргир бўлади!», «Икки норма ва аъло сифат учун!», деган шиорлар остида янада самарали меҳнат қилмоқдалар. Бундан бир неча йил олдин мазкур коллективнинг меҳнат кодексини ишлаб чиқилди ва тасдиқланди. Кодекс бўйича мусобақа ғолибларини моддий ва маънавий рағбатлантиришнинг самарали усуллари жорий этилди. Бирлашма ишчилари бугунги кунда «Фабриканинг энг яхши тикувчиси», «Энг яхши уста» сингари фахрли номлар учун курашмоқдалар. 1980 йил натижалари бўйича мастерлардан Н. Маркович, А. Позднякова, А. Гонинков, Т. Репина, С. Ермева, тикувчилардан Э. Абдурахмонова, А. Трофимова, Г. Холиқова, С. Холмаматова, А. Ёркулова, М. Сатторова, Р. Бабаш ва бошқалар «Энг яхши мураббий» деган шарафли номга сазовор бўлдилар. Бугун уларнинг портретлари бирлашма Ҳурмат тахтасини безаб турибди...

Ҳеч шубҳа йўқки, «8 Март» тикувчилик бирлашмаси марказининг шуҳрати тобора ортаверади. Чунки бирлашма ишчилари бу ерда тайёрланган кийим-кечакларнинг Иттифоқимиздагина эмас, ҳатто жаҳон бозорида ҳам юксак баҳолашига эришиш учун аҳиллик билан тинмай изланиб, унумли меҳнат қилмоқдалар.

Корхонанинг илғор тикувчилари Матлуба Баратова, Ҳанифа Абдурахимова ва Ҳафиза Шариповалар кунлик ва ойлик топшириқларини ошириб бажармоқдалар.

Аҳмаджон МУХТОРОВ,
Исо АБДУРАҲМОНОВ

ФАРҒОНА водийсининг гўзаллиги кўпгина қадимий китобларда қайд этилган. Водийнинг азалий бой маданияти археологик топилмалардан ҳам аён. Ахсикат харобаларидан топилган қирқ чақирим масофага чўзилган қувур қолдиқлари бу ерда суғориш ишларининг қадимдан ривожланганини кўрсатади.

Карл Маркс таъкидлаганидек, «сунъий суратда суғориш системаси Шарқ деҳқончилигининг асоси» бўлган. Фарғона водийсида ҳам жафокаш халқ узоқ асрлар давомида сув учун курашиб келган. 1803 йили Норин дарёсидан Янгиариқ канали қазиб чиқарилган эди. Натижада юзга яқин шахобчага бўлинган канал воҳадаги сув таъминотини бир мунча яхшилаш имкониятини яратди...

Улуғ Октябрь революциясидан сўнг водий халқининг асрий орзуси ушалди. Ғоят мураккаб шароитда В. И. Ленин суғориш ишларини йўлга қўйиш ва мамлакатимизнинг турли зоналаридаги ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилашга қаратилган тадбирларни амалга ошириш режасини илгари сурди. «Деҳқончиликни ва чорвачиликни қандай қилиб бўлса-да, юксалтирмоқ учун янги ерларни суғориш, айниқса, муҳимдир», деб қайта-қайта уқтирган эди Владимир Ильич.

В. И. Ленин Россиянинг солиқ чекка ўлкаларида мамлакатимиз иқтисодини комплекс ривожлантиришнинг муҳим манбаи деб қаради. Шу сабабдан, Урта Осиёдаги чўлларни суғориш ва бу ерда пахта етиштиришнинг кенг имкониятлари дохий диққатини жалб этди.

Халқ Комиссарлари Совети В. И. Ленин раислигида ўтган мажлисида мамлакатимизда пахтачиликни ривожлантириш ҳақидаги масалани кўриб чиқди. 1918 йил 24 мартда эса В. И. Ленин Халқ Комиссарлари Совети томонидан тузилган комиссия мажлисида шахсан раҳбарлик қилди. Бу мажлисда пахтачилик программаси ва Туркистондаги суғориш ишларига маблағлар ажратиш тўғрисидаги Декрет лойиҳаси муҳокамага қўйилди.

1918 йил 17 майда улуғ Ленин Туркистонда суғориш ишларига 50 миллион сўм пул ажратиш ва суғориш ишларини ташкил қилиш тўғрисидаги декретга имзо чекди, Декрет биринчи марта «Известия» газетасининг 1918 йил 26 май сониде эълон қилинди. Ҳали мамлакатимизда моддий аҳволнинг қийинлиги, империалистик давлатларнинг турли ивгогарликлари давом этиб турган ва граждандар уруши авж олган шароитда бу тарихий декретнинг имзоланиши жуда катта воқеа эди. Дохий Ленин имзо чеккан Декретда Туркистондаги унумдор ерларнинг бир қисми бўлган «Фарғона областининг Учқўрғон чўлидаги 10 минг десятина ерни суғориш ва 20 минг десятина ерда маҳаллий ариқлардан фойдаланишни тартибга солиш» ҳам таъкидланади.

Бу тарихий Декрет Туркистон ҳукумати ва меҳнаткашлари томонидан оғишмай амалга ошириб борилди. Суғориш ишларига истеъдодли ленинчи кадрлар бошчилик қилдилар. Фарғона, жумладан Учқўрғон чўлидаги суғориш ишларига машхур ирригатор, 1918 йили Петербург Политехника институтини битирган, кейинчалик техника фанлари доктори, профессор, инженерлик техника хизмати генерал-майори, Урта Осиё Ирригация илмий-текшириш институти ташкилотчиси ва биринчи директори, Оқ денгиз — Болтиқ канали ва Москва номидаги канал қурилиши иштирокчиси бўлган В. Журич раҳбарлик қилди.

Дохий Ленин ғояларини амалга ошириш мақсадида 20-йилларда воҳа меҳнаткашлари Янгиариқ, Косонсой ва Норин суғориш системаларида кенг миқёсда қайта қуриш ишларини олиб бордилар ва 1928 йили 37 километр узунликдаги «Октябрь» каналини барпо этдилар. Натижада Учқўрғон чўлларида 6—7 минг гектар янги ер ўзлаштириш имконияти туғилди. «Хурмат белгиси» орденли Ленин номидаги пахтачилик совхозини, «Учқўрғон» совхозини ва бошқа бир қатор хўжаликлар ана шу янги ўзлаштирилган майдонлар базасида таркиб топган тўнғич совет хўжаликлари дидир.

Беш йилликлар даврида эски суғориш тармоқларини кенгайтириш, сувдан фойдаланишни яхшилаш ва янги зироат иншоотлари бунёд этиш учун муваффақиятли кураш давом эттирилди. Чунончи, Янгиариқ каналдан бир қанча шахобчалар чиқарилди. Чуст, Поп, Косонсой, Тўрақўрғон, Янгиқўрғон, Уйчи районларида сойлардан сув олувчи маҳаллий типдаги ариқлар ва каналлар ўтказилди ҳамда сув тақсимловчи қурилмалар ўрнатилди. 1933-34 йилларда Сирдарёнинг чап соҳилида солиқ Эшонбобо ариғи базасида ҳозирги Йўлдош Охунбобоев номидаги канал қазилди. Амалга оширилган ана шу тадбирлар водийда ирригация хўжалигини ростилашга, бўш ётган ерлар ҳисобига янгидан суғориладиган майдонлар юзгага келтиришга, эскидан суғориб келинаётган ерларда сув таъминотини яхшилашга, мазкур районларда янги колхоз ва совхозлар барпо этишга, колхозчи деҳқонларнинг моддий ва маданий турмуш шароитини яхшилашга имкон берди. Деҳқонларимиз моддий турмуш даражасининг тобора ўсиб бориши эса уларни сув учун кураш борасида янги-янги ташаббуслар билан чиқишга олиб келди. Чунончи, 1938 йил баҳориде Поп районининг бир қанча колхозлари давлатдан ҳеч қандай ёрдам олмай ўз кучлари ва маблағлари ҳисобига янги канал қазиб ташаббуси билан чиқдилар. Ташаббус Фарғона водийсида ва бутун республикамизда катта сув учун умумхалқ ҳаракатининг бошланишига туртки бўлди.

1939 йили Логон канали ва социализм қурилиши тарихига зарҳал ҳарфлар билан битилган халқ жасорати ҳамда қаҳрамонлигининг буюк намунаси — Катта Фарғона канали қурилишлари полликлар ташаббусининг узвий давоми сифатида барпо этилган иншоотлардир. Сирдарё билан ёнма-ён оқадиган Шимолий Фарғона канали эса наманганлик ва тожикистонлик деҳқонлар ҳамкорлигида бунёд этилган дўстлик канали бўлиб, ҳар икки қардош республика халқлари томонидан 1940 йили 35 кун (10 февраль — 15 март) мобайнида битказилди. 165 километр узунликдаги бу улкан иншоот асрлар бўйи қақраб ётган 67 минг гектар янги ерга сув чиқариш имконини берди ҳамда 36 минг гектар экин майдонини сув танқислигидан халос этди.

Наманган воҳаси меҳнаткашларининг сув учун кураш ҳаракати Улуғ Ватан уруши йилларида ҳам давом этди. Уруш даврининг оғир машаққатларига қарамай, янги ерларни ўзлаштириш борасида бир қанча тадбирлар амалга оширилди. Чунончи, 1942 йили Чуст ва Косонсой районлари меҳнаткашлари 5 минг гектар янги ерни суғориш имконини берган 40 километрлик Чуст каналини қазиб битказдилар. Қисқа муддат ичида уруш йилларининг ниҳоятда оғир шароитида барпо этилган бу канал 1947 йили яна 10 километр узайтирилди ва 4 минг гектар қўшимча янги ер суғориладиган бўлди. 1942 йил январининг изгирили кунларида қурила бошлаган Косонсой сув омборида кейинги йилга келиб 16 миллион куб метр сув жамғарилди. Қирғизистоннинг Олабуқа райони территориясида наманганликлар кучи билан яратилган бу улкан иншоот республикамиз тарихида биринчи марта барпо этилган сув омбори эди. 1947—1952 йилларда қуриб битказилган сув омборида ҳозир 160—165 миллион куб метр сув жамғарилиб, Тўрақўрғон, Косонсой, Чуст, Янгиқўрғон, Наманган районларида, айниқса, вегетация даврида 25—30 минг гектар пахта майдони сув билан таъминланмоқда.

Урушдан кейинги йилларда воҳани ўзлаштириш ишлари янада қизитиб юборилди. Воҳадаги суғориладиган умумий майдоннинг ярмидан кўпи эндиликда қишлоқ хўжалик тасарруфига киритилди. Ваҳоланки, 20-йилларнинг ўрталарида ерларнинг атиги 15—16 фонзидангина фойдаланиларди. Қишлоқ хўжалик экинларининг, хусусан, пахтанинг ҳосилдорлиги ғоятда ўсди. Агар 1924 йили воҳада ҳар гектар ердан 7—9 центнер ҳосил олиниб, жами 21 минг тонна пахта етиштирилган бўлса, энди воҳанинг азамат деҳқонлари қарийб 500 минг тоннаги улкан хирмон чош этмоқдалар.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети ва республика Министрлар Советининг Наманган воҳасидаги сув танқислигига хотима беришни кўзда тутиб, «Катта Наманган канали қурилиши тўғрисида» (1970 йил) деб чиқарган қарорида: «Наманган областида, айниқса, унинг тоғ этакларидаги қисмида суғориш учун яроқли бўлган катта-катта майдонлардаги ерлардан фойдаланилмасдан келинмоқда... Норин дарёсидан сув оладиган Катта Наманган каналининг қурилиши бу муаммони ҳал этади», дейилган. Область партия комитети ва область ижроия комитети партия даъватига жавобан канал қурилишини умумхалқ қурилишига айлантириш учун барча чораларни кўрди... Трасса биринчи навбати қурилишининг қисқа муддатда ишга туширилиши натижасида 16 минг гектар ернинг сув таъминоти яхшиланди. Шуниндек, Шимолий Фарғона каналидан сув олувчи колхоз ва совхозларга қарашли юздан ортиқ майда насослардан фойдаланишга чек қўйилди. «Яшил камар»нинг иккинчи навбати қурилиши 1974-76 йиллардаги оғир табиий қийинчиликлар даврида ҳам давом эттирилиб, яна 50 километрга узайтирилди ва Норин суви Чуст райони далаларига етиб келди.

Бундан уч йил аввал республикамиз меҳнаткашлари В. И. Ленин Туркистондаги суғориш ишларини ташкил этишга 50 миллион сўм маблағ ажратиш ҳақидаги Декретни имзолаган куннинг 60 йиллигини зўр тантана билан нишонладилар. КПСС Марказий Комитети Сийсий Бюроси аъзоллигига кандидат, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети биринчи секретари ўртоқ Ш. Р. Рашидовнинг «Правда» газетасининг 1978 йил 17 май сониде босилган «Ленин Декрети билан» мақоласида бундай дейилади: «Ўзбекистон меҳнаткашлари В. И. Ленин васиятларига амал қилиб, Совет ҳокимиятининг дастлабки йиллариданоқ сув хўжалиги қурилишини кенг авж олдириб, саҳро ерларини унумдор далаларга айлантириш учун кураш бошлаб юбордилар».

«СССРни иқтисодий ва социал ривожлантиришнинг 1981—1985 йилларга ва 1990 йилга бўлган даврга мўлжалланган Асосий йўналишлари»да бундай дейилади: «Сув хўжалиги қурилишининг техник даражаси ва сифати оширилсин, ерларни мелиорациялаш ва уларни қишлоқ хўжалик учун ўзлаштириш юзасидан комплекс ишлар ўтказиш таъминлансин, суғориладиган ва захи қочирилган ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш тадбирлари амалга оширилсин».

КПСС XXVI съезди қарорларини амалга оширишга қатъий аҳд қилган наманганлик ирригаторлар ва қурувчилар воҳада ҳанузгача ўзлашмай турган ерларни сув билан таъминлаш учун умумхалқ курашига қўшилдилар. Бинобарин, область қишлоқ хўжалиги меҳнаткашлари бу йилнинг ўзидаёқ давлатга 465 минг тонна пахта, шу жумладан 5 минг тонна ингичка толали пахта етиштириб берадилар. 4400 гектар суғориладиган янги ер ўзлаштирилиб, қишлоқ хўжалиги оборотида киритилади, 3500 гектар майдон капитал планировка қилинади, 8 минг гектар майдоннинг мелиоратив ҳолати яхшиланади. Эскиер, Кўксериксой, Қорасув, Заркент ва Жийдаликка сув омборлари, Нанай гидроузеллари ва бир қанча насос станциялари қурилиши давом эттирилади. Наманган областининг Марказий Фарғона зонасида эса Катта Андижон каналдан Йўлдош Охунбобоев номидаги каналга сув қуйиб, Навбахор, Аччиққўл массивларини тўла ўзлаштириш режалаштирилган.

Ана шу тадбирларни амалга ошириш натижасида воҳада яна ҳам мўл-кўл қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштириш имкони туғилади.

Бугунги ютуқлар ва кўрилажак тадбирлар дохийимиз В. И. Лениннинг «Суғориш ҳаммадан кўпроқ зарурдир ва у ўлкани ҳаммадан кўра кўпроқ ўзгартириб юборади, уни яшнатади, ўтмишга хотима беради, социализмга ўтишни мустаҳкамлайди», деган сўзларининг амалдаги тасдиғидир.

Йўлчи ҚОСИМОВ,
тарих фанлари кандидати

Наманган

ДУСТЛИК, БУ – САОДАТ, ДИЛЛАР САЙҚАЛИ

Мухаммад АЛИ,
Узбекистон Ленин комсомоли
мукофоти лауреати

Дўстлик қадаҳи

Дўстлик, бу — дунёни тутувчи устун,
Дўстлик, бу — саодат, диллар сайқали.
Дўстлик қадаҳи бор қўлимда бугун,
Сўзлайман, келибди менинг ҳам галим.

Ҳай-ё, бу калом
Аъёни салтанат, аъёни қутлуг
Шайхларни ҳайратга солганди тамом!
Ибодат маскани бўлсаю кул-кул,
Бу мудҳиш хабарга қилмасдан парво,
Қандайдир чинорни сўраб турса ул...
Шаҳаншоҳ динидан қайтдимикин ё?
Сўнгроқ сўрадилар бунни подшодан.
Подшо кулиб деди: «Аён кўрурман:
Ибодат маскани ёнса мабодо,
Сизга юзтасини тиклаб берурман.
Аммо, билинг, ёниб кетсами чинор...
Гарчи зўр подшоман, узундир дастим,
Гарчандки истасам, этсам ихтиёр,
Битта ҳам чинорни тиклай олмасдим!»

Дўстлик! Сен чинорсан, бўй-басти улуг,
Уса бер бақувват белинг толмасин!
Шундай чинор бўлки, ҳеч заволи йўқ,
Истаса, подшо ҳам тиклай олмасин!

Олимпия ўйинлари

Олимпия ўйинлари — ҳаётдай қизгин,
Кўнглини тортар,
Мудраб ётган туйғуларинг йўқотиб тизгин,
Кенг қулоч отар.
Ана биров югурмоққа, эътиқод билан —
Шайланар аста.
«Ютиб чиқсам, номим бўлса ҳаммадан баланд»,
Деган ҳавасда.
Ана биров қиличини яланғоч айлаб,
Саваш қурмоқчи.
Ана биров ўзидан ҳам баландга сакраб
Кўкрак кермоқчи.
Биров эса найзасини отибон олис
Шараф топсам дер.
Биров эса ҳакам — барин кузатиб, холис —
Бўлмоқ ғамин ер.
Биров боксда — мушт тушириб моҳир ва чапдаст
Олқиш олмоқда.
Биров эса томошабин — завқдан бўлиб маст
Қарсақ чалмоқда.
Сен кимсан, эй, ҳакаммисан, томошабинми?
Курашчимми ё?
Не танладинг? Танлаганинг қатъий ва чинми?
Қатъий ва аъло?
Ҳакамлик-ку қўлдан келмас, уdda қилолмай
Замон ҳатто лол.
Бу — қуёшни узиб олсам ердан қўзғолмай —
Янглиғ бир хаёл.
Томошабин бўлма, сени шунга йўйганлар
Асли бадбиндир.
Ҳаётдан умидини узиб қўйганлар
Томошабиндир.
Сенинг жойинг, дўстим, билгил, сал ўзгачароқ:
Имон неники —
Фармон этса, ижро айла! Манглай бўлур оқ,
Замон — сеники!

...Бир чинор ўсарди Кашмир шаҳрида,
Подшо Аврангзебнинг севган чинори.
Давлат ишларини қўйиб нарида
Тез-тез бурар эди шу ён тулпорин.
Ногаҳон битта шайх кўнглини ёрди:
«Ҳеч ҳам тилим бормас сизга айтгани,
Кашмирдаги машҳур зўр масжид бор-ку?
Ибодат маскани, тоат маскани...
Ёниб кетмиш! Кечир, э парвардигор!»

Подшо сапчиб турар ўрнидан шу он:
«Унинг ёнидаги чинор-чи, чинор?
Чинорга не бўлди? Тез айланг баён!»
«Чинор бут! Чинорга ўт тушгани йўқ!»
«Ҳайрият!» — дер подшо.

«Рамаяна» оҳангларида

(ТУРКУМДАН)

«Эй, Равана! Сенга ёр бўлмоқ тугул,
Босган изимни ҳам кўрмасман раво.
Менинг ёрим Рама, Рама мард ўғил,
Қўллар уни ўзи соҳиби само!

Сенга боқайинми шайдо кўз билан,
Пинҳон айлайинми ширин табассум...
Шундоқ сўзни деддинг қандай юз билан?
Билгил, давлатингга йўқдир ҳавасим!

Онт ичай: гар сенга жилмайиб боқсам,
Битсин ўшал заҳот бахтли кунларим!
Пешонамга лаънат муҳрин боссин ғам,
Ич-ичимга урсин ваҳший унларим!

Жазо берсин, ҳайҳот, улуг тангрилар,
Зинҳор зор этмасин садақамга ҳеч!
Аждодларим эса тентиб, гангираб,
У дунёда жанжал қуришсин ҳар кеч!

Дон сочсам, қалбимга солиб аламни,
Чириб кетсин, майли, униб-унмасдан.
Четлаб ўтақолсин ёмғир даламни,
Битта томчиси ҳам иниб-инмасдан!

Ҳали туғилажак авлодларим ҳам,
Йитсин келмай туриб туғилмак фасли!
Нур сочмай қорайсин офтоб рostaкам,
Ҳаволар бўғилсин, диққинафасли...

Вафо деган гулнинг япроғи нафис,
Ҳиёнат бўрони совургай осон.
Аммо иддаойинг бекор ва нафсиз,
Сен — бир хас, мен — баланд бамисли осмон!

Мен, — Сита эгатдан туғилганман-ку,
Эгатдай тўғридир Она-ер қизи!
Маъбуда Лакшмий, бас, ардоқлар мангу,
Мангуга асраган Вишнунинг ўзи!»

Изтироб чекмоқ нима

Сен уни севасан пок туйғу билан,
Кўнглингда яшайди офтобдай сиймо.
У сени севади зўр орзу билан,
Сен билан ёруғдир бу қадим дунё.
Бироқ тан олмоққа журъат йўқ ҳисоб...
Изтироб мана шу, шудир изтироб.

Дўстингдан айрилиб қоларсан гоҳи,
Шундоқ тирик туриб айру тушарсан.
Йироқдан илғарсан совуқ нигоҳин,
Кулиб кўришарсан, қўлин ушларсан.
Асли-ку кўрмакка тоб йўқ сенда, тоб...
Изтироб мана шу, шудир изтироб.

Табиат, ўзингсан ҳаками замон!
Нечун изгиринлар саратонда ҳам?
Учқулоқ ғўзалар тебранар нимжон,
Сел қуяр, кўнглингда тил-забонсиз ғам,
Осмонга боқасан: «Қайдасан, офтоб!»
Изтироб мана шу, шудир изтироб.

Ватан деб туғилган ўғлонлар ҳаққи,
Тунлар шеър битасан, излайсан оҳанг.
Фазони тўлдиран кўнгли қаҳ-қаҳи,
Армон наърасидан қалбинг ҳам батанг...
Ватанни севасан, севгинг серитоб...
Изтироб мана шу, шудир изтироб.

Ҳаёт — оқар дарё, осойиш билмас,
Ҳаёт эҳтиросга ташна майдондир.
Ўзингни инсон деб атай олсанг, бас,
Илоҳий фазилат шундан аёндыр.
Бироқ шу фазилат топилмас, ноёб...
Изтироб мана шу, шудир изтироб!

Тахтада чўкиб ўлтиради Ушинор,
Дибнатли, саховатли шаҳриёр.
Мамлақати обод, эли шодмон, хур,
Бу дунёнинг саккиз ёғига машҳур.
Ажаб бирдан тахт пойига пориллаб
Каптар кўнар, тилга кирар зориллаб:
«Муруватли валинеъмат, нажот бер,
Ахир, барча сени одил, ҳақгўй, дер.
Ортдан қувиб келар мени бир лочин...» —
Каптар сўзин тугатолмади лочин.
Шувиллабон учиб тушди лочин ҳам:
«Шоҳим! — деди. — Каптар менинг насибам.
Сен ҳақгўйсан, ҳақгўйлигинг бир кўрай,
Каптарни бер! Ебон нафсим қондирай!»
Ушинор дер: «Ажаб бир қуш экансан,
Бу сўзингни, билмам, қандай дегансан.
Каптар мендан сўраб турсаю паноҳ,
Сенга берсам... Ахир гуноҳ-ку, гуноҳ!»
«О, шаҳриёр! — деди лочин. — Ҳақ қайда?
Гапларингдан қорин тўймас, йўқ фойда.
Бир каптарнинг жонин сақларсан омон,
Мен-чи? Мени унутдингми батамом?
Емак кутиб уйда қолган болалар,
Қуруқ қайтсам, қилса не тонг нолалар?
Бирни деб ё кўлга завол тиларсан?
Наҳот, шуни ҳақгўйлик деб биларсан!»
Ҳайратланиб қарар экан Ушинор,
Доно лочин сўзларига тушунар.
«Даъвойинг рост. Муштдеккина бир каптар,
Тўйғизурми сенинг қурсоғинг магар?

Сирли қушлар

Эвазига истасанг гар буғу ол,
Ҳўкизни кўр, қобонга ҳам назар сол!»
«Йўқ, тақдирнинг ишида ҳам бор маъни:
Каптар эрур пешонамга битгани!»
Яна дер шоҳ: «Кўнглинг тўлмаса агар,
Не хоҳласанг олгин — дуру инжу зар!»
«Майли, каптар қолсин, аммо, — лочин дер, —
Ўз этингдан каптарчасин кесиб бер!»
Хурсандликдан қаҳ-қаҳ отар Ушинор:
«Мен розиман, бундан осон не иш бор?»
Ўз этидан кесиб олар шаҳриёр,
Тарозига аста солар шаҳриёр.
Каптар оғир келганини кўрар ул,
Иккинчи бор баданга тиг урар ул.
Илми ғайбдай сирли эди бу каптар,
Тарозини босмас эди эт магар.
Бўлак-бўлак кесавериб қўли қон
Подшо кўрди, қолмиш қуруқ устихон!
«О, Ушинор, бўлди, бас қил! — дер лочин. —
Саховатда зўр экансан чиндан-чин!
Бил, мен — Индра, худоларнинг подшоси,
Бу валломат — Агни, олов худоси.
Етиб борди шаън-шуқуҳинг самога,
Нақ Бароҳим назар этган маъвога.
Саховатинг учун мангу қолурсан,
Мангу руҳлар сафидан жой олурсан!
Сен худолар ичра каси аъло, сен!
Сен инсонлар ичра худо, худо сен!»
Подшо номин буркаб шарафга, шонга,
Сирли қушлар парвоз этди осмонга...

ОБИДАЛАР — ФАХРИМИЗ

С ОВЕТ кишилари КПСС Марказий Комитетининг бош секретари, СССР Олий Совети Президиумининг Раиси ўртоқ Л. И. Брежневнинг КПСС XXVI съезидига қилган Ҳисобот докладыдаги кўрсатмалари ҳамда съезд қарорларини ҳаётга татбиқ этиш учун қатъий, ижодий ва самарали меҳнат қилмоқдалар. Республикамиздаги барча муассаса ҳамда ташкилотлар қатори Ўзбекистон ССР Тарихий ва маданий ёдгорликларни сақлаш жамияти ходимлари ҳам ўз ишларини ана шу мўътабар ҳужжатлар асосида олиб бормоқдалар.

Партия ва ҳукуратимиз жаҳон пролетариатининг доҳийси В. И. Лениннинг янги жамият қуришда прогрессив маданий мероснинг роли тўғрисидаги кўрсатмалари асосида халқ меҳнати, ақли, таланти билан юзага келган барча бойликларни, маданий ва тарихий ёдгорликларни асрашга биринчи даражали аҳамият бериб келмоқдалар. Тарихий ва маданий обидалар фаннинг, маданиятнинг юксалишига, ёшларда юксак совет ватанпарварлиги туйғусининг шаклланишига, меҳнаткашларни гоҳий-ахлоқий, эстетик ва интернационал руҳда тарбиялашга хизмат қилади. Обидаларни сақлаш давлат органларининг, жамоат ташкилотларининг муҳим вазифаси ҳисобланади. Ҳар бир тарихий ва маданий ёдгорликка эҳтиёткорлик билан муносабатда бўлиш СССРдаги барча граждандарнинг ватанпарварлик бурчидир.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми ва республика ҳукумати тарихий ёдгорликларни таъмир этиш, тарғиб қилиш, асрашга катта аҳамият бераётирлар. Тарихий ва маданий ёдгорликлардан фойдаланиш ҳамда уларни сақлаш тўғрисида 1977 йили республикамиз ҳукумати томонидан чиқарилган қонун ҳамда Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети ва Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг 1979 йили ана шу масала юзасидан қабул қилган қарори ҳамда бошқа чора-тадбирлар фикримизнинг тасдиғидир.

Мазкур ҳужжатларда жуда кўп тарихий, археологик, архитектура обидаларининг совет ва жаҳон фанида катта қизиқиш уйғотаётганлиги яна бир бор таъкидланди, уларнинг Урта Осиё халқлари маданиятининг тарихий тараққиётини марксча-ленинча тўғри тушунишда катта аҳамиятга эгалиги қайд этилди. Шу қарорга биноан республикада ёдгорликларни сақлаш идоралари, уларни ўрганувчи ва таъмирловчи ташкилотлар тузилди.

Тарихий ва маданий ёдгорликларни асраш, ўрганиш, ҳисобга олиш, таъмирлаш ва тарғиб қилишда район, шаҳар, область халқ депутатлари Советларининг, Маданият министрлиги ва унинг жойлардаги идораларининг, Архитектура ва Рассомлар союзларининг, комсомол ҳамда касба союз ташкилотларининг халқ маорифи идораларининг ҳиссаси каттадир. Айниқса, бу ишда бизнинг ташкилотимиз — Ўзбекистон Тарихий ва маданий ёдгорликларни сақлаш жамиятининг роли муҳим ва беқиёсдир. Ёдгорликларни сақлаш жамияти ўзининг 1976 йилги III съезидан кейин ўтган беш йил ичида тарихий ва маданий ёдгорликларни сақлаш, таъмир этиш, тарғиб қилиш бўйича муҳим тадбирларни амалга оширди. Худди шу даврда тарихий-инқилобий ва жанговар шўхрат ёдгорликларини сақлашни яхшилаш, оммани, айниқса, ёшларни гоҳий-сиёсий жиҳатдан тарбиялашда улардан кенг фойдаланиш борасида анча ишлар қилинди.

Ёдгорликларни сақлаш жамиятининг фаолияти гоят кўп қирралидир. Улуғ Ленинга, машҳур партия ва давлат арбобларига ўрнатилган ҳайкаллар, жанговар курашлар ва меҳнат шарафига қўйилган монументлар республикамизнинг шаҳар ва қишлоқларини беэбагина қолмай, оммавий-сиёсий тадбирлар ўтказиладиган анъанавий жойларга ҳам айланиб бораётир. Утган беш йилликда ёдгорликлар олдига кўплай митинглар, халқ сайиллари, уруш ва меҳнат ветеранлари билан учрашувлар, жасорат дарслари, Совет Армияси-

Файзулла НОРХУЖАЕВ,

Ўзбекистон ССР Тарихий ва маданий ёдгорликларни сақлаш жамияти раисининг ўринбосари

га қақирилганларни кузатиш, ишчилар синфига ҳамда комсомоллар ёки пионерлар сафига қабул қилишга бағишланган тантаналар ўтказилди.

Тарихий ва маданий ёдгорликлар ўзининг бемисл жозибаси билан кўпчиликни мафтун этади. Халқнинг жанговар ва меҳнат шўхрати кечган табаррук ёдгорликлар Тошкент, Самарқанд, Бухоро, Хива, Шаҳрисабз ҳамда Фарғона водийсидаги шаҳарларда тарихан кўпроқ жойлашгандир. Республикамиз бўйлаб уюштирилган юришлар ва экскурсияларнинг асосий маршрутлари кўпроқ ана шу шаҳарлардаги ёдгорликларни ҳисобга олган ҳолда режалаштирилади.

Ўзбекистон Тарихий ва маданий ёдгорликларни сақлаш жамияти республика комсомоли ташкилоти Марказий Комитети билан ҳамкорликда 32 та туристик маршрут ишлаб чиққан. Бу туристик юришлар ўлкамизнинг икки юздан зиёд энг яхши ёдгорликларини ўз ичига олади. Экскурсияга чиққанларга хизмат қилиш учун Самарқандда, Бухорода, Қўқон ва Андижонда тўртта экскурсия базаси барпо этилган.

Маълумки, ёдгорликларни тушуниш бўйича ҳар ким ҳар хил савиядадир. Омма ўртасида ёдгорликлар ҳақидаги билимини ёйишда лекциялар уюштириш катта тарғибий аҳамиятга эга. Айни пайтда шаҳар ва районларда 2 мингга яқин жамоатчи тарғиботчилар бор. Улар ўтган беш йилликда 100 мингга яқин лекция ва докладлар ўқидилар.

Улар ўз фаолиятларида кино воситасидан, овозни кучайтирувчи ва ёзиб олувчи аппаратлардан, фотокўргазмалардан, ёдгорликлар ҳақидаги плакатлар ва адабиётлардан кенг фойдаланмоқдалар. Колхоз ва совхозларнинг дала шийпонларида, олис қишлоқларда аҳолига ана шу тартибда маданий хизмат кўрсатилмоқда. Бундан ташқари ёдгорликларнинг аҳамияти ҳусусида радио эшиттиришлар, телекўрсатувлар ҳам уюштирилмоқда. Кинотеатрларда, клуб ва маданият уйларида тарихий ва маданий ёдгорликлар тўғрисидаги фильмлар ҳафталигини ўтказиш тажрибаси анъанага айланиб бораётир. Туркистонда социалистик инқилобнинг жасорат саҳифалари тўғрисидаги «Туғилиш йиллари», Улуғ Ватан уруши йилларидаги ўзбекистонлик жангчилар матонати ҳамда республикамиз жанговар шўхрати ёдгорликлари борасидаги «Соқчи котиралари», архитектура обидаларини таъмир этиш ўзбек мактабининг ютуқлари ва моҳир таъмирловчи усталар ҳақида ҳикоя қилувчи «Тикланиш» каби илмий-оммабоп фильмлар жамоатчилик томонидан ижобий баҳоланди. Мазкур фильмлар Тарихий ва маданий ёдгорликларни сақлаш жамиятининг ташаббуси билан яратилгандир.

Жамиятимизнинг нашр ишлари соҳасидаги фаолияти ҳам юксалмоқда. Кейинги йилларда «Хоразм архитектура ёдгорликлари», «Шоҳизинда ансамбли», «Тошкентнинг архитектура маркази», «Утмишда Урта Осиё кўприги», «Урта Осиё археология хотиралари» сингари полиграфик жиҳатдан юксак савиядаги китоблар катта тиражда нашр қилинди.

Бир қатор областларнинг ижроия комитетлари ёдгорликларни тарғиб қилиш методининг янги-янги шаклларини қидириб топмоқдалар. Чунончи, Ёдгорликларни сақлаш жамиятининг Тошкент шаҳар совети республикамиз маданий мероси борасидаги қатор материаллари Ўзбекистон пойтахтининг биродарлари бўлган шаҳарларга — Америкадаги Сиэтл, Покистондаги Карачи, Ҳиндистондаги Паталла, Югославиядаги Скопле ва бошқа шаҳарларга жўнатди. Ёш расомларнинг ижодий конкурсида намойиш этилган энг яхши асарлар Қора денгиздаги «Ўзбекистон», Узоқ Шарқдаги «Алишер Навоий», Болтиқ бўйидаги «Ўзбекистон комсомоли» теплоходлари эконатини беэба турибди. Республика ёдгор-

ликлари тўғрисидаги фильмлар БАМ қурувчилари ҳузурида ҳам намойиш этилди.

Тарихий ва маданий ёдгорликлардан фойдаланиш ва уларни сақлаш тўғрисидаги Ўзбекистон ССР Қонунида кўрсатилишича, қардош республикаларнинг ёдгорликларни сақлаш давлат идоралари билан актив ҳамкорлик қилиш Ўзбекистон Тарихий ва маданий ёдгорликларни сақлаш жамиятининг энг муҳим вазифаларидан биридир. Бу борада ҳам кўп ишлар амалга оширилди ва амалга оширилмоқда.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети ва Ўзбекистон ССР Министрлар Совети қарорига биноан Маданият министрлиги ҳузурида 1979 йили Маданий ёдгорликларни илмий-ишлаб чиқариш бош бошқармаси тузилди. Ҳозирги вақтда «Меъмор» ишлаб чиқариш бирлашмаси, ўнта махсус илмий-таъмирлаш устaxonаси, илмий-текшириш ҳамда ёдгорликларни таъмирлаш ва қайта тиклаш лойиҳа институти, республикадаги барча давлат музейлари, ёдгорликларни сақлаш область идоралари, экспериментал ҳайкалтарошлик ишлаб чиқариш комбинати мазкур бошқарманинг тармоқлини тузилмасига қиради.

Шуни қайд этиш керакки, сўнгги йилларда қадимий шаҳарларда бутун бир тарихий ёдгорликлар ансамблини тиклаш имконияти вужудга келди ва бу ишлар рўёбга чиқарилмоқда. Чунончи, Самарқанднинг Регистон майдонидаги ансамбль, Бухородаги Лабиховуз ансамбли, Хивадаги Ичонқалъа тарихий архитектура музей-қўриқхонаси фикримизнинг исботидир.

Республикамизда биринчи марта ташкил этилган Маданий ёдгорликларни таъмирлаш ва қайта тиклаш илмий-текшириш ҳамда лойиҳалаш институти кўпгина ишларни амалга оширмоқда. Кейинги икки йил ичида институт томонидан ёдгорликларни гўзаллаштириш, таъмирлаш, қайта қуриш учун йирик лойиҳалар тайёрлаш бўйича катта ишлар қилинди. Институт ҳузурида ёғоч қурилиши ва пардозлаш материаллари бўйича илмий-текшириш лабораторияси барпо этилган. Мазкур институт табиий равишда Урта Осиё обидаларини таъмирлаш бўйича илмий марказ бўлиб қолди. 1980 йили унинг умумий иш ҳажми 1 миллион сўмга етди.

Кейинги беш йил ичида кўпгина архитектура ёдгорликлари майдонларида йирик ишлар бажарилди. Булар орасида Самарқанддаги Биби-нон мадрасаси, Бухородаги Ситораи Моҳихоса, Улуғбек, Девонбеги мадрасалари, Саррофон савдо гумбаз, Хивадаги Паҳлавон Маҳмуд мақбараси, Тўрт шоввоз комплекси, Андижондаги Жомий масжиди, Намангандаги Хўжа Амин мақбараси, Қўқондаги Жомий масжиди ва Худоберхон саройи, Шаҳрисабздаги Саидон гумбаз-мақбараси, Кундидак масжиди, Сурхондарёдаги Ҳаким ал Термезий мақбараси ва бошқалар бор. Қорақалпоғистоннинг машҳур археологик-архитектура обидаларини қамраб олган туристик маршрутларни ҳам ишлаб чиқишга киришилди.

Обидаларни қайта тиклашда самарқандлик Абдуқаҳҳор Ҳаққулов, ака-ука Мирусмон ва Мирумар Асадовлар, бухоролик Аминжон Саломов, Очил Бобомуродов, Мўбин Мўминов, хоразмлик Тоҳир Ёқубов ва Иброҳим Ражабов, қўқонлик Шукурхон Маҳмудов ва Салимжон Мўйиддинов, наманганлик Турғунбой Фозиллов, андижонлик Қахрамон Юнусов ва Тешабой Исмоилов сингари машҳур усталар ўзларининг талант ва маҳоратларини намойиш этмоқдалар.

Ўзбекистон Тарихий ва маданий ёдгорликларни сақлаш жамияти архитектура обидаларини қайта тиклаш ва ободонлаштириш ишига моддий жиҳатдан ҳам фол иштирок этиб келмоқда. 1976—1980 йиллар давомида аъзолик бадалларидан йиғилган тушимдан 1,5 миллион сўм маблағ ёдгорликларни таъмирлаш ва гўзаллаштириш мақсади учун сарфланди. Бундан ташқари, Ёдгорликларни сақлаш жамияти республикамиз областларида археологик ёдгорликларга 800 дан зиёд қўриқлаш белгилари ўрнатди.

Афсуски, тарихий ва маданий ёдгорликларни асраш соҳасида ҳали ҳам анча-мунча қусурлар мавжуд. Чунончи, «Меъмор» бирлашмаси Ёдгор-

НОН—РИЗҚУ РЎЗИМИЗ

Бошоқли ўсимликлар донини янчиб, қизиган тошга хамир чаплаб ёхуд хамирни кўрга кўмиб илк марта нон пиширган қадимги аждодларимиз инсоният тарихида буюк тараққиётни юзага келтирган кашфиётни яратдилар. Бу кашфиёт инсон ҳаётининг мазмунига айланди, унинг кундалик истеъмолидаги энг асосий неъматларидан бири бўлиб қолди. Чамаси, инсон нон яралган кундан бошлаб ҳаётнинг таърифлаб бўлмас тотли таъмини сезган, ўзлигини ҳам шу кундан бошлаб англаган. Биринчи кўшиқ ҳам нон билан йўғрилиб, нон билан бирга туғилган бўлса ажаб эмас. Зотан, бугдой экиш, ғалла ўриш, ҳўп хайдаш, нон ёпиш, нонни эъзолаш тўғрисидаги ҳали кўшиқлари меҳнат аҳлига ҳамиша ҳамроҳ бўлган. Хирмон янчаётган деҳқоннинг отга муурожаат этиб айтадиган кўпгина ўланидан унинг фақат ўз шахсинигина эмас, бутун эл манфаатини ўйлаб меҳнат қилаётганлиги яққол сезилиб туради.

Ҳа, ноннинг таржимаи ҳоли — инсониятнинг таржимаи ҳоли, кўшиқларнинг таржимаи ҳолидир. Барча халқлар томонидан ноннинг эъзолаши, унинг азизлик ва муқаддаслик белгиси сифатида доимо ардоқланиб келинаётганлиги бунинг тасдиғидир.

Нон ва ғалланинг ҳамиша муқаддас бўлиб келаётганлиги тўғрисидаги бу фикр КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари, СССР Олий Совети Президиумининг Раиси ўртоқ Леонид Ильич Брежневнинг «Кўриқ» асарида ўзининг ёрқин ифодасини топган:

«Ғалланг бўлса кўшиқ ҳам оғиздан тушмайди... Одамлар космосга кўтарилишди, дарёлар, денгизлар, океанларни забт этишмоқда, ер қаъридан нефть ва газ қазиб олишмоқда, атом энергиясини жиловладилар, ғалла эса ғаллалигича қолди».

Халқимиз азалдан нонни буюк эътиқод даражасига кўтарган. Ерда ушоқ кўринса, четга олиб кўйиш, кўлдан тушган бурда нонни кўзга суриб, тавоф қилиш — сўзимизнинг далили. Кўпгина эзгу одатлар, расм-русмлар нонсиз ўтказилмайди. Жумладан, инсон ҳаётида бир марта рўй берадиган никоҳ тўйини олайлик. Никоҳ тўйида нон синдириш маросими ҳам ўтказилади. Бу билан бир томондан, нон улугланса, иккинчи томондан, никоҳнинг ҳам нондек эзгу муқаддаслиги таъкидланади. Олис сафарга отланган кишига бутун нонни тишлатиб қолдириш, токи у хонадонига қайтиб келгунича ўша нонни авайлаб-асраб кўйиш ҳам қадимдан келаётган анъана. Бизнинг давримизда эса, Совет Армияси сафига чақирилган йигитларни кузатаётганларида нон тишлатиб қолдириш урфи кенгроқ тус олган...

Халқимиз турмуши йилдан-йилга, кундан-кунга фаровонлашиб бормоқда. Ҳозиргидай тўқчилик замонни, ҳозиргидай тўқин ва маъмур ҳаётни инсоният тарихи умуман кўрмаган бўлса ажаб эмас. Ҳолбуки, бугунги кунда ҳам ер юзидаги 4 миллиарддан ортиқ аҳолининг ярмидан кўпроги оч ҳамда юпун кун кечирмоқда. Бизнинг болаларимиз баҳраманд бўлган бу гўзал ҳаёт айрим мамлакатдаги болаларнинг тушларига ҳам кирмайди. Халқимизнинг бунчалик фаровон ҳаёти, шак-шубҳасиз, партия ва ҳукуматимизнинг доно раҳбарлиги ҳамда социалистик тузумнинг афзаллиги натижасидир.

Республикамиз пойтахти Тошкент жаҳонга НОН ШАҲРИ сифатида танилган, очарчилик йилларида ҳам нони узилмаган шаҳримиз Тошкентда бугунги кунда ҳам ҳар қадамда нон дўконига дуч келасиз. Дўконларда ноннинг исталган хили мавжуд. Аҳоли дастурхонини хилма-хил ширин нонлар билан тўқин этиш учун шаҳримизда махсус Тошкент Нон ишлаб чиқариш бирлашмаси хизмат қилади. Бирлашма ихтиёрида катта қувватга эга бўлган 5 та нон пишириш корхонаси, 13 та механизмлашган обинон цехи бор. Уларда 2 минг 54 киши кечани кеча, кундузни кундуз демай меҳнат қилиб, эл дастурхонини иссиқ нон билан таъминлайди. Булардан ташқари маҳаллаларда жойлашган тандир нон тайёрловчи 39 та бригада ҳам эл хизматида.

Халқимиз нонни севиб истеъмола қилади. Чунончи, 1975 йилги статистика маълумотларига қараганда, СССР бўйича бир йилда 20 миллион тонна, шу жумладан, биргина бизнинг республикамизда 362 минг тоннадан кўпроқ нон ва ун маҳсулотлари тайёрланган. Аксарият шаҳарлардагина дўконлардан нон харид қилинишини, қишлоқларда асосан тандирларда нон ёпилишини ҳисобга олсак, бу рақамларнинг салмоғи яна ҳам ошади. Зеро, ҳозирги пайтда юздан ортиқ булочка хили тайёрланадиган Тошкент булочка-кондитер маҳсулотлари комбинати, кўпгина ошхона ва рестороанларда мавжуд бўлган обинон цехлари маҳсулотларини ҳисобга олганда ҳам пойтахтимиздаги нон ишлаб чиқариш бирлашмасига қарашли корхона ва цехлар ҳар куни 360 минг килограмм нон маҳсулотлари чиқарадилар. Агар эҳтиёж сезилса, бирлашманинг корхона ва цехлари 590 минг килограмм нон маҳсулотини ишлаб чиқариш қувватига эгадир.

Партия ва ҳукуматимизнинг нонни иқтисод қилиш ҳамда исроф этмаслик тўғрисидаги кўрсатмаларига асосан Тошкент нон ишлаб чиқариш бирлашмаси бу соҳада янги-янги тadbирлар қўлламоқда. Масалан, сут заводларида тонна-тонна сут қолдиқлари беҳуда оқизиб юборилади. Нон

ишлаб чиқариш корхоналарида сут қолдиғидан фойдаланиш йўллари қидириб топилди. Маълум бўлишича, бир тонна сут қолдиғидан 4 килограмм маҳсулот олиш ва уни нонга ишлатиш мумкин экан. Бунда ноннинг сифати ва таъмининг яхшиланишини айтмайсизми! Ҳозир бир кунда 18 тонна сут қолдиғи ана шу фойдали мақсадга ишлатилмоқда. Демак, бир куннинг ўзида 72 килограмм ун иқтисод қилинапти. Бир йилда эса 26 минг килограмм ун тежалади.

Тошкент нон ишлаб чиқариш бирлашмаси коллективлари ўтган йилнинг I ва II кварталларида Бутуниттифоқ социалистик мусобақасида биринчи ўринни эгалладилар, СССР Озиқ-овқат саноати министрлигининг Кўчма Қизил байроғини олдилар.

Бирлашманинг биринчи ва тўртинчи нон ишлаб чиқариш корхоналарида, айниқса, мусобақа яхши уюштирилди. Мазкур корхоналарнинг ишчилари меҳнатда ҳамиша ғолибликни кўлдан бермайдилар. Муслим Мусаев, Абдусаттор Салимов, Султонмурод Тўхтамуродов, Самов Усмонов, Зухриддин Эрматов, Ҳайдар Тилолов, Саид-акбар Бадалов ва бошқалар аҳолига кўп ва сифатли нон пиширишда бошқаларга намуна бўлаётдилар.

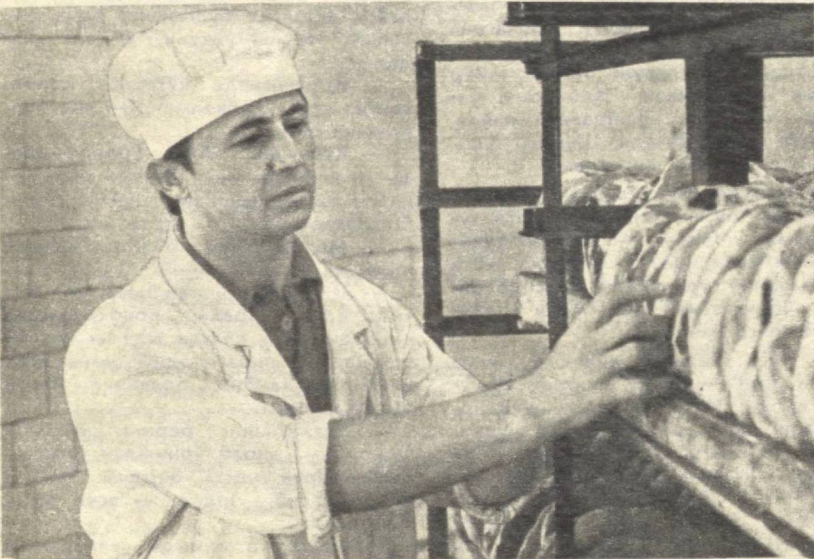
Обид Қосимов ва Султонмурод Тўхтамуродов бошлиқ бригадалар ҳақида алоҳида сўзлашга тўғри келади. Бешинчи нон ишлаб чиқариш корхонасига қарашли 3-цех комсомол-ёшлар бригадаси бошлиғи О. Қосимовнинг ҳалол меҳнати икки марта Қизил Байроқ ордени билан тақдирланган. Унинг бригадаси бракка мутлақо йўл кўймайди. Бир сменада 3,5 минг кило нон ёпади.

Учинчи нон ишлаб чиқариш корхонасига қарашли 5-цех комсомол-ёшлар бригадаси бошлиғи Султонмурод Тўхтамуродовнинг номи ҳам бутун бирлашма коллективлари орасида машҳур. Унинг бригадаси ўтган йили Бутуниттифоқ социалистик мусобақасида биринчи ўринни эгаллаб, ВЛКСМ Марказий Комитетининг Кўчма Қизил байроғини қўлга киритди, Ўзбекистон комсомоли Марказий Комитетининг Фахрий ёрлиғи билан мукофотланди.

С. Тўхтамуродов ва О. Қосимов сингари илғорлар бирлашмада анчагина. Улар ўзларининг устозлари анъанасини давом эттирмоқдалар.

Лекин нон ишлаб чиқариш корхоналари ва цехларининг ҳаммасини ҳам аъло даражада ишляпти, деёлмаймиз. Аслида нон ишлаб чиқариш корхоналарида фақатгина 0,1 процентгина брак маҳсулотга руҳсат этилади. Бироқ айрим нон дўконлари бўйича текшириш олиб борганимизда анчагина бракка йўл қўйилаётганлиги сезилиб қолди. Тўғри, брак нонлар исроф қилинмайди. Дўконларда сотилмай қолган нонларга кўшиб, корхонага қайтариб олиб кетилади. Улардан нон корхоналарининг махсус цехларида сухари нонлар, ошхона ва рестороанларда котлетлар тайёрлаш учун нон талқонлари ва бошқа маҳсулотлар ишлаб чиқилади. Аммо бу билан айрим корхоналар томонидан хом-хатала ёхуд ярми куйган нонлар дўконларга чиқарилаётганлигини оқлаб бўлмайди. Элимизга сифатли, чиройли, ширин нонлар етказиб берайлик. Бу сизларга боғлиқ, азиз нон таъминотчилари!

Эргаш МУҲАМЕДОВ

Тайёр бўлган маҳсулот пешма-пеш дўконларга жўнатилади. Мана, 3-нон ишлаб чиқариш корхонасининг илғор ишчиси Тоҳир Шерматов нонларни автомашинага юклагоқда.

Обинон цехи бригадасининг бошлиғи, социалистик мусобақа ғолиби Тўхтамурод Султонмуродов ҳозиргина узилган нонларнинг сифатини кўздан кечираётир.

ЧЎЛ ИШҚИ

Улуғ Лениннинг назар-этиборига тушган қадимий Мирзачўл даштини ялпи ўзлаштириш бошланганига 25 йилдан ошди. Республикамиз деҳқонлари, айниқса, Сирдарё ва Жиззах областларининг меҳнаткашлари чўл ўзлаштиришдек олижаноб ишга киришилган куннинг чорак асрлик тўйини муносиб нишонладилар.

Чорак аср!.. Тарих учун бу — жуда қисқа муддат. Бироқ ана шу муддат давомида алоҳида таъкидлашга арзирли тарихий ишлар юз берди. Гулистон, Янгиер, Ульянов, Ширин, Гагарин, Бўстон, Пахтакор, Дўстлик шаҳарлари, қатор районлар, совхозлар, муҳташам саройлар, жамоат ва маданият муассасалари — азалий саҳронинг бугунги жамолини ана шуларсиз тасаввур этолмайсиз. Тасаввур этинг: қадимий эртақдаги Аловиддиннинг сеҳрли чироғи билан ҳар куни биттадан қўрғон қуриб шунчалик улуғвор ишларни бажариб бўлармиди? Йўқ, бўлмасди. Демак,

ишлари қурилиш-ободончилик тадбирлари билан уйғун равишда олиб борилмоқда. Айни пайтда совхозда қорамолчилик, чўчқачилик фермалари ишлаб турибди. Паррандачилик фермасида 15 мингта товуқ, 10 мингта ўрдак боқияпти.

Совхознинг марказий посёлкаси кундан-кунга ободонлашиб, кўркамлашиб бораётир. Ҳозир хўжаликдаги 156 хонадон янги уйларда истиқомат қияпти. Йил охиригача яна 5000 квадрат метрли саҳнга эга бўлган уй-жой фойдаланишга топширилади. Демак, янги йил кунларида совхознинг яна ўнлаб хонадонларида ҳовли тўйлари бўлиб ўтади.

«Ғалаба» совхозида бу йил ўн беш гектарлик истироҳат боғи ташкил этилди. Боғда 51 минг туп хилма-хил кўчат барқ уриб ўсмоқда. Истироҳат боғи ичидаги меҳмонхона ва қариялар чойхонаси мунтазам ишлаб турибди.

«Ғалаба» совхозида бўлганимизда, деҳқонлар билан учрашдик. Пахтазор айландик. Деҳқончилик қилинадиган майдонларнинг ниҳоятда шўрхок ерлар эканлигини кўрдик.

— Шунчалик шўрхок ерлардан қандай қилиб мўл ҳосил етиштиряпсизлар?

«Ғалаба» совхозининг юнсалишида унинг директори, моҳир ташкилотчи Нормурод Холмуродовнинг хизмати натта.

Бу йил маккажўхоридан мўл ҳосил етиштирилди. Ерибён Жўрабенов бошлиқ маккажўхорикорлик бригадаси аъзолари давлатга ҳар гектар ердан 80 центнердан дон топширдилар.

Бу саволимизга совхоз директори Нормурод Холмуродов қуйидагича жавоб берди:

— Ростини айтсам, эрта кўкламда чигит экатган пайтимизда битта ҳийла ишлатдик — ерни алдадик. Алдадик дейшимнинг боиси бундай: қиш ойларида ерга яхоб суви берилганда, тузлар камида 15—20 сантиметр пастга тушиб кетади. Уша тузлар апрель, май ойларида яна юқорига кўтарилади. Буни пахтачилик билан шуғулладиган олимларимиз аниқлашган. Шунинг учун тузлар сиртга тепмасдан аввал — март ойи ичидаёқ чигитларни экиб олдик. Чигит униб, озгина томир отгандан кейин эса, тузлар ниҳолга қаттиқ таъсир қилолмайди... Вақт ўтиши билан ерларнинг шўри камаёверади. Бу ишда ер ости дренажлари бизга ёрдам беради... Бу йил Нурул Худойназаров, Қурбон Раҳматов, Аҳмаджон Йўлдошев бошлиқ бўлимларда, Зулайхо Сатторова, Эгам. Мисиров, Гулсара Қаюмова, Намоз Сафаров, Омон Бектошев бошлиқ бригадаларда ҳосил яхши бўлди. Умуман олганда, совхозимиз меҳнаткашлари — қалби чўл ишқи билан ёнган кишилар!

Совхоз директори жуда тўғри айтди. Чўлга меҳр кўймаган одам чўлқувар бўлолмайди. Янги ташкил этилган хўжаликда қисқа бир муддат ичида қилинган ишлар, амалга оширилган тадбирлар бу сўзларнинг ҳаққонийлигини аниқрашан кўрсатади.

Ҳ. ОҚИЛОВ

Жиззах области

Ўзбекистон Компартиясининг XX съезди делегати, «Ғалаба» совхозининг бригада бошлиғи, механизатор Зулайхо Сатторова ҳам ўз агрегати билан Ватанимиз хирмониға муносиб ҳисса қўшди.

Совхознинг дондор бригада бошлиғи Ғайбулла Сариев бу йил янги ўзлаштирилган ернинг ҳар гектаридан 30 центнердан ҳосил кўтарди.

Паррандачилик — совхознинг янги тармоғи. Паррандачилик фермасининг ишчиси Дилором Қурбонова — ўз насининг жонқуяри.

Ж. ТУРАЕВ фотолари

ЗАМОНДОШЛАРИМИЗ

ЗЕБУННИСО

ШЕЪРИЙ ДРАМАДАН ПАРЧА

Шоҳнинг жуда гўзал хос хонаси.
Авраңгзеб билан Амирхон суҳбатлашиб ўтирибди.
Амирхон кумуш барнашда турган майдан олтин
қадаҳларга қуйиб, бирини шоҳга узатади, бирини
ўзи олади, индамай ичадилар.

Авраңгзеб
Не хабарлар тарқалмоқда халқда фармон ҳақида?
Амирхон
Аҳли ислом жуда хурсанд, исёнкорлар норози.
Авраңгзеб
Бу табиий, худди шундай бўлишини билардим.
Амирхон
Баъзи ерда яна исён юз бермоқда.
Авраңгзеб
Шафқатсиз

Бостирилсин, тугатилсин!
Амирхон
Худди шундай қилинди.
(Канизак кириб таъзим қилади.)

Канизак
Зебуннисо бегим келди, рухсат сўрар киришга.
Авраңгзеб
Майли, кирсин, сиз, Амирхон, чиқиб туринг, суҳбатни
Кейин давом этдирурмиз.

Амирхон
Хўп бўлади, шаҳаншоҳ.
(Амирхон, канизак шоҳга таъзим қилиб, чиқиб
кетишади. Бир ордан сўнг, Зебуннисо кириб,
отасига таъзим қилади.)

Зебуннисо
Салом, шоҳим.
Авраңгзеб
Салом, бекам, омонмисан, соғмисан!..
Йўқламасам ҳузуримга ўзинг келай демайсан,
Нима, мандан хафамисан? Гинанг борми?
Зебуннисо

Ҳазратим,
Сизнинг жуда ишингиз кўп... Вақтингиз зиқ...
Авраңгзеб

Сен учун,
Бекам, ҳар чоқ вақт топурмен... Сени бир кун кўрмасам,
Соғинамен.

Зебуннисо
Миннатдормен.
Авраңгзеб
Ишон қизим, сўзим чин!
Ҳа, у кунни сени ноҳақ хафа қилдим...
Зебуннисо
Зарарсиз,

Аллақачон унутганмен...
Авраңгзеб
Ҳа, хайрият... хайрият...
Мен ёлғизмен... Мен ғарибмен, тахт соҳиби бўлсам ҳам...
Шаҳзодалар мандан узоқ... Улар мени севмайди.
Пайти келса тожу тахтни, мандан тортиб олишдин
Тоймайдилар... Улар рози эмас менинг ишимдин.
Зебуннисо

Ким ҳам рози бўлар эди...
Авраңгзеб
Улар нонкўр! Бағри тош!
Зебуннисо
Қуш инда кўрганини чўқир эмиш...
Авраңгзеб

Маликам,
Сен ҳам менга қаршимисан? Меҳринг йўқми отанга?
Зебуннисо
Наҳотки, сиз ўзингизни бегуноҳ деб ўйлайсиз?!
Истамайсиз айбингизни бўйнингизга олишини!
Авраңгзеб
(Ғазабли.)

Йўқ! Бўйнимга оладиган гуноҳим йўқ, айбим йўқ!
Айбим фақат оқибатсиз фарзандларни дунёга
Келтиришим, меҳр билан ўстиришим, боқишим!

Зебуннисо
(Куйиниб.)

Доро, Шужоъ — иккиси ҳам бир отадан туғилган,
Ўз оғангиз, жигарингиз эди бирга улғайган,
Иккавини ўлдирдингиз, тахтни эгаллаш учун!
Бундин оғир, бундин мудҳиш, бундин қабих жиноят
Бўладими, қиблагоҳим?! Бу гуноҳни тангримиз
У дунёю бу дунёда кечирмайди! (Йиғлаб.) Ё раббий!

Авраңгзеб
(Қовоғини солиб, ерга қараб.)
Мен уларни ўлдирмасам улар мени ўлдириб
Тожу тахтни эгалларди... Салтанатнинг қонуни
Шундай, қизим...

Зебуннисо
(Йиғлашда давом этиб.)
Бобомни ҳам банди зиндон қилдингиз!
Шоҳ Жаҳонни тириклайин гўрга тиқиб қўйдингиз!
Авраңгзеб
Қилмишига яраша...

Зебуннисо
Оҳ, ахир қиблагоҳингиз,
Ўз отангиз эди-ку у! О, тангрининг қаҳридин
Кўрқмадингизми, отажон?!

Авраңгзеб
Тангри мени кечирар...
Зебуннисо
Йўқ, йўқ, асло кечирмайди! Падаркушни кечирмас!
Авраңгзеб
(Ғазабли.)

Уйлаб гапир! Мухаббатим айланмасин ғазабга!
Зебуннисо
Аминманки, муҳаббатнинг учқуни ҳам йўқ сизда!
Қалбингизда қаҳру ғазаб, шафқатсизлик ётибди!
Ога-ини, отангиз ҳам сиздан шафқат кўрмади.

Авраңгзеб
Чунки, отам мени хўрлаб, севар эди Дорони.
Тахт вориси қилиб уни тайинлаган аввалдин.
Зебуннисо

Доро тўнғич ўғил эди!
Авраңгзеб
Латта эди! Бўш эди!
Тожу тахтни эплаёлмас эди Доро... Отамиз
Атайинлаб мени ҳайдаб уни бошга кўтарди!

Зебуннисо
Сиз Шужоъни ишга солиб аввал Доро шўрликни
Ўлдирдингиз... Сўнг Шужонинг ўзини ҳам ўлдириб
Йўл очдингиз ўзингизга, тахтни эгалладингиз!
О, хиёнат қачонгача ҳоким бўлур дунёда!
Авраңгзеб
(Дарғазаб.)

Оғзингни юм! Ҳақоратнинг чегараси бўлади!
Зебуннисо
Мен рост гапни айтдим, холос.
Авраңгзеб
Гапларингда заҳар бор!

Зебуннисо
Ҳа, бу заҳар юрагимни кўпдин бери қон қилган.
Хиёнатлар, фожиалар менга тинчлик бермайди!
Шунча қилган гуноҳингиз етмагандек амаким,
Олийжаноб Муродни ҳам банди зиндон қилибсиз!
Авраңгзеб
Чунки унинг ниятлари бузуқ, менинг тагимга
Суя куймоқчи!.. Ишларимга сад бўлмоқда у бебош!
Мен ғазавот бошлаганмен дини ислом йўлида
У беақл ён босмоқда кофирларга!

Зебуннисо
Менимча,
Амакимнинг фикрлари жуда тўғри! Амаким:
«Хароб бўлган шаҳру қишлоқ, ҳалок бўлган элу юрт
Ярасига малҳам тилар», дейди!..

Авраңгзеб
Мени ғафлатда
Қолдирмоқчи! Мамлакатда ҳали душман бор экан,
Қиличларни қинга солмоқ хато! Гуноҳ!.. У маккор
Энди унинг ўрни — зиндон! Ақли кирар зиндонда!

Зебуннисо
Қиблагоҳим, амакимни озод қилинг зиндондин!
Бир отадин, бир онадин бўлган ёлғиз инингиз!
Шаҳзодага жавоб беринг, тарк айласин саройни!

Авраңгзеб
Жуда хавfli бўлур йўлбарс бўшатила қафасдин.
Агар унга рухсат берсам, дарҳол ёвга қўшилиб,
Менга қарши уруш бошлар, ҳиндлар шуни кутмоқда.

Зебуннисо
Ҳиндлар жангни тўхтатмайди ҳали-бери усиз ҳам.
Янги фармон сабаб бўлиб, ҳиндлар жуда ғазабнок.
Мақтаблари ёндирилса, эҳромлари бузилса,
Бу хўрликка қандай қилиб чидай олур шўрликлар!
Ахир, улар ҳам инсон-ку! Бандаси-ку тангрининг!
Нега улар ўз юртида бўлар экан хору зор!
Бу юртда биз озчиликимиз, улар эса кўпчилик.
Ҳиндистоннинг туб халқи ҳам биз эмасмиз, ўшалар.
Минг йиллардан бери улар озод яшаб ўрганган!
Улар зинҳор истамайди оёқ ости бўлишни!

Авраңгзеб
Маълум бўлди, ҳиндлар сенга қаттиқ таъсир кўрсатмиш!
Зебуннисо

Ҳаққоният ва адолат менга таъсир кўрсатган.
Авраңгзеб

Агар сенинг заковатинг, истеъдодинг бўлмаса,
Зебуннисо номи билан элда машҳур бўлмасанг,
Агар сени, эрка қизим, жондин ортиқ севмасам,
Банди замон қилур эдим ёмон сўзларинг учун!
Сенга бўлган муҳаббатим ғазабимга қалқондир!
Байтингни ёз! Сиёсатга аралашма! Сиёсат
Виждонингдин айиради, чиқаради динингдин!
Етар менинг сиёсатнинг гирдобига тушганим!
Сен ҳоли бўл! Сен омон бўл сиёсатнинг зарбидин!

Зебуннисо
Даҳшатларни, ваҳшатларни кўратуриб жим қолиш
Мумкин эмас! Жим қолишга виждон асло йўл қўймас!
Нима учун фарангларга пойи-патак бўласиз?
Бомбей пешкаш қилинибди қиролича хонимга!
Ахир бу иш бориб турган шармандалик эмасми?

Авраңгзеб
Дўстлик рамзи сифатида бу иш лозим топилди.
Зебуннисо

«Ишонмагил дўстингга, сомон тикар пўстингга!»
Авраңгзеб

Ҳа, майли, кел, бошқа гапдин гаплашайлик, сиёсат
Жонга тегди... Сени бунда қақришдин мақсадим

Билмоқчимен, ахир қачон оилалик бўласан?
Набиралар кўрмоқчимен, тугамасин наслимиз...
Ешинг анча жойга бориб қолди ахир, ўйлагил.

Зебуннисо
Бу борада ихтиёрни қўйиб беринг ўзимга...

Авраңгзеб
Қанча одам оғиз солди, ҳаммасига йўқ дединг.
Энди етар нозу фироқ!.. Хўш, Амирхон ёмонми?
Сенга унинг ишқи тушмиш...

Зебуннисо
Эшшақда ишқ не қилсин?

Авраңгзеб
Ундай дема, у — ақлик, у — тадбиркор... ўнг қўлим.

Зебуннисо
У маккорнинг кўнгли қора, фикри бузуқ, қўли қон!

Авраңгзеб
Уйлаб гапир! У энг содиқ, лаёқатлик вазирим.

Зебуннисо
Қиблагоҳим, менга битта ота етиб ортади!
Иккинчиси даркор эмас!

Авраңгзеб
(Куляб.)
У ҳали ёш... хийла ёш.

Зебуннисо
(Елвориб.)
Хоҳишимга қўйиб беринг, қиблагоҳим, ҳазратим.

Авраңгзеб
(Ғазабланиб.)
Хоҳишингга қўйиб берсам нималарни қилмайсен!

Ҳа, биламен, танлаганинг шоир Розий!
Зебуннисо
(Ҳаяжонда.)

Отажон!
Авраңгзеб
Унутма, сен шоҳ қизисен, не ишинг бор гадода?
Зебуннисо
(Дадил.)

Уша гадо менинг учун шаҳзодадин афзалроқ!
Авраңгзеб

Ношукурлик қилма, қизим! Бўйсун менинг амримга!
Зебуннисо

Шоҳим, фақат бўйсунамен юрагининг амрига!
Авраңгзеб

Йўл қўймас бу разолатга сенинг олий насабинг!
Зебуннисо

Халал берса агар менинг муҳаббатим, бахтимга,

Расми А. ХОЛИҚОВ чизган.

Насабимдин, мартабамдин кечигша ҳам тайёрмен!
Авраңгзеб
Умидингни уз Розийдин!
Зебуннисо
Ундин ўлим осонроқ.
Авраңгзеб
(Ваҳраиб.)
Мен Розийни қатл этурмен!
Зебуннисо
Мен ҳам шу он ўзимни
Улдирурмен... Яшашимнинг қизиғи йўқ Розийсиз.
Авраңгзеб
Э, худойим! Одам деган шунча ўжар бўлурми?!
Демак, аҳдинг қатий?
Зебуннисо
Қатий!
Авраңгзеб
(Ўйлаиб.)
Майли, яна ўйлаб кўр...
Зебуннисо
Ўйлаганмен! Аҳдим қатий!.. Ҳа, ё Розий ё ўлим!
Авраңгзеб
(Кўрқиб.)
Асабингни бузма, қизим... Майли, ўйлаб кўрурмиз...
Зебуннисо
Рухсат беринг, борай.
Авраңгзеб
Майли... Мени ёлғиз қолдирма!
Тез-тез хабар олиб тургил, бекам, ғариб отангдин.
(Зебуннисо таъзим билан чиқиб кетади. Кўп ўтмай
Амирхон киради.)
Амирхон
Мумкинми?
Авраңгзеб
Ҳа... Эшитдингми?
Амирхон
Ҳамма гапни эшитдим.
Маслаҳатим: парво қилманг ўжар қизнинг нозига.
Сизни кўрқитмоқчи бўлиб шундай деди, бўлмаса...
Авраңгзеб
Йўқ, қизимнинг феъли менга жуда аён... Қарори,
Аҳди қатий, ўлса ўлар, аммо, қаймас аҳдидин...
Ҳа, мен унинг хоҳишини бажаришга мажбурмен...
Ҳа, у менинг нури дийдам, жигарбандим, оқилам,
Шухратимга шухрат қўшган шоираи замона!
Истамаймен унинг ҳалок бўлишини ҳеч қачон.
Амирхон
Ахир, гадо қандай қилиб шоҳга куёв бўлади?

Агарда у куёв бўлса, олий насаб аъёнлар,
Зодагонлар, таниш-билиш, қариндошлар, элу юрт
Орасида доғ тушмаган шаънингизга доғ тушур!
Унда азиз бошингизга таъна тоши ёғилур.
Яна иғво кўзғашади сизга қарши душманлар!
Авраңгзеб
Ҳа, баҳона топиларди менинг рақибларимга...
Амирхон
Шоҳ қонига аралашса гадо қони, шубҳасиз,
Путур етган бўлур эди шаҳзодалар зотига!
Авраңгзеб
Сен ўзингни ўйламоқда бўлсанг керак...
Амирхон
Ҳазратим,
Гап мендамас, хоҳламаса, майли менга тегмасин,
Аммо, уни ўз тенгига бермоқ керак, шаҳаншоҳ.
Авраңгзеб
Йўқ, йўқ, асло мумкин эмас у гадони қатл этмоқ,
Унинг қатли сабаб бўлур ўлимга қизимнинг...
Амирхон
Ундай бўлса, бошқа йўл бор...
Авраңгзеб
Қанақа йўл?
Амирхон
Розийни
Жангга йўлланг, шояд бирор дайди ўққа учсаю,
Сизни ташвиш, маломатдин тамом қутқариб кетсал..
Авраңгзеб
Дайди ўққа учмаса-чи!..
Амирхон
Бошқа ўққа учади...
Буёғини менга қўйиб бераверинг, ҳазратим.
Авраңгзеб
(Ўйлаиб.)
Қандай бўлар экан!..
Амирхон
Жангга ҳалок бўлиш табиий,
Ҳа, урушда шаҳид бўлмоқ кўпчиликка келган тўй.
Унда, бекам, кўп қатори тақдирга тан бериб,
Мусибатга кўникарди, азобларга чидарди...
Аста-секин, вақти билан унутарди дардини.
Ҳа, Розийни иззат-икром билан жангга йўлласан,
Ҳеч ким биздин шубҳа қилиб юрмас эди бу ишда...
Авраңгзеб
(Ўйлаиб.)
Қани, уни чақиртирив, бир гаплашиб кўрайлик.
(Амирхон таъзим билан чиқиб кетади.)
Парда.

ҚАЛЬДАГИ АЛАНГА

Большевик районидagi Карл Маркс номли колхознинг
бригада бошлиғи, Социалистик Меҳнат Қаҳрамони
Ҳамро Эргашев ҳикоя қилади

Минг тўққиз юз қирқ учинчи йилнинг қаҳратон қиши. Минск яқинида душман билан бўлган жангга жон олиб, жон берардин. Қор майдалаб ёғар, совуқ шиддати кучайиб борар эди. Ротамиз тиш-тирноғига қуролланган гитлерчилар армиясининг йўлини тўсиб турар эди. Мен ҳам «Максим» пулемётим билан уларни ер тишлатардим. Жанг, отишма туни билан давом этди. Эрталаб мадад кучлари етиб келишига умид боғлагандик, аммо келмади. Фрицлар олдинга силжий бошлашди. Тонг пайти ченинишга буйруқ берилди. Қисимиз узонлашгунча мен пулемётдан ўқ ёғдириб, душман ужуimini қайтариб, ҳаммадан кейин йўлга тушдим. Аммо «Максим»ни судраб кетолмадим. Обғимга ўқ тегди. Қорга қуладим. Рўпарадан фашист танки бостириб келарди. Ярим белингача қорга ботган ҳолда тақдирга тан беришдан бошқа иложим йўқ эди. Изгириин вужудимни музлатса ҳам, қулоқларим, бармоқларим ҳиссиз бўлиб қолса ҳам, қимирламай кутишим керак эди. Яшашни, тирик қолишни, душманларга яна зарба беришни ўйлардим. Она юртининг сўлим боғлари, анҳор соҳиллари, ҳамқишлоқларим нўз ўнгимдан ўтарди. Шу аҳволда кечгача ётдим. Ҳадемай жангчиларимиз етиб келишди. Мудҳиш ўлим ўз ҳукмини ўтказмоқчи бўлаётган бир пайда тўсатдан жангчиларимизнинг «Ура» деган ҳайқириқлари эшитилди. Аммо мен қимирлай олмас эдим. Қўл-оёқларим ўзимга итоат этмасди. Ҳар қалай юрагимга қулоқ солиб тирикчилигини пайқаш-

ди. Жароҳатимни боғлаб, чанага ортишди... Кўзимни очсам палатада ётибман. Ҳамма ёғим доқа билан чирмаб ташланган. Врачлар яраланган обғимни кесиш шартлигини, акс ҳолда ҳалок бўлишим мумкинлигини айтишди, кўнмадим. Шунча ўлимларни догда қолдирган вужудим энди ўлимга бўйсунмаслигига ишонардим. Бир неча ойдан кейин оёққа турдим. Ҳалаба қувончлари, ҳаётга муҳаббат менга қувват ва янги орзу-умидлар бахш этганди. Соғайгач қишлоғим Зорманга қайтдим. Ҳамқишлоғим Салим бо-бо мени вокзалда кўриб, анграйиб қолди: — Ҳамромисан-а? — Ҳа, ҳа... У мени маҳкам қучоқлади. Киприклариди ёш қалқиди. — Тирик экансан-да? Кўнглим ўксиб ерга қарадим... Уруш фронт орқасидаги ҳаётимизга ҳам чуқур раҳна солган эди. Кишилар оч-юпун. Ҳамма ташвиш аёллар, қария ва ўсмирлар зиммасида эди. Оиламизнинг тақдири эса яна ҳам аянчли эди. Муштипар онам айрилиқ дардига дош беролмай, ҳаётдан нўз юмиди. Қайлигим мен ҳақимда қоракхат олгач, турмушга чиқибди.

Уша кунни кечқурун бутун қишлоқ тўпланди. Кўришга келган ҳамқишлоқларим кичик, кўримсиз ва хароб кулбадан ярим тунда тарқалдилар. Уйда ёлғиз қолгач, ўксиб-ўксиб йиғладим... Узимни қўлга олишга интилдим. Алам-изтироблар, жароҳатларимни унутуш учун ўзимни меҳнатга урдим... Дунёда ҳамма нарса эскиради, дейдилар. Аммо ер бундан мустасно. У эскирмайди, тўзимайди. Тупроқ — табиатнинг инсонга инъом этган бебаҳо бойлиги. Ҳаётим, тақдирим ер билан боғланди. Пахтачилик бригадасига бошчилик қила бошладим. Бригадамиз аъзоларининг аксарияти уруш туфайли ё вужуди, ё қалби жароҳатланган кишилар эди. Ер ҳам сувсиз, жонсиз, ҳосилсиз заранг бўлиб, қақраб ётарди. Кўёш куйдирса ҳам, қиш қаҳрига олса ҳам даладан кетмадик. Тунларни тонгларга улаб гўзага парвона бўлдик. Она ер ҳар биримиз билан мулоқатда бўларди, дардлашарди гўё. Биз меҳнат қилган сари тупроқ ҳам ўз инъомини, неъматларини аймади. Ҳосилдорлик аста-секин 47 центнерга етди. Бу, областда юқори кўрсаткич эди. Мана шундай муваффақиятлар учун 1956 йили Социалистик Меҳнат Қаҳрамони унво-

нига сазовор бўлдим. Юксак мукофот бизни яна катта галабаларга руҳланттирди. Гектаридан 54—55 центнергача етказиб хирмон ўйдик. Аммо уруш жароҳатлари менга ҳануз азоб берарди. Аввалгидек бутун вужудим билан берилиб ишломасдим. Аҳволимни раисимиз Жоникул Юсуповга ётиги билан тушунтирдим. Колхоз жамоатчилиги ташкилотни мени эъозлаб пенсияга чиқаришди. Аммо уйда икки кун ўтиргач, алланечун бўлавердим. Гўёки ҳаётда ортиқча нишиденман. Энди жамиятга фойдам тегмаётганидан ўқинардим. Кетмонни елкалаб, далага чиқдим. Янги бригадирга сувчи бўлиш ниятимни айтдим. Бу хабарни эшитган раисимиз: — Уста пахтакорларимиз кўп, Ҳамро ана. Мана, шогирдларингиз Бойтўра Кўмаков, Мели Қўчқоровлар пахта ҳосилдорлигини 60 центнерга етказдилар. Аммо боғларимиз қаровсиз. Маслаҳатларингиз билан боғбонларимизга кўмаклашсангиз,— деди. Шундай қилиб, 60 гектарлик боққа қарай бошладим. Боғнинг ташвишлари ҳам оз эмас эди. Коллективимиз аҳил ва меҳнаткаш. Бу йил мева жуда ҳам мўл бўлди. Давлатга 50 тоннадан кўпроқ ноз-неъмат етказиб бердим. Соғлик бўлса бундан кейин ҳам Ватаним ва халқимга хизмат қилишни муқаддас бурчим деб биланман. Бахтим, ҳаётимнинг мазмуни ана шундай!

Нусрат РАҲМАТОВ
ёзиб олди
Самарқанд области

ЗАФАР БЕКАТЛАРИ

Маматмурод бобо ўзини йўқлаб келган момо — Улдоной Хидировани дарҳол таниди.

— Пенсияга чиқмоқчи эдим, — деди момо салом-алиқдан кейин. — Район социал-таъминот бўлими ҳужжат сўраяпти. Бориб ўзингиз гувоҳликка ўтсангиз.

Маматмурод Хўжамқулов меҳмонни маҳтал қилмаслик учун Социалистик Меҳнат Қаҳрамони Олтин юлдузи тақилган камзулини кийди. Машинада район марказига йўл олдилар...

— Бу аёл менинг бригадамда йигирма икки йил ишлаган, — дея Маматмурод бобо социал-таъминот бўлими ходимига оҳиста тушунтира бошлади. — Уша йиллари қоғоз тўлдириб хаёлга келибдими. Ҳатто рўзғори, бола-чақасига қарашга фурсат топмай, бўз кўйлагининг устидан комбинзон кийиб ишлаган бу аёллар.

— Тракторчимидилар? — деб сўради социал-таъминот ходими.

— Тракторчилик қаерда? Кано — жут ҳосилини комбинзон киймасга йиғиштириб бўлмасди-да, — деди отахон салмоқлаб. — Эллик учинчи йили энг катта мукофотни бригадамизда шу опа олган эди.

— Қандай мукофот эди?

— Купайка...

— Фуфайка?! — деб сўради кулиб социал-таъминот ходими.

— Кулма, болам. Уша йиллари бутун оғирлик бизларнинг зиммамизда эди. Ҳамма ишни қўлда бажарардик. Энди эса қариб-қартайиб қолдик... Мана бу момонинг ишини тезроқ ҳал қилиб бер. Ҳаммасига ўзим гувоҳман, — деди Маматмурод бобо.

Социал таъминот ходими қандайдир қоғозларни тўлдирди-да, отага имзо чектирди...

Маматмурод бобо йўлда беихтиёр хаёлга чўмди. Қадрдон хўжалиги «Комсомол 30 йиллиги» совхози тарихи унинг кўз ўнгидан ўта бошлади:

...Халқ Комиссарлари Советининг қарори билан 1927 йил ноябрь ойида «Қумқўрғон-13» совхози ташкил этилди. Бу областда учинчи давлат хўжалиги эди. Совхоз маркази — Қумқўрғон қишлоғи. Территорияси 6000 гектар эди. Идора одмигина ўтов уйга жойлашди. 10 жуфт ҳўкиз ва шунга яраша омоч-бўйинтуруқ бор эди. Дастлаб 30 нафар одам аъзо бўлиб кирди. Қисқаси, бир хўжалик учун асосий нарсас бордек эди. Лекин ҳали сув йўқ эди.

Совхоз ишчилари ишни канал қазитдан бошладилар. Кубанлик ишчи, ирригатор Алексей Романов Қумқўрғон каналини бир йилда қазиб тугатиш шiorини ўртага ташлади. Совхозга биринчилар қаторида

ёзилган Муҳаммади Ботиров Романов билан бир сафда турди. Улар ҳаммани сув учун курашга даъват этдилар. Белгиланган муддатда каналга сув оқизилди. Совхозда дастлаб ғалла, 1931 йилдан эса пахта етиштира бошланди.

Уруш йилларини Маматмурод бобо ҳаяжонланмасдан эслай олмайди. Совхоз ўша йиллари хувиллаб қолгандек эди. Иш асосан аёллар ва болалар зиммасида эди. Техника, сув танқис, мамлакатга эса пахта керак. Қирқ биринчи йили Маматмурод бригадаси 48 гектар ерга чигит экди. Техника ҳали кучсиз, ишчи кучи оз эди. Бибисора Худойшукурова, Улдоной Хидирова бошлиқ звеноларнинг аёллари кундузи пахта терар, кечалари эса канор тикиб, пахтани жойлар эдилар.

Уруш тугаб, ҳаёт аввалги ўзанига кира бошлади. Яна тўй-томошалар ўтказиладиган, байрамлар нишонланадиган бўлди. Уларнинг совхози шонли Ленин комсомолнинг 30 йиллик юбилейи муносабати билан «Комсомол 30 йиллиги» номи билан аталди. Совхоз 1952 йили гектарига 1 минг 600 центнердан жут ҳосили кўтарди. Бу рекорд кўрсаткич эди. Уша йили совхоздан бирданига беш киши Социалистик Меҳнат Қаҳрамони деган юксак унвонга сазовор бўлди. Улар орасида бригадир Маматмурод Хўжамқулов ҳам бор эди. У бошлиқ бригадада йигирмадан зиёдроқ ишчи ишларди. Шулардан уч нафари Ленин ордени, икки киши Меҳнат Қизил Байроқ ордени билан тақдирланди...

— Ҳозиргилар ҳам бўш келишаётгани йўқ, — деди биз билан суҳбатда Маматмурод отанинг ўғли, совхоз партия комитетининг секретари Файзулла Маматмуродов. — Эллик йил ичида совхозимиз ишчилари пахта ҳосилдорлигини гектарига эллик центнерга, ғаллани эллик саккиз центнерга етказдилар. Моҳир деҳқонларимиз кўп: Эрали Турсунов, Шердон Мадартов, Усмон Қодиров, Мусурмон Раҳимов, Эргаш Қаҳқоров... Шу топда бир тажриба тарихи эсимга тушди. Бундан салкам йигирма йил аввал совхозимизга ёш мутахассис Нуриддин Раҳмонқулов ишга келди. Олий маълумотли агроном, совхоздан чиққан маҳаллий кадр ўзи. Ишчан, сергайрат, фаросатли, билимдон йигит. Энг муҳими, масъулиятни виждонан ҳис этади. У ўз фаолиятини 1963 йили тадбиркор деҳқон Абдусалом Раҳмонов бошқарувчилик қилаётган бўлимда ёрдамчи агрономликдан бошлади. Уддабуронлиги билан тезда эътибор қозонди. Орадан уч йил ўтгач совхоз-

нинг бош агрономлиги вазифасига кўтарилди.

Уша йиллари гўзани бегона ўтдан тозалаш — культивация, суғориш тадбирларидан кўра ҳам муҳим саналарди. Чунки пайкаллари бегона ўт босиб кетарди. Бош агроном бир масалани директорга кўндаланг қўйди: «Кўп йиллик бегона ўтга қарши каторонни қўллаш керак», деди.

Тажриба учун Йўлдош Хуррамов бошлиқ бригада даласи танланди. Чигит экишдан олдин қаҳрабон кислотаси билан ишланди. Уша пайкалда уруғ бир текис униб чиқди, бегона ўт унмади. Деҳқонлар гўза парваришида иккита майда чопикдан кутулдилар. Натижада юз минг сўмлаб маблағ тежалди...

Вақти келиб — 1976 йили Нуриддин Раҳмонқулов «Комсомол 30 йиллиги» совхозига директор этиб тайинланди...

Совхоз тарихи саҳифаларини ва рақлашда давом этамиз.

...Учинчи беш йилликнинг ўзида пахта ҳосилдорлиги гектарига 14 центнерга, бошоқли дон ҳосилдорлиги 35 центнерга ошди. Қорамоллар сони салкам 1,5 барабар кўпайди. Сут етиштириш салкам 2 барабар, гўшт етиштириш 2 барабар ортди. Совхоз беш йилда уч марта республика мусобақасида ғолиб чиқиб, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети, республика Министрлар Совети ва ЎзЛКСМ Марказий Комитетининг кўчма Қизил байроғини қўлга киритди. СССР Олий Совети Президиумининг 1981 йил 26 мартдаги Фармонида биноан мазкур машъал хўжалик Меҳнат Қизил Байроқ ордени билан мукофотланди.

Совхоз директори, икки марта Ленин ордени кавалери, республикада хизмат кўрсатган агроном Нуриддин Раҳмонқуловдан муваффақиятларининг сирини сўрадик. Унинг жавоби одатдагидан бошқачароқ бўлди:

— Беш йилда бола богчалари сонини саккизгага кўпайтирдик. Беш юздан ортиқ ҳовли тўйлари ўтказилди. Икки юз эллик нафар ишчи энгил автомашина сотиб олди. Ҳар бир ишчининг ўртача йиллик иш ҳақи 1 минг 200 сўмга ортди. Муҳими, одамларимизнинг ишончига ишонч, кучига куч қўшилди. Бу, албатта, жо нажон партиямизнинг XXVI съезди қарорларини тўла-тўкис бажаришимиз учун асқотади.

Дадил гап, дадил қадам!

— Совхозимиз — бир неча хўжаликни тетапоя қилган отахон совхоз, — дейди ҳазил аралаш бош ирригатор Бойбўри Жумаев. — 1934 йили биздан «Сурхон» совхози ажралиб чиқди. Эндиликда бу совхоз Иттифо-

қимизга доврўғи кетган хўжалик 1958 йил 1 майдан совхозимиз территориясида Жанубий Сурхон суомбори қурилиши бошланди. Сохозимиз экин майдонларидан суиншоотига қарийб минг гектар ажратилди. Қумқўрғон шаҳар тилгадаги посёлкага айланди. Шаҳар ҳабўйига, ҳам энига ўсяпти. Урта йири саноат корхонаси қурилди. Шунда қилиб, олтишинчи йилларнинг ўзида хўжалигимиздан 1 минг 722 гектар суғориладиган ер қисқари кетди.

Ҳа, совхоз учун унинг ўрнини тўлдириш зарур эди. Бирдан-бир йўл — ер очиш керак эди. 1965 йилнинг 1 январидан Оқжар массивига — қўриққа ҳужум бошланди. Ишбошилар: Бойбўри ака — тупроқ ишларини бажариш отрядининг бошлиғи Алексей Романов — бош ирригатор Улар ярим кун 22 километрлик канал қурилишида бўлса, қолган вақт текисланаётган қўриқда бўлар эдилар. 450 гектар ерни экиш даврига ча тайёрлаш шарт эди.

Ҳаракат зое кетмади. Канал муддатида қазиб бўлинди. Оқжарга учта кўтарма насос билан сув чиқарилди. Массивга чигит юкланган тележкалар қатнай бошлади. Ниҳоят, 1976 йилга келиб Бандихон массивида янги «Пахтакор» совхози бунёд этилди. Бу хўжаликнинг илк чўлқуварлари ҳам «Комсомол 30 йиллиги» совхозидан келган эдилар. Бандихонда пахта етиштириш ўн икки йил ичида 100 барабар кўпайди. Чакки ўсмиш эмас бу! Бу юксалишни шарҳловчилар, албатта, «Комсомол 30 йиллиги» совхози азаматларининг Бандихонга қўйган биринчи қадамларини ҳурмат-эҳтиром билан тилга оладилар.

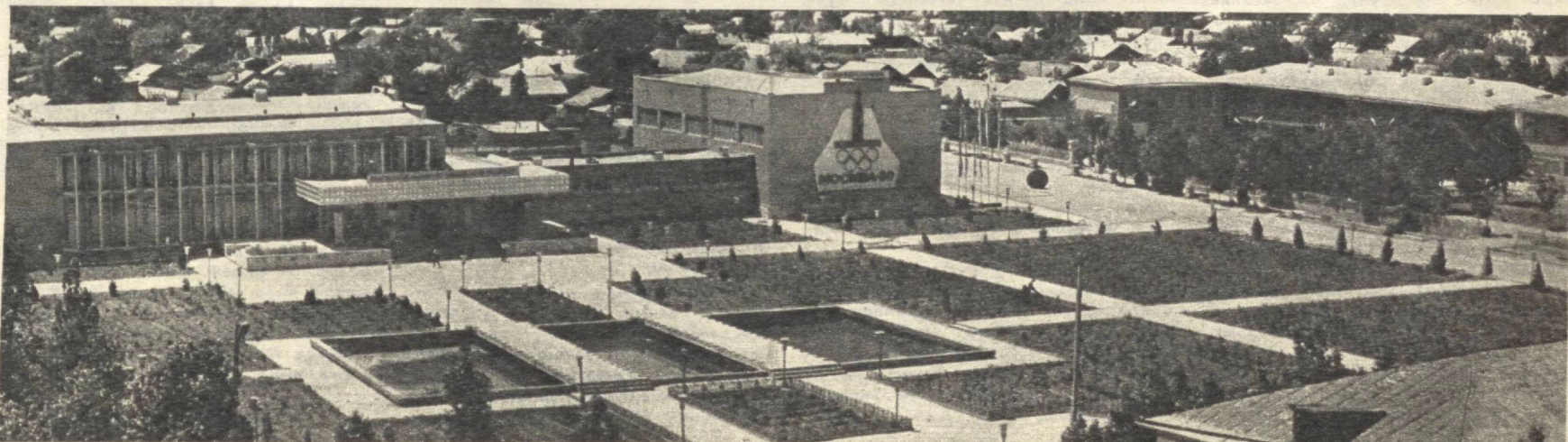
Ҳа, «Комсомол 30 йиллиги» совхози муттасил юксалиб бормоқда. Бугун хўжалик байроғида Меҳнат Қизил Байроқ ордени порлаб турирди. Бу — ғолибати, илғорлик рамзи! Дарҳақиқат, КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси аъзолигига кандидат, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари ўртоқ Ш. Р. Рашидовнинг мазкур хўжаликка: «Қумқўрғон районидаги «Комсомол 30 йиллиги» совхозини Сурхондарё области хўжаликлари учун чинакам мактаб бўлиб хизмат қила олади», деб юксак баҳо бериши ҳам бежиз эмас.

Ҳа, йилларнинг, йўллarning зафарлар билан кечгани яхши. Кечаги кун, кечаги қилинган иш бугунги ва эртанги режалар учун таянч, илҳом манбаи бўлмоғи лозим.

Олимжон УСАНОВ

В. МОЛГАЧЕВ фотоси.

Қумқўрғон районидаги «Комсомол 30 йиллиги» совхозини марказий посёлкасининг умумий кўриниши.

ХАЛҚ ЭЪЗОЗИГА МУШАРРАФ

... 1977 йилнинг апрели. Островский уйи деб ном олган, бепоен танганимиз пойтахтининг мухташам инъат кошоналаридан бири — СССР Малий театрининг маҳобатли ва санъат мухлислари билан лиқ ўла. Томоша залида сукунат. Бир ача дақиқадан сўнг атоқли ўзбек драматурги Комил Яшин пьесаси сосида сахнага қўйилган «Инқилоб тонги» спектакли бошланади. Бу спектакль билан Ҳамза номли Ленин ордени Узбек давлат академик драма театри коллективининг Москвадаги гастролни очилади. Мана, ниҳоят парда очилди. Ўзбек халқининг оташин фарзанди, инқилобчи, ўлкамизда социалистик узумни ўрнатишда фидойилик кўратган Файзулла Ҳўжаев ҳаёти ва ҳаёлияти ҳақида ҳикоя қилувчи спектакль бошланди. Спектаклдаги марказий образлардан бири — Урганжий родини СССР халқ артисти Наби Раҳимов ижро этмоқда. Урганжий — ўта разил, манфур, тошгағир кимса. У бировларнинг азоб-наҳши, қийналишидан роҳатланади. Урганжийнинг юриш-туришида тош-лаҳрилик белгилари зоҳир. Оддий руқаро билан гаплашганда кўзини омиб олади ва ҳайқалдек қотиб турганича, ҳар қандай одамни ўлимга маҳкум этаверади. Лоақал унинг Фойзхўжаевнинг онаси Ойхонбибига қилган муомаласини эслайлик. Урганжий Ойхонбибидан «Ўғлинг қаерда?», деб сўрайди. Она жавоб бермайди, аксинча, Урганжийга ўхшаган қон-сўрларга ланъат ўқийди. Зоҳиран Урганжийнинг бу гаплардан жаҳли чиқмагандек кўринади. Ойхонбибининг гапларига жавобан бир қилди: «Ўғлинг қаерда?», деб сўрайверади. Охири жавоб ололмагач: «Аввал тилингни кесиб оламан, сўнгра ўша сотқин ўғлингга оқ сут берган кўрақларингдан осаман», дейди. Бу гапларни айтаётганида актёр бақирмайди, гўёки газабланмайди, бир маромда сўзлайди. Аммо унинг сўзлаш оҳангидан Урганжийнинг нақадар резиллигини, қонхўрлигини томошабин билиб туради.

Қисқаси, Наби Раҳимов ўзининг юксак ижроси билан қўшбегининг чинакам башарасини очиб ташлайди. Бу образ юксак маҳорат билан ижро этилгани учун мосқалик санъат мухлислари Наби Раҳимовни самимий қўтладилар. Театршунослар Урганжий ролининг ижроси ва талқинини юқори баҳоладилар. Бу фақатгина Наби Раҳимов ижодига эмас, балки бутун театр коллектив ижодига, қолаверса, бутун ўзбек театр санъатига берилган одилона баҳо эди. Уша йили кузда — Улуғ Октябр инқилобининг 60 йиллиги зўр тантана билан нишонланаётган куниларда ушбу спектакль ижодкорларидан бир неча кишига СССР Давлат мукофоти берилиши ҳақидаги хушxabар матбуотда эълон қилинди. Улар орасида Урганжий ролин ижро этган СССР халқ артисти, Ҳамза номидаги Ўзбекистон ССР Давлат мукофотининг лауреати Наби Раҳимов ҳам бор эди...

Наби Раҳимов 1911 йили Қўқон шаҳрида ҳунарманд оиласида туғилди. У ёшлигидан жуда шўх, хушчақчақ, зийрак эди. Кишиларнинг хатти-ҳаракатини, қилиқларини «кўчириб» беришга гоаят уста эди. У 14—15 ёшларида Қўқон шаҳридаги ҳаваскорлик тўғаракларида фаол иштирок этди. Наби Раҳимов турли спектаклларда роллар ижро этаркан, ўз қаҳрамони типидеги одамлар даврасида бўлар, уларнинг юриш-туришларини, имо-ишораларини, қилиқларини, гап-сўзларини ҳам пухта ўрганарди. Бу эса ижро этаётган образининг жонли, табиий чиқишида муҳим аҳамият касб этарди. Наби Раҳимов ўзининг ўша болалик йилларини эслаб: «Ҳаёт менинг биринчи устозим», дейди.

Наби ака ҳаётни ўрганишни, ижро этаётган қаҳрамонларнинг прототипларини қидиришни ҳалигача ҳам тарк этган эмас. Аммо у одамларни ҳаётда қандай кўрса, шундайлигича «кўчириб» бермайди, балки кишилар характерини юксак бадий дидли санъаткор кўзи билан ўрганади, сахнада бир хил тонфадаги кишиларнинг умумлашган типик образини яратади.

Наби Раҳимовнинг ҳаваскорлик тўғаракларида ижро этган роллари машҳур комик актёр Миршоҳид Мирзоқилловнинг эътиборини ўзига тортди. У 1929 йили ёш актёрни Самарқандга — ҳозирги Ҳамза номидаги Ўзбек академик драма театрига асос бўлган Ўзбек давлат драма театри труппасига бошлаб келди.

Ёш актёрнинг профессионал театр сахнасида ижро этган илк роли Д. Фурмановнинг «Исён» романи асосида сахнага қўйилган «Боғовот» спектаклидаги Егор образи бўлди. Анархистларга сотилган бу приказчик образи ёш актёр ижросида муҳим ғоявий маъно кашф этди. Шундан кейин режиссёрлар Наби Раҳимовга турли характердаги ролларни топширдилар. Натжидада унинг репертуарлари В. Шекспирнинг «Ҳамлет» фожиасидаги Лазерт, К. Гальдонининг «Меҳмонхона бекаси» комедиясидаги Ринофрата, Н. Погодиннинг «Менинг дўстим» пьесасидаги Вася, К. Яшиннинг «Ендирамиз» асаридеги Тўйчи, З. Фатхуллиннинг «Сотқинлар» драмасидаги Шукуров, А. Островскийнинг «Момақалдироқ» драмасидаги Тихон, К. Яшин ва А. Умарийнинг «Ҳамза» драмасидаги Назарий каби образлар билан бойиди.

Наби Раҳимов юқорида саналган ролларни талқин этиш жараёнида театр санъатининг сир-асрорини, етук актёрларнинг ижрочилик маҳоратини пухта ўрганди.

Ҳамза номи театр Наби Раҳимовга дорилфунун бўлди. Истеъдодли артист ана шу дорилфунуннинг Маннон Уйғур, Абдор Ҳидоят, Етим Бобожон, Сайфи Олимов, Шариф Қуюмов, Ҳожи Сиддиқ Исломов каби устозлари қўлида таҳсил кўрди.

«Отелло» спектаклидаги Яго образи Наби Раҳимовнинг узоқ излашилари натижасида яратилган етук образлардан бири бўлди. «Мен Абдор аканинг олдида жиккаккина, қотмадан келган йигитча эдим, — деб эслайди Наби Раҳимов. — Ростини айтганда, мен Абдор аканинг савлати, обрўйи, довуғи ва виқори остида йўқ бўлиб кетгудек эдим. Менинг олдимда ана шу буюк санъаткорга муносиб рақиб бўлишдек буюк вазифа турарди. Нима қилиш керак? Бордию, ожизлик қилсам, Абдор аканинг соясида йўқ бўлиб кетаман. Шундай мулоҳазалардан кейин ўз-ўзимча Абдор Ҳидоят — Отелло шахсиятини писанд қилмайдиган, унинг устидан куладиган шахс образини ярата бошладим. Буюк санъаткор олдида ожизлигимни билдирмаслик учун жоним борича тиришиб, унинг устидан кулардим, у роль бўйича сахнада йиқилиб тушганда, устига оёғимни қўйиб камситардим. Бу усул жуда қўл келиб қолди».

Чиндан ҳам Наби Раҳимов хоин ва олчоқ Яғони томошабин хотирасида узоқ сақланиб қоладиган даражада оригинал, мукамал образ сифатида талқин қилди. Яго — Раҳимов айрим кўринишларда Отеллонинг юксак ахлоқидан нафратланувчи, ўтакетган шўхратпараст сифатида гадаланади. Отелло образининг шу қадар жонли чиқишида Яго ролин талқин қилган Наби Раҳимовнинг ҳам ҳиссаси катта.

Яго образидан кейин Наби Раҳимов совет драматургларининг ва жаҳон классикларининг асарларида турли характердаги ролларни ижро эта бошлади. Бу образлар галереясида «Денгиздагилар шарафига» спектаклидаги Боровский роли актёр ижодига алоҳида аҳамиятга эгадир. Боровский — Раҳимов — энгилтак, айрим интим ютуқлар билан завқланувчи киши. Ўз «фалсафаси» барбод бўлгач, у оғир фожиани бошидан кечиради. Актёр бу образ орқали нотўғри эътиқодлардан воз кечиш мураккаб жараён эканлигини, ҳақиқий совет офицери бўлиш учун кўп нарсаларни билиш лозимлигини ишонарли тасвирлаб берди.

Буюк рус адаби Н. В. Гоголнинг «Ревизор» асаридеги Хлестаков образи ҳам истеъдодли актёр Наби Раҳимов ижросида ўзининг чинакам талқинини топди. Актёр ҳажвий восталардан фойдаланган ҳолда Хлестаковни Петербург чиновникларининг типик вакили, мақтанчоқ, лўттибоз сифатида жонлантди. Бу образ фақат Наби Раҳимов ижодигагина эмас, балки Ҳамза номидаги театр ҳаётида унутилмас талқин бўлиб қолди.

Наби Раҳимов — серқирра истеъдод соҳиби. У салбий ролларни ҳам, ижобий ролларни ҳам маҳорат билан ижро этади. Фикримизнинг далили сифатида М. Горькийнинг «Мешчанлар» пьесасидаги Нил образини келтиришимиз мумкин.

Наби Раҳимов бу инқилобчи йигитни шўх, ҳазилкаш, гўзаллик ва нафисликни чуқур идрок этувчи, инсон қадр-қимматини жуда ҳурмат қилувчи, қатъий ва матонатли киши сифатида кўрсатади.

Атоқли сахна устаси К. Станиславскийнинг: «Ролнинг катта-кичиги йўқ, актёрнинг катта-кичиги бўлади», деган доно фиксини Наби Раҳимов ижоди мисолида ҳам яққол кўриш мумкин. Истеъдодли актёр эпизодик ролларни ҳам маромига етказиб, спектаклнинг бутун ғоясини сингдириб талқин этади. Масалан, «Мирзо Улуғбек»даги Бобо Кайфий, «Қўтлуғ қон»даги Шокир ота, «Жазоир — менинг ватаним», «Қирол Лир» ва бошқа спектакллардаги эпизодик роллар Наби Раҳимовнинг маҳорати натижасида етук образлар даражасига кўтарилгандир. Кейинги йилларда Наби Раҳимовнинг ижодий маҳорати яна ҳам ўсди. У М. Шатровнинг «Олтинчи июль» спектаклида Ф. Э. Держинский образини маҳорат билан талқин қилди. Актёр атоқли революционер, В. И. Лениннинг содиқ сафдоши Ф. Э. Держинскийнинг руҳий дунёсини ёрқин очиб берди. Драматург Уйғунинг «Парвоз» драмасидаги Мамасолиев образи ҳам Н. Раҳимов ижросида томошабинларга манзур бўлди.

Наби Раҳимов фақат театр сахнасидагина эмас, балки бир неча фильмларда ҳам ранг-баранг роллар ижро этиб, кино мухлислари олқишига сазовор бўлиб келмоқда. Актёр «Стадионда учрашамиз» фильмидаги қишлоқ зиёлиси — бухгалтер Алиев ролин маҳорат билан талқин этди. Алиевнинг янги агроном ҳузурдаги титрашларини, шаддоод хотини олдидаги ноқулай вазиятларини Н. Раҳимов гоаят жонли ифода қилади. «Улуғбек юлдузи» фильмидаги Бобо Кайфий, «Қўтлуғ қон» фильмидаги Шокир ота, «Мафтунингман» кинокомедиясидаги режиссёр, «Ватан ўллонлари» фильмидаги Ваҳобов, «Саратон» фильмидаги Ермат бобо ва бошқа жуда кўп образлар Наби Раҳимов ижодий биографиясининг ёрқин саҳифаларини ташкил этади.

Ҳа, СССР халқ артисти Наби Раҳимов ўзининг ажойиб ижрочилик маҳорати билан қирқ йилдан бери ўзбек театр ва кино санъатининг ривожига муносиб ҳисса қўшиб келайтир. У — беқиёс истеъдодли ҳажвичи актёр, кулги дарғаси.

Биз сеvimли актёримиз Наби Раҳимовнинг ижодий биографиясидан айрим саҳифаларни арақладик, холос. Унинг эллик йиллик ижодий репертуари гоаят хилма-хил. Бугунги кунда ўзининг ажойиб ижрочилик маҳорати билан фақат республика-мизда эмас, айни вақтда Иттифоқимиз санъат мухлислари эътиборини қозongan Наби Раҳимовнинг ижоди алоҳида монография ва илмий ишларга мавзу бўлгуликдир.

Маматқул ҲАЗРАТҚУЛОВ

СССР ХАЛҚ АРТИСТИ НАБИ РАҲИМОВ.

А. ГЕРАСИМОВ фотоси

В. КОТИК.

ЎЗУВЧИ ОЙДИН

[Алишер Навоий номидаги Адабиёт музейидан олинди].

Н. ҚУЗИБОВ.

САМАРҚАНД. РЕГИСТОН.

Навбахорнинг биринчи куни

Уйғон юрак, эшик чертар наврўзи олам,
Уз элчисин юборибди диловар кўклам.
Тутмиш шоир ол кўлингга қуёшли қалам,
Навбахорнинг биринчи куни.

Бобо қуёш меҳри билан бу дунё ёруғ,
Гул умрлар бўлсин буткул фироқдан фориғ,
Биз ошиқдан карамларин тутмасин дариг,
Навбахорнинг биринчи куни.

Пойқадами шарофатли, хайрли келсин,
Изларидан чақмоқ чақсин, сеҳрли келсин,

Ҳаёти гул, назокатли, сурурли келсин,
Навбахорнинг биринчи куни.

Тарқатайлик олам аро эзгу саломни,
Олқишлайлик оқиб келган ўтли илҳомни,
Кўтарайлик баҳор учун биллурий жомни,
Навбахорнинг биринчи куни.

Қалб безовта, бахтин излаб ёнмоқда сийнам,
Илк севгимни топишликка кўмак бер, кўклам,
О, қайларда қолиб кетдинг, менинг фариштам,
Навбахорнинг биринчи куни!

Севги хотираси

Баъзан сукут сақланг, сукутда гап кўп,
«Севгим» деб жар солиш одобдан эмас!
Қалбингиз тўрида яшайман, маҳбуб,
Олов лабларингиз пичирласа бас!

Оташ қарашлардан туғилар туйғу,
Совуқ эҳтиросдан асрасин толе.
Қачонки кўнгиллар севгига тутқун
Ошиқларга бўлсин ҳар гўша холи.

Севги тили билан сўзлашсин ҳар бор,
Дилларга абадул кўзлар таржимон.

Севгига ярашар ҳамиша дийдор,
Висол — бу изтироб, ҳажр-ҳаяжон.

Ёлғизлик даҳшати ҳаммадан ночор,
Кўз ёшлар кўнгилга беролмас таскин.
Севгига ярашмас аълvido зинҳор,
Севги шароридан чақнаса чақин!

Ҳаёл тарқалса-да мисоли туман,
Ҳаётдан умидим ишқимдай катта.
Севги хотираси — қалбда бир гулхан,
Ким ҳам айбдор бўлур бу ҳиссиётда?!

Онажоним кирди тушимга

Онам — Сарвар Берди қизи хотирасига

Соғинибди чоғи бепарво ўғлин,
Безовта қилибман тушларимда ҳам,
Энтикиб, сув сепаиб, кутармиш йўлим,
Кўзлари нигорон, мунис волидам.

Мени деб тўшанчи янгилағанмиш,
Сув ҳам илитганмиш юз-кўлим учун.
Даврада ош тўла янги лағанмиш,
Гулдор пиёлада чой тутмиш мамнун..

Қаршимда турармиш катта чорраҳа,
Қоп-қора булутни бошимдан қувиб —
Тилармишлар менга оқ йўл — фотиҳа,
Упиб пешонамдан, эркалаб, сууб...

Тушимнинг таъбирин нимага йўй,
Асл ҳақиқатни билар оналар!
Шеъримга шу жойда мен нуқта қўй,
Очқиқ эътирофни қалбим тан олар!

Ҳаётда нималар бўлмайдисидир,
Номатлуб юмушлар тегар гашимга...
Шунда таскин бериб, ҳар ишга қодир,
Мададкор онамлар кирар тушимга.

Ташвишлари камдай ҳушларида ҳам,
Оббо, тинч қўймадим тушларимда ҳам

Ранг-баранг олам

Р. ФЕДОРОВ

ҲАШАРОТЛАР ДУНЁСИГА БИР НАЗАР

Ҳашаротлар дунёси — сирли ва сеҳрли олам. Улар дунёсига назар ташлаш имкониятига эга бўлган киши унда рўй бераётган баъзи мўъжизали ҳолатлардан хайратга тушади, пинҳоний лол қолади ва ана шу оламнинг сир-асроридан янада кўпроқ хабардор бўлишга ошиқлади.

Илмий-оммабоп китобларда инначиларнинг фаройиб яшаш тарзига доир қизиқарли ҳикояларга журналхон кўп марта дуч келган. Ничаки кўрти дастлаб сув остида тухумдан чиқиб ҳаёт кечиради, катта бўлгач, қанот чиқариб

ҳовога парвоз қилади — ваҳший ҳашаротлардан бирига айланади. Қизиги шундаки, ўзининг қисқа фурсатли умри давомида шунчалар тез тусланадиган инчачи бундан 220—240 миллион йил бурун қандай яшаш тарзига эга бўлса, ҳозир ҳам деярли шундайлигича қолаётган ҳашаротдир. Ҳолбуки, эволюция қонунига биноан ундан бошқа барча ҳашаротларнинг яшаш тарзида бирмунча ўзгаришлар содир бўлгани аён.

Миллионлаб йиллар давомида ер юзини ҳашаротлар забт этмаган бирорта ҳам бурчак

қолгани йўқ. Бу ҳусусда қуйидаги рақамлар ҳикояси эътиборга молик: ҳисоб-китобларга қараганда, ҳозир заминда истиқомат қилаётган ҳар бир киши бошига 300 миллионга ҳашарот тўғри келади. Албатта, уларнинг баъзилари кўз илғамас даражада майда. Бироқ ана шу ҳашаротларнинг ҳар бири миллиграммнинг ўндан бирига тенг, деб фараз қилган тақдиримизда ҳам киши бошига тўғри келадиған ҳашаротлар миқдорининг умумий оғирлиги 300 килограммни ташкил этади. Бу рақам кишини чўчитиб юборадиган даражада улкан.

Кўпчилигимиз ҳашаротларнинг айрим турига, ҳатто капалак қўртига жирканиб қарашимиз сир эмас-ку! Пашша ва чивинни таъқиб этганимиздай уларни ҳам зараркунанда деб биларимиз, тўғри-да, улар далагаримиз ҳосилдорлигининг маълум бир қисmini нобуд этади, деб қайсарлик билан фикр юритамиз. Сержилло, ёрқин капалакларга ҳавас билан боқамиз, фақат асаларининггина фойдали, деб унга мадҳиялар ўқиймиз. Ҳолбуки, ерларимизнинг ҳосилдорлиги айнан ҳашаротларнинг меҳнатига боғлиқ! Уларсиз гуллар ва гулбаргли ўсимликлар сўлиб ва қуриб битиши мумкинлигини ҳатто ҳаёлимизга ҳам келтирмаймиз. Ваҳший

ҳашаротлар эса, ўтхўр, дарахтхўр, мевахўр тоифалар ҳужумини боғлар ва экинзорларимиздан доимо даф этиб турадилар. Уларнинг ўн беш проценти ваҳший ҳашаротлар турига мансуб. Тухумдаги ҳашарот уруғи ўз яратувчисини емишга айлантурувчи паразитонд ҳашаротларни ҳам шу турга кириптилса, рақамлар анча салмоқли тус олади.

Ҳашаротларнинг фақат бир ярим-икки процентигина киши ва ҳайвон саломатлигига, қишлоқ хўжалигига, ўрмончиликка, турли хил озиқ-овқатлар запасига зарар етказиши. Бироқ фойдали турларнинг ўзи ҳам зараркунандаларга қараганда ўн барабар кўпдир.

Умуман, қайси бир ҳашарот фойдалию, қайси бири зарарли, деб ҳукм чиқариш қийин ва ҳатто, уларга нисбатан адолатсизликдир. Улар сайёрамиз учун зарур ва уларсиз ер юзидаги ҳаёт бутунлай бошқача тус олган бўларди. Ҳашаротлар ана шу заминда ўз ишлари билан машғулдирлар, яъни тупроқни қайта ишлашда давом этмоқдалар, ерни ўсимликларнинг қолдиқлари, ҳайвон мурдалари ва чиқиндиларидан тозалашмоқдалар. Қизик бир мисол: европаликлар дастлаб Австралияда борганларида бу қитъада анъанавий чорвачиликни ташкил қилишга

интилиб, унинг бепоён яйловларини нобуд этиб қўйишларига оз қолган. Гап шундаки, дастлаб бу қитъада яйловларни ҳайвонларнинг чиқиндиларидан тозалайдиган ҳашаротлар, асосан гўн-қўнғизлар бўлмаган. Хайриятки, хатоликнинг сабаби ўз пайтида топилди, бутун бир қитъа фожиядан асраб қолинган. Ҳашаротларнинг айрим турлари геологик жиҳатдан баъзан ана шундай ҳаётий аҳамият касб этади.

Ҳашаротлар дунёси ранг-баранг ва сеҳрлидир. Бетакрор шаклларга ва яшаш тарзига эга бўлган бу жонотлар мутахассис бўлмаган кишилар учун мўъжизалар дунёсининг ўзгинасидир.

...Эз кечаларида чироқ атрофида ўнлаб ҳашаротлар турли хил шаклларида чизиб гўжғон ўйнайдилар. Улар лампа шишаларига ўзларини уриб, ожизланиб ерга тушадилару, зум ўтмай яна ёғду атрофида парвоза бўладилар. Баъзан ҳолдан тойиб ерда беҳол ётган йирикқоқ капалакка ачиниш, уни қўлга оласиз-да, «ўзингни беқуда қийнаб нима қиласан!» деганнамо андиша билан тун қўйнига иргитасиз. Қарабсизки, капалак яна қайта-қайта ўзини ёғдуга ураверади. Аччиқ тажрибадан ҳеч қандай сабоқ ола билмайди бечора!

«...Тажриба асосида яшаш тарзини ўзгартириш учун оловга уриб ўзини ҳалок этаётган ҳашаротнинг фурсати йўқ, у дарҳол ва шиддат билан ҳаракат қилмоғи лозим», — деб ёзади Д. В. Панфилов ўзининг бундан бир неча йиллар муқаддам «Лесная промышленность» нашриёти чоп этган «Ҳашаротлар дунёсида» деб аталган китобида. Тўғри-да, ҳаволаб юрган инчачи ўз ўтмишдошининг сув остида яшаш тарзига доир орттирган тажрибасининг қандай аҳамияти бор! Мабодо бундай тажриба пайдо бўлган тақдирда ҳам уни ўзлаштириб олишнинг ҳожати йўқ. Ва ёки, айтайлик, гулзор оралаб ўчиб юрган капалак ўт-ўлан кемириш билан машғул «аждоди»га ўз тажрибасини қандай қилиб сингдира олади. Улар ҳашаротларнинг бир-бирига ўхшамган икки олами вакиллари-дир!

Ҳамма ва ҳар бир киши экологик маълумотга эга бўлиши зарурлиги ҳақидаги фикр бугунги кунимизнинг долзарб масаласи ҳисобланади. Ҳашаротлар дунёсининг ранг-баранг ва бетакрор манзарасидан чинакамга огоҳ бўлиш табиатни муҳофаза қилиш муаммолари нуқтаи назаридан муҳим аҳамият касб этади.

«Наука и жизнь» журналидан қисқартириб олинди.

Қарши манзумаси

(Хорижлик меҳмонга)

Ўзбекистон танишдир сенга,
Биринчи бор келишинг эмас.
Лекин бу гал Қарши ҳуснига
Нигоҳингни тортай бир нафас.

Кўз-кўз этай истасанг, ўртоқ,
Унинг шаҳру кенгликларини.
Бунда ғўза ёзаркан япроқ
Очар киши дилу баҳрини.

Қаршининг чўнг шон-шарафида
Баракадай бирлашар йўллар.
Яшнар унинг тўрт тарафида
Ленин фикри ёритган чўллар.

«Шаҳар деса, дегулик экан?»
Деб таъкидлаб қўясан нуқул.
Ўз асридан олдинлаб кетган
Қаршиликлар узатишар қўл.

Сўзларида давр нафаси,
Юзларидан аримайди нур.

Кунларидир даврнинг саси,
Кўзларида музаффар шуур!

Яхши сўзга қулоқ илишар,
Ҳар юмушда ўзлари ҳакам.
Сену менадан кўпроқ билишар
Индинларнинг тақдирини ҳам.

Кўрмагандир ким билсин, ошна,
Улар сенинг юртингни бир бор.
Аммо меҳрин қитъалар оша,
Йўллаб билган хотамлар шулар.

Не юртларга тутган сахий қўл,
Жаҳон билан олиш-беришли.
Бу фазилат кўпга келар қўл,
Бу — ленинча амал, эрк иши!

Шундай, дўстим, бу шундайин халқ:
Эзгулигу саодат моҳи,
Сарвар эрур унга ҳам ҳар вақт
Улуғ Ленин, жонажон доҳий!

Бизга ҳам

Туроб Тўла ғазалига мухаммас

Ҳаҳ, ёғилди бахт деган нурли шуурдан бизга ҳам,
Васл ила ҳажри азиз сирли сурурдан бизга ҳам,
Оҳ, кўнгил кўп зор эди келмиш у наҳрдан бизга ҳам,
Минг тасанно, ишқ ўзи келди бирдан бизга ҳам,
Мавж келди ишқ деган дарёи Сирдан бизга ҳам.

Шул наҳрдан тафт тегиб ҳижрони чўнг муз-қорига,
Шарқироқ сувлар жавоб қилди саболар зорига —
Заб мунаввар туйғулар сепин ёйиб ҳар сорига,
Бир ажаб соз келди ҳеч чертилмаган қалб торига,
Соз не, ҳамдам топилди йўқ ердан бизга ҳам.

Созким, ҳамроҳи ишқ бу лаҳзалар овозининг,
Тинглабон шому саҳар фош этди у дил розини,
Арзигай қурбони бўлсанг шу фасл парвозининг,
Беҳабардир соҳиби аммо бу севги созининг,
Келди беандоза лаззатли сабрдан бизга ҳам.

Билмайин, недир унинг эҳсонию баёнини,
Қўмсар эрдим кеча-кундуз шу аламнинг шонини,
Лоақал бир бора тортмай севгининг камонини,
Уйлар эрдим қайдин олмиш булбул ишқ девонини,
Ошно бўлди муборак бу сатрдан бизга ҳам.

Кўп қадимдан бор нақл: ошиқ билур гул қадрини,
Бизга ҳам берди ўшандоқ дардининг сабрини,
Бўйсуниб, тингла шу ошиқ кўнгилнинг амрини
Эй, сабо, оҳиста кўзгат ёр боғин атрини,
Зора келса у нафас олган атрдан бизга ҳам.

Мунчалар шодлик нечун бу олий ишқ девонида,
Бор ахир ҳижрон деган жабр ила ҳам ишқ қонида,
Сақлағай ошиқлар ул жабрни ҳам ўз жонида,
Ёр жабри меҳр эмиш бу кўҳна ишқ девонида,
Ногаҳон ташриф буюрди бу жабрдан бизга ҳам.

Шундайин ногаҳдир у, шунчалар ягона ишқ,
Шунчалар кўҳнадир эй, Отаёр, бу афсона ишқ,
Бўлмас ҳеч мадҳи адо айтган билан бўзлаб қўшиқ,
Беназир жабр ила бўлган бўлган ширин кўҳна ишқ,
Эй Туроб, қолган экан бу беназирдан бизга ҳам.

Шамшодлар

Шу она ўлканинг табиатида
Ҳар неки мавжуддир, азиз жон қадар.
Ҳу, олис кишлоқда, тоғ этагида,
Булуллар остида, ел этагида
Кўкка бўй чўзади дилбар шамшодлар,

Интилгани чорлаб чўққилар томон
Уларнинг пойидан эниб ўтар йўл.
Шамшодлар шовуллаб ҳур, дориломон
Куйлашар: «Қадамлар бўлишинг

омон...»
Уларга жўр бўлиб қувнар дайди ел...

Наримонов
ҳайкали ёнида

Керак бўлганида нисор, деб жонни,
Суймагансиз ёлғиз Озарбайжонни.
Сизнингдек машъаллар ёди бор бўлсин,
Ёритиб турибди жумла жаҳонни.

Сиз ҳам жабҳаларда шарафлаб шонни
Суймагансиз ёлғиз Озарбайжонни.
Озар қони жўшган оташ қалб билан
Жаҳон тақдири, деб тикансиз жонни.

Бизнинг ҳам қалбларда азму жасорат,
Доим меҳнатдандир шарафу омад.
Ҳар куни меҳнат-ла кузатиб мамнун,
Тонгларга меҳнат-ла юз бурмоқ одат.

Одатдир меҳнатдан топмоқлик барор,
Шу учун бу элда бахтдир барқарор —
Ватанингни бугуни шундоқ, замондош,
Меҳнатдир турмушу тинчликка чин ёр.

.... Аниқ кўраяпман, ҳа-ҳа, замондош,
Уша кунни: ана, чарақлар қуёш.
Ҳайкаллар пойида тўп-тўп оломон
Кўшиқ куйлаяпти тебратганча бош:

«Не-не жабҳаларда шарафлаб шонни,
Суймагансиз ёлғиз ўзлигу жонни.
Сизнингдек машъаллар ёди бор бўлсин,
Ёритиб турибди жумла жаҳонни!..»

Боқий умр

(Мотамсаро она ҳайкали пойида)

Мангуликка ҳайкал, эй боқий умр,
Эй, умри дунё умрига ҳамёш,
Сендан ризо замин, башар ва қуёш!
Бошингда мовий кўк.
Пойингдаги нур —

Мангу олов бўлиб ловуллаган ёш...

Ҳижронга юзма-юз турмасанг, бироқ,
Қайда эди шу эрк, қуёш ва тупроқ...

рининг кўрган-кечирганлари, кўнгил-
лари вайрон бўлгани ҳам етар, деб,
кўп нарсаларни яширардик. Бир чек-
каси Витям билан ҳозир мана шун-
дай гаплашиб олишим кўзимни очди,
болаларга бола деб қарамай, катта
деб билиш, шунга қараб муомала
қилиш керак экан. Мана, ўзингиз
эшитдингиз-ку, шунча гапни ичида
олиб юрибди-я, тагин ҳаммасига
ақли етади-я, нима дейди: «Ҳунари
чиройлигу иши қочоқлик... Қочоқ
одам — фашист...» Ақлингдан айла-
най, шунга тушунган деб, маҳкам
бағримга боссам, «Рост-да, ойи, бу-
нақалар агар фронтда бўлса, отиб
ташларди...», дейди куйиниб.

Ана энди, гапнинг бу ёғини ўзин-
гиз топиб олаберинг. Мурғак ёшида
шунга ақли етган боладан нима чи-
қиши ман гапирмасам ҳам ўзи рав-

шан бўлиб қолади. Эзмалик қилиб,
пойинтар-сойинтар, бир боғдан, бир
тоғдан келиб, юлиб-юлқиб гапирди-
му, аммо дил-дилигга жо бўлиб
қолганларини айтдим. Бола бошидан
маълум бўлади, дейишганига шунда
тушундим. Шу ёшга келиб, умримда
биринчи дафъа гўдаклигидан ўзим
бағримда тарбиялаб, катта қилган,
ақли-ҳуши кириб, оқ-қорани ажрата
оладиган ёшга етган фарзандимнинг
камолини, балоғатини кўриб, бутун
вужудим билан, ақли-фикрим билан
ҳис этиб туришим шу эди, ҳалиги
нима дейишади, экан дарахтининг
меvasини дейишадими... ундай де-
сам, бу шунчаки нав-ниҳол эмас эди.
Нозиклиги ҳам бошқа эди, ниҳол
ҳолидаёқ қалби вайрон бўлганди,
ниҳоллигида бошига тушган кулфат,
азобни баъзида навқирон дов-да-

рахт ҳам кўтаролмасди, буларнинг
устига, уни ўз бағрига олиб, эрка-
лаб, тарбиялаши, ўстириши лозим
бўлган замини башар ўзи билан ўзи
сервар, ўт-олов ичида нафас олар
эди... Худди ана шу алғов-далғов
пайтида ўтқазгандик бу ниҳолни ба-
мисоли. Ана шу ниҳол ўсиб, унди,
барг чиқарди, шох отди, мана мева-
си, кўриб турибсиз. Шу биринчи
меvasининг таъми кўрсатиб турибди,
мазасини, маънисини. Бу жуда бош-
қа. Бунисини айтиб беришга кучи-
мам, сўзимам етмайди. Ана шундан
кейин бошқа нав-ниҳолларинга, улар-
нинг меvasига чуқурроқ разм сола-
диган бўлдим, ҳаммаси ҳам лаззатли,
бири-биридан яхши, баъзан нордон,
тахирлари учрасаям, менга ҳамма-
сиям яхши, ўзи бир олам. Дадаси
кўпинча, ҳали қараб тур бу болала-

ринг шунақанги азаматлар бўладики,
десалар, бетларига бир нарса де-
масдим, ичимда: «Гапираверади-
лар-да, нима бўларди, ўсишади, кат-
та бўлишади, шу-да, бундан бошқа
нима бўларди, ер билан осмон бў-
лармиди?», — дердим. Уй-жой, рўз-
ғор, болаларнинг ташвиши билан
ўралашиб, бу ёғига ақлимни ишлат-
мас эканман. Мана, гап буёқда экан.
Хоҳ ишонинг, хоҳ ишонманг, Витя-
нинг худди шу ёшидаги ман сизга
айтиб берган ақли-ҳуши, идроки-фаҳ-
минини ҳис этганимда жамики болала-
римга берган меҳрим ҳам, меҳнатим,
тортган азоб-машаққатим ҳам —
ҳаммаси ювилиб кетгандай бўлди,
ҳаммаси шунга арзирди. Мана, энди,
бу ёғини ўзингиз топиб олаверинг,
топиб олишингиз энди қийин бўл-
майди.

ДЕНГИЗДАН ҚАТРАЛАР

Ўзбек халқ оғзаки ижоди бой ва ранг-баранг. «Алломиш», қирқ дostonдан иборат «Гўрўгли» туркуми. «Маликаи айёр» каби буюк дostonлар, теран мазмунли эртақлар, ўтли қўшиқлар, топишмоқлар, мақоллар, чалғитмалар, тез айтишлар... Буларнинг бари илмий таомилга кирди, нашр этилмоқда. Айни пайтда Ўзбек халқ оғзаки ижоди намуналарини ёзиб олиш, илмий ўрганиш, оммалаштириш иши муваффақиятли давом эттирилмоқда. Ҳар йилги

илмий экспедициялар натижасида янги асарлар, янги номлар аниқланмоқда.

Қуйида Қашқадарё областидан ёзиб олинган фольклор намуналаридан баъзиларини эътиборингизга ҳавола этмоқдамиз. Бу асарлар Ҳамид Олимжон номидаги Қарши Давлат педагогика институти доценти Абдуқаҳҳор Мўминов, Чори Ҳамро каби фольклор жонкуярларининг фаол ҳаракатлари натижасида тўпланган.

Янги туғилган болага атаб айтилган қўшиқ

Отаси айтадики:
«Белгинамнинг қуввати».
Онаси айтадики:
«Уйгинамнинг сараси».

Акаси айтадики:
«Тилла пичоғим дастаси».
Тоғаси айтадики:
«Адрас тўнимнинг киссаси».

Опаси айтадики:
«Юрақинамнинг қуввати».
Аммаси айтадики:
«Эшиқинамнинг тамбаси».

Холаси айтадики:
«Рўмолгинамнинг нусхаси».
Амакиси айтадики:
«Жигаргинамнинг боласи».

Айтувчи:
Нарзной АБАЗОВА

Тутдай дарахт

Эрта оқшом олма пишар,
Тўпир-тўпир тагига тушар,
Унга бачалар чопишар,
Сира бўлмас тутдай дарахт.

Эрта-кеч узум пишар,
Иккита патир йўлга тушар,
Қавми-қариндош топишар,
Сира бўлмас тутдай дарахт.

Анжир ўзи пастда бўлар,
Ётар ери хасда бўлар,
Борар жойи раста бўлар,
Сира бўлмас тутдай дарахт.

Зардолидир мисли беҳиш(т),
Утар-кетар бу уч ой қиш.
Бандалар қилмасин нолиш,
Сира бўлмас тутдай дарахт.

Қаролидур донаси тахир,
Пишар ҳамма мевадан, ахир.
Бачалар келиб менга гапир,
Сира бўлмас тутдай дарахт.

Тагидан туриб боқаман,
Устинга чиқиб қоқаман,
Тўрттаси чодир тутади,
Биттаси тавоққа чопади,
Сира бўлмас тутдай дарахт.

Шохларидур ҳар ёқа,
Қизлар чиқди сайр боққа,
Қизлар данакни чақади —
Тутмайизга хўп ёқади,
Сира бўлмас тутдай дарахт.

ТОПИШМОҚЛАР

Ака-ука бир яшайди, бир-бирини кўрмайди [кўз].
Эл тўйса ҳам, эломон тўймас [элак].

Кичкина қозоннинг оши тотли [ёнгоқ].

Шақир-шукўр шаҳработ,
Ичидаги меҳробод,
Оғзидаги озиғи,
Тагида бор қозиги [бешик, бола, эмизик, сумак].

Олди ажриқ, кети — қамиш,
миндим бешик, тепдим тешик [от ёли, думи, эгар, узангиси].

Бор-бор отим, бор отим, борганинча бор отим, ажриқ кўриб тишлама, йилқи кўрсанг кишнама [дарё].

Оҳур тўла оқ олтин [тиш].

Паст-паст тоғдан қор ёғар [ун, элак].

Ўзи биров, қулоғи тўртов [қозон].

Ўтириши ўймоқдай, бақириси тайлоқдай [жизилдоқ].

Анов бетда беш тайлоқ, манов бетда беш тайлоқ, тешишар-да қопишар [чий тўқийдиган тош].

Буқри момом бук этди, югуриб ўйга кириб кетди [сичқон].

Бир бугдойга ўй тўлар [чироқ].

Тўям келаётир, патир отаётир [из].

Ўзи битта, қошига борсанг иккита [ойна].

Товдан ўтин эндирди [пакки].

Оҳу лайлак, боҳу лайлак,
Сувдан ўтар суюксиз лайлак [шамол].

Тоғ устида тойнинг изи [киндик].

Қоронғи томда бели бойлоғли қул ётибди [супурги].

Анов тоғдан қараган, манов тоғдан қараган, Ўзимга ярашар деб, балхи рўмол ўраган [бузоқ-боши].

Ўзи бору кўзи йўқ [қумурсқа].

Ҳаргаз-ҳаргаз, бўйни бир газ, чақирсанг келмас, ўзингдан қолмас [соя].

Жона бетда ёрти қапа [қулоқ].

Сой-сой қамиш, сой қамиш,
Сирғалиб турган кўп қамиш.
Шипирар акам келар деб,
Сийлаб турган шул қамиш.
[устара, соч].

Чин қушим, чинни қушим,
Чин тўбага чиқди қушим,
Оғзидан бол узатиб,
Халққа салом берди қушим [самовар].

Чўп-чўтир, чийдан ҳам қўтир [патирнинг бети, кашта].

Кўк отим кўкка йўргалайди [тутун].

Кўк қўзим юган судрайди [игна ва ип].

Ўзи битта — қулмайди, тешигининг — ўлмайди [элак ва элак кўзи].

Бир онадан минг бола [анжир, узум, қалампир].

Сувда Сулаймон [балиқ].

Ковшаган тошни кўрдим [тегирмон].

Тузи йўқ ошни кўрдим [сумалак].

Чиргидай ерга кун тушмас [қудук].

Кичкина ботир, тоғдан ўтин куратур [соch ва устара].

Ит эмас — ириллас, одам эмас — ўйга қўймас [қулф].

Ўра-ўра, устида шўра [оғиз, мўйлов].

Қотов-қотов тош қўйдим,
Қизил отни бўш қўйдим [тиш, тил].

Ўтириши тулкидай, ўтлашлари йилқидай [чигиртка].
Ичи тўқ, сояси йўқ [ўра].

Ўзи — терак, ичи — ковак [қамиш].

Қат-қатгина қатлама, қатламадан қатлама [китоб].

Зув боради, зув келади, кўзга кўринмас, қўлга илинмас [шамол].

Айтувчи:
Қодир шоир РАҲИМОВ

УСТОДГА ЁДНОМА

УН БЕШИНЧИ аср Шарқ бадий, илмий хазинаси зарварақларини кўздан кечирав эканмиз, унинг ҳар бир саҳифасидан буюк санъаткор Алишер Навоийнинг муборақ нафаси сезилиб туради. Зероки, бу обидаларнинг кўпчилиги Навоийнинг моддий ва маънавий кўмаги билан камолотга етган, улуғ шоирнинг ижод мактабидан сабоқ олган кишилар — унинг содиқ маслакдошлари томонидан яратилган Атоулло Маҳмуди Хусайнийнинг «Бадойеъ-ус-санойеъ» асари ҳам шулар жумласидандир.

Атоулло Маҳмуди Хусайний XV асрнинг 30—40-йиллари ўртасида Нишопурда туғилган. Ғарибликда умр кечирган Атоулло Ҳиротда таҳсил кўради, истеъдодли адабиётшунос сифатида шуҳрат қозонади, ҳатто Навоий эътиборини ўзига тартади. Шунинг учун Навоий Атоулло билан

шахсан танишиб, уни моддий ва маънавий жиҳатдан қўллаб-қувватлаб туради. Машҳур тарихчи Ғиёсиддин Хондамирнинг «Мақорим-ул-ахлоқ» асарининг тўққизинчи бобида ҳикоя қилинишича, Ҳиротнинг «Ихлосия», «Султония» сингари катта мадрасаларида мударрислик қилган Атоуллога Навоий давлат қисбидан маош тайинлаган ва «жаннатга ўхшаш» ҳовли-жой инъом этган. «Хулосат-ул-ахбор», «Мақорим-ул-ахлоқ», «Мажолис-ун-нафоис» асарларида таъкидланишича, Навоий Атоуллони ўз ҳузурига чорлаб, адабиётшунослик масалалари бўйича суҳбатлар қурган; бадий санъатларга доир асар яратишга ундаган. Атоулло Хусайнийнинг «Бадойеъ-ус-санойеъ» асари ана шундай даъватлар натижасида юзага келган.

Атоулло Маҳмуди Хусайний адабиётшуносликка доир кўплаб асарларнинг муаллифи, истеъдодли шоир ҳамдир. Афсуски, яқин-яқингача унинг босиб ўтган ҳаёт йўли ва ижодий мероси илм аҳли эътиборидан четда қолиб келар эди. Айрим мақолалардаги Атоуллога доир фикрлар эса чалқаш, ноаниқ эди. Истеъдодли шарқшунос Р. Мусулмонқулов узоқ вақт бу олимнинг ижодий ме-

росини ўрганди; дунё дастхат хазиналаридаги асарларининг нусхаларини қиёсий таҳлил этиб, Шарқ адабиётшунослиги тарихида муҳим ҳодиса бўлган «Бадойеъ-ус-санойеъ»нинг илмий-оммавий нашрини (Душанбе, 1974), «Атоулло Маҳмуди Хусайний ва форс-тожик шеърини поэтикаси масалалари» рисоласини ёзди. Тадқиқотчи «Бадойеъ-ус-санойеъ» нашрига ёзган сўзбошиси ва илмий рисоласида Атоулло ва унинг «Бадойеъ-ус-санойеъ» асарининг яратилиши ҳақида фикр юритиб, Алишер Навоий билан Атоулло ўртасидаги яқин дўстлик, ижодий ҳамкорликни алоҳида қайд этади, XV аср адабий-назарий қарашларида катта бир ҳодиса ҳисобланган бу асар бевосита Навоийнинг таклифи, моддий-маънавий ҳомийлиги натижасида яратилганлигини исботлайди ва «бу бир томондан, унинг (Навоийнинг) олижаноб инсон, олим ва адилларнинг мурабийси ҳамда ҳомийси эканлигини билдирса, иккинчи томондан, ўзбек ва тожик халқларининг икки улуғ фарзанди ўртасидаги самимий муносабатларни намоян қиладиган, деб таъкидлайди.

Ҳақиқатан ҳам, Навоий Атоуллога чинакам устодлик қилган, унинг ижо-

дий ишларини ҳамиша кузатиб борган. Масалан, Навоий «Мажолис-ун-нафоис»да Атоуллонинг истеъдоди ҳақида самимий фикр билдириб, бир ўринда «Бадойеъ Атоий» номли асар ёзаётганлигини таъкидласа, кейинроқ бу асарни битиб, «баёзга борғонини айтади.

«Бадойеъ-ус-санойеъ», «Добоча» ва «Хотима»дан ташқари, уч катта бобдан иборат. Бадий сўз ва маънавий санъатлар таснифига бағишланган бу бобларда муаллиф адабиётшунослик терминларининг қонун-қоидаларини баён этиб, изоҳини беради; машҳур шоирлар ижодидан ва ўз шеърларидан мисол келтиради. Бошқа ўтмиш адабиётшуносларидан фарқли ўлароқ, Атоулло санъат ва терминлар моҳиятини мукамал ёритади, уларни муфассал шарҳлаб, кўплаб далил келтиради. Асар катта адабий-назарий, илмий аҳамиятга эга бўлиши билан бирга, адабиёт тарихини, айрим адабий-тарихий ҳодисалар, фактларни ўрганишда ҳам ғоятда қимматли дастур, манба ҳисобланади. Зероки, Атоулло эллика яқин шоир, шунингдек, машҳур санъаткорлар билан бир қаторда ҳали илм аҳлига кам маълум бўлган Баҳромий, Ризои Нишопурий Котибий, Назирий

Навоий гулшани

Умарали НОРМАТОВ,
филология фанлари доктори

МЕҲР ЖИЛОЛАРИ

Улуғ Ватан урушидан кейин тинчлик, осойишталик шабадалари эсиб, эндигина одамларнинг кўнгли ҳар хил орзу-ҳавасларга мойил бўла бошлаган кунлар. Мен тенги мактаб ўқувчилари янги бадий асарларга ниҳоятда ташна, аммо бундай асарларни топиш хийла мушкул бўлган кезлар. Қўлимга «Қишлоқдаги жиянларим» деб аталган китобча тушиб қолди. Уша пайтга қадар мен ўқиган китобларда ё ўтмиш, ё катталар ҳаёти ёки ўзга халқлар турмуши тасвирланган бўларди. «Қишлоқдаги жиянларим»даги ҳикоялар эса менинг тенгдошларим ҳақида эди. Ёзувчи гўё бизнинг қишлоқ болалари, шу ерда бўлиб ўтган воқеалар тўғрисида ёзгандек туюлди менга. Ушанда мен ўзим кўрган, билган, теварак-атрофда содир бўлаётган оддий кундалик воқеалар ҳам бадий асар бўлиши мумкинлигини кўриб ҳайратга тушган эдим. Хусусан, ҳикоялардаги тиниқлик, одмилик, самимийлик мени ўзига мафтун этган эди. Шундан кейин ўша китоб муаллифи — Ҳақим Назир имзоси билан чиққан ҳар бир янги ҳикоя ва очеркни иштиёқ билан кузатиб, ўқиб борадиган бўлдим...

Таниқли адабимиз Ҳақим Назирнинг «Ёш гвардия» нашриётида

1977 — 1981 йиллар давомида чоп этилган беш томлик «Танланган асарлар»¹ мажмуасини кўздан кечирганда, аввало, шу воқеалар хотирга тушади. Қизиқ, 40-йилларда биз тенги ёш китобхонларга маъқул тушган «Қишлоқдаги жиянларим» тўпламидан атиги бир-иккита ҳикоя, 50-йиллари адабий танқидчиликда яши баҳо олган «Чўл ҳавоси» китобидаги талай ҳикоялардан уч-тўрттасигина «Танланган асарлар» мажмуасидан жой олибди. Шунингдек, катталар учун ёзган юздан ошиқ ҳикояларидан йигирма тўрттаси, ўнлаб очеркларидан бор-йўғи еттитаси мажмуага киритилган, холос. Талабчан адиб ҳажвия ва мақолаларини ҳам саралаб, драма, роман ва қиссаларини эса қайта кўриб чиқиб, жиддий таҳрирлар билан бугунги китобхон ҳукмига ҳавола этибди.

Бугунги китобхоннинг завқи, дидига, ўзбек болалар адабиётининг, аниқроғи, прозанинг ҳозирги даражасига қараб ҳукм чиқариладиган бўлса, автор тўғри йўл тутган. Дарҳақиқат, 40 — 50-йиллар китобхони ҳамда танқидчилигига маъқул тушган, муаллиф эса мажмуага критикани лозим кўрмаган талай ҳикоялар ҳозирги ёш китобхон ва адабий танқидчилик талабларига жавоб бермаслиги, ҳаттоки синчков адиб саралаб олган айрим асарлар бугунги талабчан ўқувчиларни тўла қаноатлантира олмаслиги мумкин. Бунинг боисини ёзувчининг ўзи «Танланган асарлар» мажмуасининг

бешинчи жилдига хотима ўрнида ёзган «Мактабларим ва устозларим» мақоласида ниҳоятда софдиллик ва самимият билан очик-равшан айтиб ўтган.

Гарчи тўла бўлмаса-да, беш томликда жамланган асарлар Ҳақим Назирнинг ижодий йўли ҳақида ёрқин тасаввур беради. Мажмуанинг икки жилди катталарга, уч жилди эса болаларга ёзилган асарлардан ташкил топган. Адибнинг болалар учун ёзган асарлари ўзбек болалар прозасининг салкам ярим асрлик ривожланиш йўли, муаммолари, ютуқ ва камчиликлари ҳақида ҳукм чиқариш учун асос бўла олади. Ҳақим Назир меҳнат фаолиятини ўн саккиз ёшида республика болалар матбуотида ишлашдан бошлади. Журналистика бўлғуси ёзувчи учун ҳаёт ва ижод мактаби бўлди. «Газета миши, — деб ёзади адиб, — қаламимни қайраб, адабий ишга йўллагина қолмади, мени кенг ҳаёт ичига, ажойиб болалар дунёсига олиб кирди. Ўзбекистонда урушгача бўлган йилларнинг ўзига хос ҳаётий масалалари бор эди... Биз, редакция ходимлари, жойларда бир қанча янгиликларнинг туғилишига ташаббускор бўлган эдик: маҳалларда болаларни форпостларга уюштириб, маданий-оммавий тадбирлар ўтказиш, шаҳардан ташқарида юришлар, колхозларга ҳашарлар уюштириш, болалар орасида бадий ҳаваскорлик ва спорт юзасидан мусобақалар ўтказишда бевосита қатнашиб турардик, ана шу янгилик-

ларни газета саҳифалари орқали кенг ёярдик».

Мазкур мавзуларда у ёзган хабар, лавҳа, очерклар болалар матбуотида мунтазам босилиб турар эди. Табиатан бадийга мойил бўлган ёш журналист кўрган-билганларини мумкин қадар жонли гавдалантиришга тиришар, ўзи сезмаган ҳолда ёзганлари — оддий хабар ва лавҳалари ҳам бадий сифатлар билан жиловланар, баъзи лавҳалар очерк, очеркларни эса ҳикоя даражасига бориб қолар эди; «дастлабки чоқлар мен очерк билан ҳикоя ўртасидаги фарқни тўла тушуниб етмасдим, баъзан мен ҳикоя деб ўйлаган нарса очерк бўлиб чиқар, баъзан эса аксинча», дейди у.

Журналистика билан боғлиқлик туфайли адибнинг ҳикоя ва қиссалари кундалик ҳаётга жуда яқин, турмуш фактлари ва муаммоларига ниҳоятда сероб. Айни пайтда журналистикага ўта мойиллик баъзан ёзувчи асарларининг бадийлигига монелик ҳам қилиб қолади. Авторнинг ўзи эътироф этганидек, асарларида одамнинг ўзидан кўра унинг иш натижаси, фактлар шарҳи кўпича биринчи ўринга чиқади, ёзувчи материал асирга айланади, «материал қаршичилиги»ни енгилга қурби келмайди. Оқибатда, жонли одам образи фактик материаллар орасида қолиб кетади. Бунинг устига, ёзувчи ёш қаҳрамонларнинг кундалик турмуши, фаолияти лавҳаларини, анчайин фойдали, ибратли хатти-ҳаракатлари, ишларини жонли

¹ Ҳақим Назир. Танланган асарлар. Беш томлик. Ўзбекистон ЛКСМ Марказий Комитети «Ёш гвардия» нашриёти, 1977—1981 йиллар.

Ўзбекистон ССР халқ артисти, хушовоз ҳофиз Ориф Алимаҳсумов ўзининг дилрабо ашулалари билан қўшиқ ихлосмандларининг чуқур ҳурматига сазовордир. Санъатимиз равнақи йўлида астойдил хизмат қилаётган сеvimли санъаткор анча-мунча ёшларга ўстозлик ҳам қилаётир.

Суратда: Ориф Алимаҳсумов ўғли Жўравой Алимаҳсумов билан классик ашулалардан бирини икро этаётир.

Н. ШАРИПОВ фотоси

фаҳмлаб, жулдур паранжини секин бошидан олиб ташлайди. Умархон ва аҳли мажлис ақл бовар қилмайдиган мўъжизани кўрадилар: уларнинг қаршида кампир эмас, соҳибжамол бир жувон турарди.

Умархон Увайсийдан қаерлик ва нима муддао билан келганини сўрайди. Увайсий шоҳга ўз саргузаштини батафсил сўзлаб беради. Увайсийнинг ҳикоясини эшитиб Умархон ва сарой шоирлари бу жувоннинг адабиётга муҳаббати, ҳикмат ва жасоратига қойил қоладилар. Шундан кейин Умархон Увайсийни ўрдадаги хоним оймларга мураббий қилиб тайинлайди ва унга алоҳида жой беради. Шу тариқа Увайсий ўз замонидаги машҳур шоирлар қаторидан муҳим ўрин олиб, сарой шоирларининг адабий мунозараларига комил ҳуқуқли аъзо сифатида қатнашиб юради.

Увайсий Нодиранинг марҳамати билан Қўқон шаҳрида ҳовли-жойли бўлади. Увайсийнинг Нодира билан бўлган яқин ва яхши муносабати кундан-кун мустаҳкамланиб боради. Натижада, Нодира қаерга борса, Увайсийни ҳам бирга олиб борадиган бўлади. Увайсий Нодира кўмагида у билан бирга Қонибодом, Хўжанд, Уратепа, Уш, Тошкент, Андижон, Наманган каби шаҳарларда бўлади ва халқ ўртасида маърифатпарвар шоира сифатида шуҳрат қозонади.

1822 йили Умархон вафот этди. Шундан сўнг тахтга унинг ўғли Маъдалихон ўтиради. У шоира Увайсийни эрга тегишга мажбур қилиб, Саид Ҳасан охун исмли кишига узатмоқчи бўлади. Увайсий бу таклифни рад этади. Бундан аччиеланган Саид Ҳасан охун Маъдалихоннинг маслаҳати билан қози, мударрис ва бошқа амалдорларни ишга солиб, Увайсий яшаб турган ҳовлини ўзига ўтказиб олади. Бунинг устига, хон Увайсийни Нодира томонидан Увайсийга берилган инъом ва мукофотлардан ҳам маҳрум қилади. Чорасиз қолган шоира ўзининг соддадиллиги туйғайли бу можароларнинг бошида Маъдалихон турганлигини билмасдан, унинг ғазалига муҳаммас бағишлаб, илтижо қилади:

Қил амон, ё раб, адулар можаросидин мани,
Сақлагил осий бу гардунни изосидин мани,
Сер айла лутф султонлар атосидин мани,

Қил жудо бул бахт-толеълар қаросидин мани,

Қутқар, эй хоним, Ҳасан баққол балосидин мани,
Қилгон ул беҳуда ҳам жабру жафосидин мани.

Бироқ Маъдалихон Увайсийнинг бундай илтижо ва арзномаларига қулоқ солмайди. Ҳатто ўз онаси Нодиранинг оқилона маслаҳатларига, панд-насихатларига ҳам итоат қилмайди. Ниҳоят у Увайсийнинг эндигина ўн тўрт ёшга кирган Диловар исмли ёлғиз ўғлини Қашқарга сарбоз қилиб жўнатиб юборади. Бундан алам ва изтироб чеккан шоира «Соғиндим» радибли шеърида шундай дейди:

Вугун, эй дўстлар, фарзанди жононимни соғиндим,
Гадо бўлсам не айб, ул шоҳи давронимни соғиндим.

Мусофирман, гарибман, бекасу ҳам бенаводурман,
Вужудим дардга тўлди, эмди дармонимни соғиндим.

Тилимнинг зикрию кўнглимнинг фикри, яхши фарзандим,
Азизим, ёлғизим, давлатли султонимни соғиндим.

Кеча-кундуз йўлига мунтазирдирмен, тикармен кўз,
Келиб ҳолим сўрибон кетса, меҳмонимни соғиндим.

Насибин узмади тангри, иложин топмағай келса,
Онам деб бўлгуси бағри қизил қонимни соғиндим.

Қоронги бўлди олам кўзимга ушбу жудоликдин,
Кўзу кўнглум зиёси моҳи тобонимни соғиндим.

Мени бекас Увайсий, йиғлайман рўз-шаб тинмай,
Уйимнинг зийнати, кўз равшани, хонимни соғиндим.

Нодира қатл қилинганидан сўнг Увайсий Марғилонга кетиб қолади, 1844 йили 65 ёшида вафот этади. Ҳозир унинг қабри Тарихий ёдгорликларни сақлаш республика жамияти муҳофазасида.

МАҲЗУНА

Қўқон адабий муҳитида Маҳзуна ҳам муҳим ўрин тутди. У XVIII асрнинг охири ва XIX аср ўрталарида яшаб ижод этган, нозиктаъб шоирлардан бирidir. Унинг асли исми Меҳрибон бўлиб, Маҳзуна шоиранинг адабий тахаллусидир.

Маҳзунанинг отаси Мулла Бошмон ҳам, онаси ҳам саводли бўлганлар. Меҳрибон уларнинг қўлида ўз саводини чиқаради. Бўлғуси шоира араб ва форс тилларини мукамал ўрганади. Ўзбек ва форс классик шоирларининг асарларини севиб ўқийди. Айни пайтда Алишер Навоий ва Фўзулийга эргашиб ўзи ҳам гўзал шеърлар ёза бошлайди. Орадан кўп ўтмай Меҳрибон халқ ўртасида ажойиб ғазаллари билан танилади ҳамда ўзига Маҳзуна тахаллусини олади.

Маҳзунанинг ҳаёти ва ижоди тўғрисида айрим маълумотлар бизгача етиб келган. Булар шоир Фазлий Намангоний, Муҳаммадсиддиқ бинни амир Музаффар Ҳашмат тазкираларида, Т. Жалоловнинг «Ўзбек шоирлари» китобларида, «Уч шоира» тўпламида, тожик адабиётшуноси Тожи Усмоннинг «Бисту се адиба» китобида, П. Қаюмовнинг «Қўқон тарихи ва адабиёти» қўлёзма асариди, А. Қаюмовнинг «Қўқон адабий муҳити» асарларида ўз ифодасини топган.

Бу манбаларда шоира Маҳзунанинг ҳаёти турлича талқин этилганини кўрамай. Чунончи, Фазлий Намангоний ўз тазкирасига киритилган бир ҳикоясида қуйидагиларни баён қилади: «Фозил бир кишининг муборак чехра, бахт юлдузидек пок қизи бор эди. У ақлу идрокда Зебуннисодек ягона бўлиб, Қўқонда машҳур шоирадир. У ўз номидек мулойим, меҳрибон эди ва мени имтиҳон қилиб синаб юрарди. Ҳурлар рашк қиладиган бу гўзал узоқдан хат орқали мен билан сўзлашиб турарди. Бу ой юзликнинг тахаллуси Маҳзуна бўлиб, баландпарвоз хаёли ўзгача эди. Хуштаъб, одобли, шунингдек, маъсума, ифбатли эди.

Мен нотавон турли ўй-фикрлар билан унга қандай ғазаллар юбормайин, ул пари чехра менинг ҳар байтимга гавҳардек пок жавоблар

қайтарарди. Бир кун ил гулчехранинг шеърини ўқиб, сўзининг завқ-шавқиди беқарор бўлдим ва дарҳол уйларига бордим. У мени кўриб: «Шеър ўқунг», деди. Бу нозаниннинг сўзларига таҳсин қилиб, мен мана бу туркча шеърни ўқидим:

Фазлий
Юз офарин сўзингга лубби лубоб кўрмай,
Арзи жамол этарму, ойна об кўрмай?...»

Ҳозиржавоб ва нозиктаъб шоира Маҳзуна Фазлий билан юзма-юз туриб, «Кўрмай» радибли бу ғазалга мушоира тарзида қуйидагича жавоб қайтарган:

— Кимдан чиқар бу сўзлар бағрин кабоб кўрмай;
Ганж ўлмағай муяссар холин хароб кўрмай...»

Шу тариқа Фазлий билан Маҳзуна ўртасидаги ижодий ҳамкорлик бир неча йил давом этади. Ўзи ёзиб юборган шеърларга Маҳзунанинг зукколик билан жавоб қайтариши Фазлийни мафтун этади. Фазлий Маҳзунанинг ижодий камолотигагина эмас, балки унинг ҳусн-жамолига ҳам ошиқ бўлади. Бироқ Фазлий бунини Маҳзунадан сир тутди...

Республикада хизмат кўрсатган ўқитувчи, тазкиранавис, адабиётшунос Пўлатхон Қаюмов «Қўқон тарихи ва адабиёти» қўлёзма асариди Маҳзуна таржимаи ҳолига оид ишончли маълумотларни келтиради. Чунончи, муаллиф унда Маҳзунанинг отаси Мулла Бошмон Қўқонда ўз даврининг илми, обрўли кишиларидан бўлганлигини, шунингдек, унинг Умархон саройига таклиф этилмаганлигини таъкидлайди.

ЎзФА Ҳамид Сулаймонов номидаги Қўлёзмалар институти томонидан уюштирилган илмий экспедиция пайтида бир мунча маълумотлар аниқланди. Улар Қўқон адабий муҳитида инсонпарварлик, адолатпарварлик ва дўстлик ғояларини ўз асарларида олға сурган Нодира, Увайсий ва Маҳзуна сингари шоирларнинг ҳаёти ва ижодини ўрганишда муҳим манба бўлиб хизмат қилади, деган умиддамиз.

Жўраҳон УСМОНОВ,

ЎзФА Қўлёзмалар институтининг катта илмий ходими, педагогика фанлари кандидати

САРТАРОШ ВА ҚАТРОНИЙ

ҲАЖВИЙ ҲИКОЯ

ЮСУФ САРТАРОШ эрта билан дўконни очиб, мўъжазгина хонани шамоллатди-да, сув тўла электр чойнакнинг вилкасини розеткага тикиб қўйди. Сўнгра ғаладондаги устаралардан бир нечасини олиб, узун чарм камарга уриб, чархлай бошлади.

Юсуф сартарош — тиниб-тинчимайдиган одам, бир минут ҳам бекор ўтиргиси келмайди. Уз ҳунарига ҳурмат билан қарайди. Таниш-билишлари, мижозлари ҳам кўп. Ҳар қалай «аъло» бўлмаса ҳам «яхши» баҳо қўйса арзийдиган уста. Гапга ниҳоятда чечан, аскияга ҳам, ҳазил-мутойибага ҳам, кесатиққа ҳам ўз вақтида жавоб бера олади, қарздор бўлиб қолишни хоҳламайди.

У устараларни чархлай бўлди-да, очиқ турган эшик ёнига борди, кесакига хиёл суяниб, кўчага қаради. Кўчада одам кам эди. Узоқ-яқинда кўринаётган якка-ярим йўловчилар орасида устанинг мижозлари кўринмасди. Эрталаб ақсарият ҳолларда шунақа бўлади, тахминан соат ўн бирлардан кейин дўконда одам кўпаяди. Уста кўчадан нигоҳини узиб, электр чойнакнинг симини розеткадан сўгуриб қўйди. Кейин атир пуркагични қўлига олди: шисаси бўшай деб қолибди. Янги атир қуя бошлади.

Шу пайт дўкон эшиги олдида кимнингдир кўланкаси кўрингандек бўлди. Уста ўгирилиб қаради. Урта бўйли, бошининг олди тарафидаги сочлари деярли тўкилиб битган, орқа тарафидаги сочлар елкасида осилиб ётган бир киши дўкон ичкарасига тикилиб турарди. Сартарош кўлидаги шисаларни ғаладон устига қўйиб, эшик тарафга бурилди. Устанинг қора кўзлари билан эшик олдидаги кишининг кўй кўзлари тўқнашди.

Сартарош ҳар хил кишиларни кўравериб, кўзи ҳам пишиб кетган одам эди. Кўпчилик устага салом бериб ичкарига киради. Баъзилар бор: индамай келиб, стулга ялпайиб ўтириб олади. Яна бировлар борки, ўзи ташқаридан кирётган бўлса ҳам аввал сартарошнинг салом беришини кутади. Юсуф сартарош уларнинг ҳар қайсиси билан ўзига яраша муомалада бўлади.

Бугун дўконга биринчи бўлиб кираётган мана бу одам ҳам учинчи тоифага мансуб экан. Сартарош шуни кўнглидан ўтказиб:

— Келинг, муллака! Хуш келибсиз, — деди очиқ чехраю мулоим муомала билан. — Марҳамат! Утиринг мана бу юмшоқ креслога, хизматингизга тайёрмиз.

Мижоз Юсуф сартарошга жиндак қараб турди-ю, у кўрсатган креслога ўтирди. Уста аввал бу одамни сира кўрмаган эди.

— Салом бурсак алик олмадингиз? — дея савол оҳангида устага сўзланди янги мижоз. Сартарош олдинга ҳайрон бўлди, сўнгра: «Бу одам киноа билан гапиряпти шекилли», деб ўйлади-да, ғаладондан оппоқ лунги олатуриб мижозга жавоб берди:

— Мен ичида гапирадиган одамларнинг сўзини эшитмайман, муллака.

— Унда ўзимиз қатори экансиз-да, — деди мижоз.

— Э, сизлардек бўлишни бизга ким қўйибди, биз бир сартарошмиз-да, ака! — деди уста. — Хўш, сочингизни олдирасизми?

— Кўрмайсизми, соқолим қирилганини? Демак сочимни оласиз!

— Шунинг учун сўраяпман, муллака, сочингизни қанақасига олай?

— Сочни орқа тарафдан бироз калта қиласиз. Иккала қулоқнинг устини ҳам тозаласиз, бировлар салом берганда эшитмай юрсам яхшимас-да! Тўғрими?

Мижознинг бу кинояси сартарошнинг иззат-нафсига тегди.

— Чақалоқлигингизда онангиз сизни киноа билан йўрғаклаганларми дейман, муллака. Лекин бир гапни айтиб қўяй: аччиғим келганида ўзимни тутолмай қоламан, қўлим устарага югураверади. Ешлигимда қассоблик ҳам қилганман.

Мижоз индамади. Уста бир қўлида қайчи, иккинчи қўлида тороқ билан мижознинг сочини кузашга тушди. Бир неча дақиқа жимликда кечди. Сартарош, мижозни хафа қилиб қўйдим чоғи, деди-да, ундан гап сўради:

— Касбингиз нима, муллака?

— Сизнинг касбингизга ўхшаган касб...

— Лаббай?

— Мен ҳам сартарошман десам бўлаверади.

— Йўғ-е... Наҳотки?..

— Ҳа, ишонаверинг, — деди мижоз, — биз ҳам соч-соқол олашимиз... Керак бўлса, кўса одамларга соқол-мўйлов ёпиштирамиз.

— Э, ҳа, бундай демайсизми, гримчи экансиз-да. Театрда ишлайсизми?

— Йўқ, янглишдингиз, мен адиб Қатронийман.

— Лаббай?

— «Адиб» деган сўзни эшитганмисиз? Шейр, ҳикоя, пьеса, роман... Шунга ўхшаган ҳар хил нарсалар ёзаман, таржима қиламан.

— Нега эса ўзингизни сартарошга ўхшатасиз? Тушунмадим...

— Мен одамларнинг сартароши эмас, бировлар ёзган асарларнинг сартарошиман. Айрим қаҳрамонларнинг қоши билан кўзини алмаштираман, тепакал одамларнинг бошига жингалак соч қўндираман. Ҳали айтганимдай, кўса одамларга соч-соқол ёпиштириб, одамшаванда бир нусхага айлантираман...

— Ишқилиб, қош қўяман деб кўз чиқариб қўймайсизми?

— Қизиқ-ку, ёзувчиларга ўхшаб гапирасиз-а, уста! Ёки сиз ҳам редакцияга асар кўтариб борганмидингиз?

— Йўқ, асар ҳам ёзмаганман, бирон жойга кўтариб ҳам бормаганман. Лекин сиз Қатроний қилаётган иш билан мен қилаётган иш яқинли-

гини энди тушуяпман. Аммо икковимизнинг ҳунаримиз бир-биридан фарқ қилади. Мана, мен соч оламан, соқол қираман. Гоҳо битта-яримта одам қошини ҳам қирдиради. Бир марта қирилган қош қалин бўлиб ўсади-да... Соч билан соқол ҳам қайта-қайта ўсаверади, узаяверади... Сизнинг касбингиз эса, муллака, нозикроқ экан. Айтишлик, асар қаҳрамонларининг қош-кўзи сизга ёқмади. Қош-кўзини алмаштирасиз. Хўш, бундан нима фойда? Ёзувчининг ўзи берган қош-кўз билан турверса бўлмасмиди? Ёзувчи ўйлаган одамни ўзгартириб фантомасга ўхшаган нусхага айлантиришининг нима кераги бор ахир?! Ҳа, бу ҳам майли дейлик. Сиз маълум бир қаҳрамоннинг сочини, соқолини қираман деб қошини ҳам қириб қўйсангиз унда нима бўлади? Ахир китобдаги қаҳрамоннинг қоши яна қайта ўсмайди-ку? Бечора бир умрга мохов бўлиб қолар экан-да...

— Сиз биронта ёзувчининг қариндошига ўхшайсиз?..

— Йўқ, ёзувчидан қариндошим йўқ, омади гапни айтаяпман... Аммо сизнинг қўлингиздан ўтадиган китобларга раҳмим келади!

— Нега унақа дейсиз?

— Дейишимнинг боиси, ёзилган асарлар сизга ўхшаган бир одамнинг қўлидан ўтаверса, ҳали айтганингиздай қош-кўзи алмаштириб қўйилверса, қаҳрамонлар инкубатордан чиққан жўжаларга ўхшаб бир хил бўлиб қолмайдими?

— Унис билан менинг ишим йўқ. Гап шундаки, мен қўлимга тушган ҳамма нарсани бўяйман. Ёки дазмоллайман. Шундай қилишим керак! Керак бўлса Навоийни ҳам, Абдулла Қодирий билан Ойбекни ҳам тузатишим керак, тушундингизми? Кўз-қулоқ бўлиб турмасам, ҳозирги тирик ёзувчилар ҳам «ўз овозим, ўз услубим...», деб ўзбошимчалик қилиб, мандан ўзиб кетишлари мумкин. Уларнинг таъзирини бериб, доимо дазмоллаб тураман.

— Дўконга кириб келаётганингизда билувдим, ўзига бино қўйган, такаббур одам эканлигингизни. Қани, туринг, бўлди энди, бошингиз бинойидек бошга ўхшади. Қулоғингизнинг усти ҳам очилди...

Мижоз ўрнидан туриб, у ёқ-бу ёғини сочдан тозалоган бўлди, қўлагининг ёқасини тўғрилади. Эшикдан чиқиб кетаётганида сартарошга бир қараб қўйди-да:

— Агар мабодо сиз ҳам асар ёзсангиз менга олиб келинг, боппайман, қўлингизга ҳаммомдан чиққандай қилиб бераман.

— Сизга асар олиб борганларнинг шўри курсин! — деди сартарош. Сўнгра паст овозда ўз-ўзига сўзлади. — Эрталабдан кайфиятни бузди-я! Номард! Турган-битгани заҳар экан-а!..

ИШЧИ ВА ХИЗМАТЧИЛАРНИНГ МЕҲНАТ ҲУҚУҚЛАРИ

Ривожланган социализм меҳнаткашларнинг давлат ишларида кенг иштирок этишини таъминловчи чинакам маънодаги демократик жамиятдир. 1977 йили қабул қилинган СССР Конституцияси ривожланган социалистик жамиятимизнинг Асосий қонуни ҳисобланиб, у совет граждандарининг асосий ҳуқуқларини янгича мазмун билан бойитди ва унинг амалга ошишини таъмин этди.

Л. И. Брежнев КПСС XXVI съездига қилган Ҳисобот докладыда СССРнинг янги Конституцияси негизда туғилган қонунни такомиллаштириш борасидаги биринчи навбатдаги йўналишларга тўхталиб, граждандарнинг конституцион ҳуқуқларини ошириш муҳим аҳамиятга эга эканлигини таъкидлаб ўтди.

Совет граждандарни ҳуқуқининг кенгайтириши ва уни ҳимоя қилишнинг кучайтирилиши қонуний жараён бўлиб, у жамиятимиз тараққиёти, социалистик демократия билан узвий боғлиқдир. Граждандарнинг конституцион ҳуқуқларини таъминлаш учун ҳамма ташкилот ва мансабдор шахсларнинг қонунга қатъий амал қилишини ва қонунни ҳимоя этувчи органлар фаолиятини доимо такомиллаштириб боришни талаб этади.

СССР Конституциясининг 58-моддасига мувофиқ қонунни бузувчи, ўз ваколатларини суиистеъмол қилувчи, граждандарнинг ҳуқуқларини камситувчи мансабдор шахсларнинг хатти-ҳаракатлари устидан қонунда белгиланган тартибда судга шикоят этиш мумкин. СССР граждандарни ҳуқуқининг худди шу моддасида давлат ва жамоат ташкилотларининг, шунингдек, мансабдор шахсларнинг хизмат бурчларини бажариш жараёнида ноқонуний хатти-ҳаракатлари тўғрисида етказилган зарарларини ундирishi назарда тутилади. Совет давлатининг Асосий қонунини бундан мартда қандай мустаҳкамланди. Бу ривожланган социализм даврида граждандарнинг

конституцион ҳуқуқларини ҳимоя қилиши ва қонунга қатъий риоя этишини шарт қилиб қўяди.

СССР Конституциясининг 58-моддасига асосланиб социалистик қонунчиликнинг бундан кейинги мустаҳкамлигини таъминлаш ҳамда граждандарнинг ҳуқуқ ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилишни кучайтириш мақсадида СССР Олий Совети Президиуми 1981 йил 18 майда давлат ва жамоат ташкилотлари, шунингдек, мансабдор шахсларнинг хизмат бурчларини амалга ошириш жараёнида ноқонуний хатти-ҳаракатлари тўғрисида граждандарга етказилган зарарни ундирishi юзасидан янги Фармон чиқарди. Фармонда, биринчидан, маъмурий бошқариш соҳасида ташкилот ва мансабдор шахсларнинг хизмат бурчларини ўташ жараёнида ноқонуний хатти-ҳаракатлар билан граждандарга етказилган зарарни тўлатиш назарда тутилади. Агар граждандарни дастлабки тергов ва суд аниқлаши жараёнида ўз-ўзини инкор этиш йўли билан ҳақиқатни аниқлашга тўсқинлик қилса ва оқибатда кўрсатилган ҳодисанинг юз беришига шартшароит яратиб берса, етказилган зарар тўлашга лойиқ эмас, деб топилади.

Маълумки, аввалги қонунга биноан ноқонуний йўл билан жинойи жавобгарликка тортилган ишчи ва хизматчиларга улар жинойи жавобгарликка тортилганга қадар ишлаган ташкилот ёки муассаса томонидан икки ойдан ошмаган муддатга ҳақ тўланар эди. Қонунсиз равишда жинойи жавобгарликка тортилганда, айниқса, ходим ишдан бўшатилиб ва сўнгра оқланганда иш ҳақининг бундай чегараланиши баъзан ишчига етказилган зарарининг ўрнини қопламасди.

1981 йилги Низомга кўра, ноқонуний ишдан бўшатишнинг суд-тергов органлари қарори билан — оқловчининг ҳукми қонуний кучга киргандан кейин ишда мажбурий равишда бўлмаган ҳамма вақти учун иш ҳақи тўланади.

1981 йил 18 майдаги Низомга мувофиқ ноқонуний равишда айбланган ёки қонунсиз йўл билан жинойи жавобгарликка тортилиши оқибатида иш (вазифаси)дан бўшатирилган граждандарнинг аввалги иши (вазифаси) қайтиб тикланиши керак. Аммо баъзан шундай ҳолатлар ҳам бўлиши мумкинки, лавозимлар қисқариши, корхона, муассаса, ташкилот тугатилиши, ходимнинг бетоблиги ёки бошқа сабаблар мавжудлиги сабабли ходим ўз иши (вазифаси)га қайтиб тикланиши имконияти бўлмаслиги мумкин. Бундай ҳолатларда, ишчи ёки хизматчи аввалги иши (вазифаси)га баравар бошқа иш билан таъминланади.

Ноқонуний равишда ишдан бўшатирилган ходим оқловчининг ҳукми қонуний равишда кучга кирганидан бошлаб уч ой муддат ичида аввалги лавозими билан таъмин этилишини сўраб ўзи ишлаган корхона ёки ташкилот маъмуриятига мурожаат этади. Агар ишчи ёки хизматчининг ҳақли талаби қондирилмаса, у тўғридан-тўғри аризаси билан халқ судига мурожаат қилиш ҳуқуқига эгадир.

Ходимнинг жинойят қилганлиги учун ишдан бўшатирилганлиги унинг меҳнат дафтарчасига қайд қилиниб, кейин у оқланган тақдирдагина ўзгартириш масаласи кўпгина қийинчиликларни тўғдириб келди. Эндиликда ходимнинг но-тўғри ишдан бўшатирилганлиги исботланганидан кейин унинг аввалги иш жойидаги маъмурият томонидан меҳнат дафтарчасидаги ёзувнинг но-тўғри эканлиги таъмин олинмаган бўлди. Чунки меҳнат дафтарчаси — ишчи ва хизматчиларнинг меҳнат фаолиятини кўрсатувчи асосий ҳужжатдир. Уни тўғри тўлдириб бориш фақатгина меҳнат интизомини мустаҳкамлашга ёрдам бериб, кишиларда меҳнатга коммунистик муносабатни тарбиялашга қолмай, уларнинг меҳнат шарафини, ишчи ва хизматчиларнинг моддий манфаатдорлигини ҳам ҳимоя қилади.

СССР Олий Совети Президиумининг 1981 йил 18 майда қабул қилган Фармони ва у тасдиқланган Низом совет граждандарининг янги Конституцияси белгилаб берган ҳуқуқ ва эркини ҳимоя қилишни кучайтиришда муҳим аҳамият касб этади ва шу билан бир қаторда қонунни ҳимоя қилувчи идораларнинг масъулиятини оширади.

Олимжон МУҲАММАДЖОНОВ

СССР Ички ишлар министрлигининг Тошкент Олий мактаби граждан ҳуқуқлари асоси кафедрасининг мудри, юридик фанлари кандидати

Маданият янгиликлари

ТОШКЕНТДА СЕРГЕЙ ЕСЕНИН МУЗЕЙИ

Сергей Есенин Ўзбекистонда бўлганми!

Ҳа, бўлган. Бунинг ўзига хос тарихи бор. Маълумки, Сергей Есенин Навоий, Саъдий, Ҳайём сингари буюк мутафаккирларни етиштирган «сирли» Шарқ мамлакатларини кўришни орзу қиларди. Ниҳоят унинг орзуси ўшалади: шоир 1921 йилнинг май ойида Тошкентга ташриф буюради.

Сергей Есениннинг Ўрта Осиё ва Кавказ ўлкаларига қилган сафарлари ҳамда «Форс тароналари» туркумининг ёзилиш тарихи борасида тадқиқот ишлари олиб борган Белоусовнинг ёзилишига, шоир Тошкентда кечкурун ўнлаш гажум чойхоналарни кўзатади, Эски шаҳарнинг тор кўчалари бўйлаб кезади, адабий кечалар ва учрашувларга қатнашади, шеърят мухлисларига ўз асарларидан намуналар ўқиб беради.

Сергей Есенин Тошкентда Лола исмли қизни учратади. Бироқ шоир бу гўзал қиз билан сўзлашадан бебаҳра қолади. Лекин унинг исми ҳаёлидан кетмайди. Шоир кейинроқ «Форс тароналари» туркумининг ёзишга киришар экан, шахримиз чойхонасини ҳаёлан Техронга, Лола исмли қизни эса ўзи учун сирли бўлиб тўюлган мамлакат — Эрон диёрига кўчаради. Мазкур туркумга кирган иккинчи шеърини тошкентлик қиз Лолага бағишлайди:

Букум сўрдим саррофдан атай,
Алмашларкан сўмга тумани;
«Ургат, гўзал Лоламга айтай,
«Севдим» деган фореча сухани».

Букум сўрдим саррофдан атай,
Елдан энгил, жилгадан аста,
Ургат, қандай Лоламга айтай,
«Вуса» сўзин ҳисга пайваста.

Яна сўрдим саррофдан атай,
Довдирашим лярлоб дилда,
Ургат, қандай Лоламга айтай,
«Меникисан» дея форс тилда...

Яқинда ана шу машҳур «Форс тароналари» туркумининг ёзилишига туртки берган Лола исмли қиз диёри — Тошкентда улуғ рус шоири Сергей Есенин музейи очилди. Шахримизнинг Куйбишев районига қарашли Високовольтикий массивидаги 123-уйнинг 1-квартирасида шоирнинг музейини оқшарди В. И. Ленин номидаги Тошкент Давлат университетининг доценти С. И. Зинин, рассом В. В. Николюк, республика Маданият министрлиги ходими А. В. Маркевич, ёзувчи Б. И. Тартаковский ва бошқалар ташаббус кўрсатдилар.

Музейнинг биринчи зали Есениннинг ҳаёти ва ижоди бўйича тўплан-

ган материаллар экспонатидан иборат. Бу ерга шоирнинг кўплаб суратлари, овози ёзилган магнитофон ленталари, замондошларининг шоир ҳақидаги хотиралари, шунингдек, Сергей Есенин ҳаётлигида босилиб чиққан барча шеърини ҳам қўйилган.

Иккинчи зал «Есенин ва Шарқ» мавзусидаги экспозицияларга бағишланган. Зал деворларини рассом Вадим Николюкин «Эски Тошкент» картиналари бебаб турибди. Унда икки шоир — Сергей Есенин ва Александр Ширяевнинг дўстлиги ҳақида, рус ва ўзбек адабиётчиларининг алоқаси тўғрисида ҳикоя қилувчи материаллар жамланган.

Аслида Есениннинг Тошкентга келишига Александр Ширяев сабабчи бўлади. Улар ўртасида олти йиллик ёнма-ён икки шоирнинг Тошкент учрашувини юзага келтиради. У пайларда Александр Ширяев Навоий кўчасидаги 56-уй (ҳозирги Кабулов кўчаси)да истиқомат қилар эди. Есенин униқда салкам бир ой-

ча туради. Ҳозирги Сулаймонова кўчасида жойлашган Валентин Вольпин квартирасида эса, биринчи марта шоир квартираси «Пугачёв» поэмасидан парчалар ўқийди. Кейинчалик шоир В. Вольпин бу ҳақда шундай хотирлайди:

«У тугатди. Бирдан қулоқни битирувчи гулдурос қарсақлар янгради. Қарсақ чалган биз эмас эдик, бизнинг ҳаёлимизга ҳам келгани йўқ. Қарсақ ва қийқириқлар очик дераза ортидан [менинг квартирам биринчи қаватда эди] келарди. Мухлислар Есениннинг жарангдор овозини эшитиб тўпланган эканлар. Дераза ортидан тингловчиларнинг бу табриғи Есенинни ҳаяжонга солди».

Ана шунга ўхшаш кўпгина материаллар шоирнинг Тошкентда яшаган кунлари ҳусусида сўзлайди.

Музейнинг учинчи залида «Есенин бугунги кунда», «Есенин санъатда», «Есенин кинода», «Экслибрис есениномаси» мавзуларидаги жуда кўп экспонатлар ўрнин олган.

Тошкентда Сергей Есенин музейи очилишида шоирни ўзбек китобхоналари таъинган шоир Эркин Воҳидов, санъатшунос А. Маркевич, рассом В. Николюк, инженер В. Третьяков ва бошқалар иштирок этдилар. Уша кун шоирнинг Тошкентда биринчи бўлиб тингловчиларга ўқиб берган «Пугачёв» поэмаси авторининг ўз овозида магнитофон лентаси орқали ана бир бор янгради.

Бугунги кунда Лола диёри — Тошкентда Сергей Есенин музейи ишлаб турибди.

М. ЭРГАШОВ

НЕЙТРОН— ҚИРҒИН ҚУРОЛИ

XX асрнинг буюк олими Альберт Эйнштейндан «Учинчи жаҳон урушида қандай қурол қўлланилади!», деб сўраганларида, «Билмадим, лекин тўртинчисидаягона восита тошдан ясалган болта бўлади», деб жавоб берган эди. Бу билан асрмизнинг буюк физиги, агар ядро замонасида учинчи жаҳон уруши содир бўлса, унинг оқибатида инсоният учун нақадар даҳшат юз беришини образли қилиб айтган эди. Инсониятни огоҳлантириб айtilган бу сўзлардан сўнг ўтган давр ичида оммавий қирғин қуроллари янада такомиллашди. 36 йил муқаддам Япониянинг Хиросима ва Нагасаки шаҳарларига ташланган Американинг иккита атом бомбаси неча юз минглаб кишилар ёстигини қуритди ва ҳамон кишилар умирга таҳлика солиб келмоқда.

Сўнгги вақтларда янги қуроллар яратилаётганлиги тўғрисидаги хабарлар Ғарб матбуоти саҳифаларидан тушмай қолди. Даҳшатли қирғин қуролларининг янги турлари тўғрисида мутахассислар турли-туман фикр юритмоқдалар. Баъзи бир мутахассисларнинг ёзишича, замонавий баллистик ракеталарнинг қуввати иккинчи жаҳон урушида қўлланилган оддий типдаги ҳамма бомбаларнинг портлаш қувватидан ҳам ортиқ экан. Америкалик олим Жон Кеннаннинг фикрича, Хиросимага ташланган Америка атом бомбаси ҳозирги замонавий ядро қуроллари олдида «болалар ўйинчоғидир».

Даҳшатли қирғин қуроллари сони қурол-яроғ омборларида кун сайин эмас, балки соат сайин ошаётганлигига қарамай, империалистик давлатларнинг милитаристик доиралари қуролларининг янги, янада оммавий қирғин келтирадиган турларини ишлаб чиқаришга жорий этиш учун уринмоқдалар. Ғарб матбуотининг портлаш тўлқинлари ва олови эмас, нури қирғинлик келтирадиган водород зарядли нейтрон бомбалар устида иш олиб борилаётганлиги хусусида шовшув кўтарганларига унча кўп вақт бўлгани йўқ.

Совет Иттифоқи устидан ҳарбий устунликка эришиш ва шу йўл билан бутун дунё халқларига ҳукмини ўтказишга уринаётган Америка империализмининг ҳозирги маъмурияти ўз мақсадига эришишда нейтрон бомбани асосий омиладек қарамоқда. Америка Қўшма Штатларининг ҳозирги президенти Рейган, дунё халқларининг қаттиқ норозилигини инобатга олмай, шу йилнинг август ойида япни қирғин қуролининг ниҳоятда даҳшатли, ваҳшиёна тури ҳисобланган нейтрон қуролини кенг кўламда ишлаб чиқариш тўғрисида фармойиш берди. Ҳа, Қўшма Штатларнинг аввалги президентлари халқаро жамоатчилик норозилиги туйғайли журъат этмаган ишга Оқ уйнинг ҳозирги хўжайини Рейган журъат этди. Йил бошида у тузган маъмурият аъзоларидан бирининг «дунёда тинчликдан ҳам муҳимроқ вазифалар бор», деб айтган сўзларининг моҳияти эндиликда ойдинлашиб бормоқда.

Дарҳақиқат, президент Рейган маъмурияти ҳокимият тепасига келган биринчи кунлардан бошлабоқ кимларнинг хизматида эканликларини амалда кўрсатдилар. Улар халқаро вазиятни кескинлаштириш, «совет хавфи» деб аталмиш тўхмат кампаниясини кучайтириш ва бу кампанияни ниқоби остида зўр бериб қуролланиш, қурол-яроғ ишлаб чиқариш билан боғлиқ монополиялар манфаатларига мос келадиған сисёт айлини тутдилар. Қуролланишдан манфаатдор бўлган доираларга хизмат қилишда, уларнинг бойлигига бойлик қўшишга кўмаклашишда Рейган маъмурияти Американинг аввалги маъмуриятларидан ўзиб кетди.

Маълумки, Вашингтон, бу қурол фақат одамларни ўлдиради, моддий бойликларга зарар етказмайди, шу сабабли бошқа қуролларга нисбатан «афзал» деб реклама қилаётган нейтрон бомба салкам 30 йиллик тарихга эга. 50-йилларнинг бошида водород бомбаси устида иш олиб бораётган физиклар термоядронинг портлаш жараёнида водороднинг изотоплари дейтерий

ва тритий бирлашмиш натижасида бағоят катта энергияга эга бўлган нейтрон элементлар бўлақларининг ажралиб чиқишини аниқлаган эдилар. Бу нейтронларнинг фантастик нурлар сингари бетон деворлардан, ҳатто темирдан ҳам ўтиб, моддий бойликларга зарар етказмаган ҳолда ўз энергияси билан тирик мавжудотни вайрон қилиши аниқланди. Дунё халқларига ўз ҳукмини ўтказиш учун интилаётган империалистик давлатларнинг милитаристик доиралари нейтрон бомбага ўз мақсадларига эришишининг асосий омилларидан бири деб қараётганлигининг сабаби ҳам шундан. Чунки бошқа бомбалар портлаганда унинг зарбасидан кишилар ҳалок бўлиши билан бир қаторда моддий бойликларга ҳам катта зарар етади. Яна бир «ноқулай» томони ядро бомбаси портлатилган территория радиоактив нурлар билан шикастланиб, бир неча ўн йиллар мобайнида яроқсиз бўлиб қолади.

Ядро қуроллари сон жиҳатидан ҳозиргидек кўп бўлмаган, қудрати жиҳатидан эса ҳозиргидек такомиллашмаган вақтларда, аниқроғи 1955 йилда НАТО экспертларининг ҳисобларига кўра атом бомбаси кенг қўлланган урушда икки сутка давомида 100 миллион киши ҳалок бўлар экан. Мазкур рақамлар келтирилганидан бери чорак асрдан ортиқ вақт ўтди. Бу давр ичида юқорикда айтиб ўтганимиздек, ядро қуроли ҳар томонлама такомиллашди. Шу сабабли, ядро асрида уруш бошлаган томон ғалаба қилади, деган сўзга ишониб қийин. Чунки, у томон ҳам шу заҳоти нарса олиши турган гап. Шундай оғир бир шароитда Ғарб милитаристик доиралари, биринчи навбатда Вашингтон маъмуриятининг минимал вайрон қилиш кучига эга бўлган нейтрон бомбаси гоёсига яна қайтишни бутун жаҳон жамоатчилигини ҳақли равишда ғазаблантирмоқда.

Маълумки, Пентагон 70-йилларда нейтрон қуролини вужудга келтириш ва уни Ғарбий Европада жойлаштириш гоёсини илгари сурди. Аммо халқаро жамоатчиликнинг кучли норозилиги остида 1978 йили АҚШнинг олдинги президенти Картер: «Нейтрон қуроли ишлаб чиқариш тўхташилди ва уни Ғарбий Европада жойлаштириш режаларининг амалга оширилиши кечиктирилди», деб эълон қилишга мажбур бўлди.

Кейинги бўлаётган воқеалар эса Қўшма Штатлар нейтрон қуролидан узил-кесил воз кечмаганлигини кўрсатмоқда. Ҳозирги кунда маълум бўлган фактлар шуни исботламоқдаки, Қўшма Штатлар 1978 йилдан бери вақтни бекор кетказмай, нейтрон бомба устида интенсификация иш олиб борган. Айни пайтда, Оқ уй корчалонлари жамоатчилик олдида бу даҳшатли қирғин қуролини оқлаш учун ташвиқот ишларини ҳам кучайтираётдилар. Бундан ташқари, Қўшма Штатларнинг ҳукмрон доиралари ўз хизматларида бўлган ахборот органлари орқали: «Ядро уруши реал бир нарса, унчалик кўрқинчли эмас, ҳатто унда ютиб чиқиш мумкин», деган фикрни Америка ва жаҳон жамоатчилигининг онгига синдиришга зўр бериб уринмоқдалар. 1980 йилнинг август ойида президент Картер томонидан «Янги ядро стратегияси» деб номланган 59-директива эълон қилинган эди. Бу директиванинг муаллифлари ҳам чекланган ядро уруши олиб бориш мумкин, демоқчи бўладилар.

АҚШ президенти Рейганинг даҳшатли қуроли кенг кўламда ишлаб чиқариш тўғрисидаги фармойиши бутун жаҳонда қаттиқ норозиликка учради. Турли мамлакатларнинг сисёий ва жамоат арбоблари, матбуоти Вашингтоннинг бу ҳатти-ҳаракатига «Япни тинчлик ишини жуда катта хавф остида қолдирувчи қадам», деб баҳо бермоқдалар. Вашингтон маъмурияти жаҳон жамоатчилигини тинчлитиш ва ғафлатда қолдириш учун бири-биридан сохта баҳоналар ўйлаб чиқармоқда. Оқ уй вакилларини айтишича, гўё нейтрон қуролини АҚШ территориясидан бошқа мамлакатларда жойлаштириш режалари кўриб

чиқилгани йўқ ва бу қурол запаслари Америка территориясида сақланмоқда эмиш. Ҳолбуки, Пентагон бу даҳшатли қуролни Ғарбий Европада жойлаштиришни мўлжаллаётганлиги ҳеч кимга сир эмас. Нейтрон қуроли Қўшма Штатларда сақлангани билан уни Ғарбий Европада келтириш учун 24 соат кифоя эканлиги ҳам аён.

Қўшма Штатларининг Ғарбий Европадаги қўшинлари ва Иттифоқчилари ихтиёрида нейтрон зарядли снарядлари отишга мўлжалланган саккиз дийомли артиллерия ва «Лэнс» ракеталари бор. Шу сабабли Оқ уй вакилининг нейтрон Америка территориясида сақланмоқда, деган сўзлари Европа жамоатчилигини ҳеч бир қониқтиргани ва тинчлантиргани йўқ.

Вашингтон маъмурияти тарқатган яна бир гапга кўра «Нейтрон бомба урушининг олдини олишга қаратилган муҳофаа қуроли» эмиш. Нейтрон бомбасини бу тахлитда оқловчилар, аслида бу қурол Қўшма Штатларга «ҳал қилувчи технологик афзаллик» беради, у Қўшма Штатларнинг қудрати ва хавфсизлигини мустақкамлашга хизмат қилади, деб умид қилмоқдалар. Лекин, инсоният тарихи шундан далолат берадики, бирон оммавий қирғин воситасига ҳали биронта ҳам мамлакат узоқ муддат мобайнида танҳо хўжайин бўлган эмас. Атом бомбаси ва термоядро қуроли, стратегик атом сув ости кемалари ва каллақлари қисмларга ажраладиган ракеталар тарихи фикримизнинг тасдиғидир. Қўшма Штатлар ҳамма бу япни қирғин қуролларининг турларини ишлаб чиқишда ҳам ташаббускор бўлган эдилар. Эндиликда бошқа давлатлар ҳам мазкур қуролларга эғалиги сир эмас. Кўриниб турибдики, нейтрон қуролини кенг кўламда ишлаб чиқариш тўғрисидаги Вашингтон маъмурияти режасининг яна бир хавfli томони шундаки, бу талваса қуролланиш пойғасининг янги, гоёт хавfli ва инсоният учун ниҳоятда қимматга тушадиган босқичини бошлаб бериши мумкин.

Совет Иттифоқи, агар Қўшма Штатлар нейтрон қуролини ишлаб чиқаришга киришмасалар, СССР ҳам уни ишлаб чиқаришга киришмайди, бундан бўёнгги гап Вашингтонга боғлиқ деб ўзини аниқ позициясини бундан бир неча йил муқаддам баён қилган эди. Шу йилнинг август ойида президент Рейган нейтрон қуролини кенг кўламда ишлаб чиқаришга киришиш тўғрисидаги қарорни муносабати билан ТАСС эълон қилган баёнотида Совет Иттифоқи бу масалада аввалги принципиал позицияда турганлиги баён этилган. Бундан ташқари, Совет Иттифоқи нейтрон қуролини ишлаб чиқаришдан ўзаро воз кечиш, уни тақиқлаш тўғрисида келишиб олишни бир неча бор таклиф қилди.

Бугунги кунда Рейганинг кенг кўламда нейтрон қуролини ишлаб чиқариш тўғрисидаги қарорига қарши бутун дунёда халқаро жамоатчиликиннинг норозилик намойишлари бўлиб ўтмоқда. Турли мамлакатларнинг сисёий ва жамоат арбоблари, матбуоти Вашингтон маъмуриятини Совет Иттифоқининг қуролланиш пойғасини тўхтатиш, мавжуд ядро қуролларини қисқартириш тўғрисида музокаралар олиб бориш учун қилаётган таклифига ижобий жавоб беришга, музокаралар столи атрофида ўтиришга чақирмоқдалар.

КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари, СССР Олий Совети Президиумининг Раиси ўртоқ Леонид Ильич Брежнев КПСС XXVI съездида қилган Ҳисобот докладыда: «Қуролланиш пойғасида бир-бирини енгишга уриниш, ядро урушида ғалабага умид боғлаш — жуда хавfli бемаъниликдир», деди. Ҳозирги кунда тинчликсевар кучларнинг асосий вазифаси АҚШ маъмуриятининг бундай бемаъни сисёатининг олдини олиш ва унга қарши курашишдан иборатдир.

Турсун ҚОРАТОВЕВ,
халқаро шарҳловчи

ко ва А. Панченколар, халқаро мастерлар Е. Владимиров, Э. Магаррамов, К. Григорян, таниқли спорт мастерлари Е. Мочалов, З. Стурва, А. Вейнгольд ва В. Жидков сингари шахматчилар билан биргаликда дон сурган республикамиз чемпиони, тошкентлик СССР спорт мастери Георгий Аъзамов бу мусобақада катта муваффақият қозонди. У, охириги тур учрашувлари натижаларидан қатъий назар, барча рақиблирини доғда қолдириб, олий лигада иштирок этиш ҳуқуқини берувчи ягона йўланмани қўлга киритди. Мамлакат биринчиликлари тарихида ҳали ҳеч бир ўзбек шахматчиси бундай улкан зафарга эришмаган эди. «Аъзамовнинг бу ғалабаси ҳаққоний ва қонунийдир,— деди собиқ жаҳон чемпиони Михаил Таль.— У шахмат олимпиадаси сари йўл олиб, чўққиларни оғишмай забт эта бормоқда. Георгий Аъзамовнинг ҳар бир қадами мақсад сари интилиш ва ишонч руҳи билан суғорилгандир». Бу ўзбекистонлик ёш шахматчининг маҳоратига берилган юқори баҳодир.

Мамлакат чемпионатлари шахматчилар учун ҳақиқий маҳорат мактабидир. Бироқ олтин медаль учун курашининг якунловчи қисми — олий лига турнирида қатнашиш Иттифоқимизнинг 18 шахматчисигагина насиб этади. Бунинг учун эса, аввало, шахматчи республика чемпионатида ёки кўнгилли спорт жамаиатлари марказий совети биринчилигида ғолиб чиқиши керак. Бу — гроссмейстерлар ва кучли мастерларгагина насиб эдиган муваффақиятдир.

Г. Аъзамовнинг 49-чемпионатнинг саралаш мусобақаларидаги ютуғини тасодифий деб бўлмайти, албатта. У ўтган йили Тошкентда ўтказилган СССР чемпионатининг мамлакатимизнинг етакчи гроссмейстерлари қатнашган биринчи лига турнирида ўзини кўрсата олди. Бу йил эса, Москвада ўтказилган СССР команда биринчилигида республикамиз терма командасига етакчилик қилди.

Собиқ жаҳон чемпионлари М. Таль, Т. Петросян, Б. Спасский, Совет Иттифоқи чемпиони А. Беллявский, халқаро гроссмейстерлар М. Тайманов, В. Купрейчик, Т. Георгадзе ва А. Лутиков, халқаро мастер И. Ней каби машҳур шахматчилар билан ижодий баҳслашган ёш мастер ҳеч ҳаяжонланмай, бу сафарги синов имтиҳонини ҳам «аъло»га топширди. Рақиблиридан тўрттаси Аъзамовни ғалаба билан табриклашга мажбур бўлди. Борис Спасский билан бўлган учрашувда эса, тошкентлик шахматчи фахрли дуранга эришди.

Мана шундай донгдор рақиблир билан учрашиб, 9 имкониятдан 4,5 очко жамғариши Георгийнинг юқори савияли шахматчи бўлиб етишаётганлигидан далолат бериб турибди. Ҳозир Аъзамов Ўзбекистон шахматчилари орасида биринчи бўлиб «гроссмейстер» унвонини қўлга киритиш учун барча имкониятларга эга бўлган ягона шахматчидир. Биз шу мақсад йўлида дадил қадам ташлаётган ёш шахматчимизга келгуси мусобақаларда ҳам зафарлар тилаймиз.

Энди эътиборингизга Георгий

Аъзамовнинг Челябинск шаҳрида ўтказилган саралаш мусобақаларида Украинанинг бир неча бор чемпиони, таниқли СССР спорт мастери В. Жидков (оқлар) билан ўйнаган партиясини ҳавола қиламиз.

В. Жидков — Г. Аъзамов

1. d2—d4 Kg8—f6 2. c2—c4 e7—e6
3. Kg1—f3 c7—c5 4. d4—d5 e6: d5
5. c4: d5 d7—d6 6. Kb1—c3 g7—g6
7. Kf3—d2 Cf8—g7 8. e2—e4 o—o
9. Cf1—e2 Kb8—a6 10. o—o Ka6—c7
11. Kpg1—h1 Lf8—e8 12. f2—f3
b7—b6 13. La1—b1 La8—b8 14. a2—a4
Фd8—d7 15. Kd2—c4 Cc8—a6 16. b2—
b4 c5: b4 17. Lb1: b4 Kf6—h5
18. Kc3—b5 Ca6: b5 19. a4: b5 f7—f5
20. Kc4—e3 f5: e4 21. f3: e4 Kh5—f6
22. Ke3—g4 Le8—f8 23. Kg4: f6+
Lf8: f6 24. Lf1: f6 Cg7: f6 25. g2—g3
Lb8: f8 26. Kph1—g2 Фd7—e7
27. Ce2—f3 Cf6—c3 28. Lb4—b3
Фe7—f6 29. Cc1—h6 Lf8—f7 30. Фd1—
d3 Cc3—d4 31. h2—h4 Cd4—c5
32. Lb3—b1 Фf6—e5 33. Фd3—d2
Фe5—e8 34. h4—h5 Kc7: b5 35. h5: g6
Lf8: f3! 36. g6: h7+ Kpd8: h7
37. Kpd2: f3 Kb5—d4+ 38. Kpf3—f4
Фe8h5! ва оқлар таслим бўлди.

Биз бу партияни шарҳлаб ўтирмадик, агар уни ўзингиз таҳлил қилиб кўрсангиз, Георгий Аъзамовнинг нақадар нафис ва истеъдодли шахматчи эканлигига яна бир марта ишонч ҳосил қиласиз.

Акрам ТОШХУЖАЕВ,
СССР спорт мастерлигига
номзод

Михаил Таль: «Қонуний ғалаба...»

Яқинда Челябинск шаҳрида шахмат бўйича эркалар ўртасида Совет Иттифоқи 49-чемпионатининг саралаш турнирларидан бири якунланди. Мусобақа низомига кўра биринчи ўринни эгаллаган шахматчи олий лигага, иккинчи-бешинчи ўринларни эгаллаган спортчилар эса, биринчи лига турнирларига йўланмаларни қўлга киритар эдилар.

Машҳур халқаро гроссмейстерлар Н. Рашковский, Е. Свашиков, Б. Гуль-

пластик акулалар тайёрлаб ўрнатилди. Уларнинг ҳар бирига оч китлар сигнали ёзилган плёнкалар жойлаштирилган бўлиб, майда сув ҳайвонлари яқинлашганда махсус қурилма ишга тушарди. Очиқ денгизнинг кенг майдони 75 минг доллар сарфланган ана шундай «қўриқчилар» билан ўраб олинди. Лекин, дельфинлар сунъий акулаларга ҳеч эътибор бермай, энг ишончли тўсиқлардан бемалол ўтиб кетаверди. Олимларнинг фикрича, бу танг қолдирувчи жасурликнинг сирини шуанда эканини, дельфинлар ўзларининг сонларини орқали қаршида тирик жониворлар эмас, балки қалбаки китлар турганини дарҳол сезишган экан.

ШУНЧАКИ «УЯНАБ»

Шу йил Американинг Массачусет штати қирғидан 20 километр ичка-

рисида 17 метрли кит балиқ овловчи кемани чўктириб юборди. Ҳайбатли жонивор кема бортга урилганда, кема борти тешилиб кетган. Натижада кема чўка бўшлаган. Фалокатга учраган балиқчиларни АҚШнинг қирғоқни қўриқловчи катери қўтариб қолди. Кема фалокатида жабрланганлардан бирининг гувоҳлик беришича, кит ўзини жуда осойишта ва дўстона туги-тиб, гўё улар кemasи билан шунчаки «ўйнашган» эмиш, холос.

АКУЛАНИНГ ТАЪЗИРИНИ БЕРАДИГАН БАЛИҚ

Қизил денгизда «Мусо тўхтами» деб аталувчи кичик балиқчалар сузиб юради. Бу силлиқ балиқча у ердаги акулалар подасидан мутлақо қўрқмайди. Қизиги шундаки, бу балиқчаларнинг тиканли қопламаси ҳам, ўрнашиб олиб ҳаддан

мустаҳкам совети ҳам йўқ. Бироқ улар акулалар тўдаси ичига кириши билан ўзларидан заҳар чиқарадилар. Улар тарқатган оғу шу заҳоти йиртқиларнинг жағини ишдан чиқаради. Натижада акулалар оғизларини юма олмай қоладилар. Бу ғаройиб балиқчалар биологларни жиддий қизиқтириб қолди. Олимларнинг фикрича, улар тарқатган заҳар инсонга таъсир этмас экан, шу сабабдан ҳозир мутахассислар унинг химиявий таркибини топишга ҳаракат қилмоқдалар. Агар сунъий равишда мазкур оғурни тайёрлашга муваффақ бўлинса, унда одамлар денгизнинг йиртқи ва қонхўр ҳайвонларига қарши курашиш учун янги восита топган бўлар эдилар.

ЧУМОЛИЛАРНИНГ ҚУШЛАРГА ЕРДАМИ

Майналарнинг уясига ҳатто эл авиатрассаларида-

ташқари кўп урчиган тигитхўр каначалар уя эгаларини чумолилалардан ёрдам сўрашга мажбур эдилар...

Константиновка шаҳрида истиқомат қилувчи Н. Золотенко шу йил ўз қўлида худди шундай жуда ажойиб манзарани кузатди: майналар катта чумолилалар инига учиб келиб, тумшугига чумолидан олиб, сўнг уларни ўз уясига элтган ва эрдани қўйиб юборган. Жаҳолтхўр каначалардан ба- татомом тозалаб берганлар.

СИЧҚОНЛАР... ИСКОВУЧ ИТЛАР ЎРНИДА

Ҳаво терроризми — чет эл авиатрассаларида-

ги энг ачиқ ва аламли муаммолардан бири. Жаҳондаги турли мамлакат божхоналарининг ходимлари ёвуз ниятли кишиларни самолётга етмасиданоқ қурулсизлантириш учун имкони борича ҳаранат қиладилар. Утиш йўлида рентген қурилмалари ҳам, газ анализаторлари ҳам қўлланиладилар. Ҳатто махсус ўрнатилган исковуч кучуқлар ҳам ёрдамга ҳозир туранин қўйиб юборган. Жаҳолтхўр каначалардан ба- татомом тозалаб берганлар.

ЯПОНЛАРНИ ДОҒДА ҚОЛДИРГАН ДЕЛЬФИНЛАР

Япон тадқиқотчиларининг сўнги кузатишлари уларни ҳайратга солди. Гап шундаки, кейинги пайтларда дельфинлар япон балиқчилигига зарар келтира бошлади. Балиқчиларни дельфинлар ҳужумидан ҳимоя қилиш мақсадида ов зоналарига энг майда жониворларга ҳам ҳеч қандай зарар келтирмайдиган 12 футли

Далаларим, мен сиздан олислаб кетганим йўқ, Гўё жаннат макондай ёзу қишларингиз ҳам. Қўлимда сиз берган соз, ўзгасини чертганим йўқ, Кўзларимда жимгина ўй суришларингиз ҳам.

Тушларимда кўраман майсазор ўтлоқларни, Сиз билан шивир-шивир суҳбатлашган пайтларим, Менинг болаликдаги жонажон ўртоқларим, Қалбим бўлақлари-ку сизга ёзган хатларим.

Зерафшонимнинг менга қадри жуда билинди, Сезмай қолдим бағридан қачон чиқиб кетганим.

Далаларим

Хуллас, митти юрагим нақ иккига бўлинди, Сиз бўлдингиз шаҳарда юрагимга битганим.

Яна янграқ соз билан ўзингиз беринг сўзлаб, Қалбимда эсётган эй дала шамоллари: Тонггача кўёшини юддузлар излаб бўзлар, Юрагида нелар бор бу дала аёлларини?..

Пахтазорда қирқ кокил теримчи қизларнинг-чи, Марварид тер-ла ерни бўярканлар оқ рангга, Дилбандлардан меҳр, садоқат излагувчим, Қалбингдаги бор гапни айтай дедим оламга.

Сенинг рангин бағрингда қулочимни керганман, Қалбада оташ меҳримни, далам, сенга берганман.

О, она далаларим...

Назира ЙУЛДОШЕВА

АСАББУЗАР МОТОЦИКЛЧИ ТОЙЛОҚЖОН

ҲАЖВИЯ

Қариялар чойхонаси гавжум. Куз уёшининг майин нурлари баданларни эркалайди. Тўрқовоқлардаги беданаларнинг сайраши радиодан таралаётган дилрабо куйга жўр бўлади, киши қалбига ором бағишлайди. Маҳалла комиссиясининг раиси Полвон ака чайқовчи кўшнисининг қилмишини гапириб, қарияларни кулдиради. Кечагина касалхонада даволаниб чиққан Кенжабой ота: «Вой, қизиталоқ», деб кулади, рўмолчаси билан кўз ёшларини артиб, бошини сарак-сарак қилади. Ҳикоя айни қизиқ жойига келганда тўсатдан асфальт кўчирадиган болғачанинг тариллашига ўхшаш ёқимсиз овоз эшнтилади. Қариялар ижирғаниб, қулоқларини беркитишади. Полвон ака қошини чимириб кўчага қарайди. Сочи елкасига тушган ўн олти ёшлардаги мажнунсифат йигитча мотоциклини тариллатганча ўтиб кетади. Бир оздан кейин ўша олифта чойхонада ўтирган қарияларни масҳара қилгандек яна мотоциклини тариллатиб ўнг томонга ўтади. Кенжабой ота инграб бошини чан-

галлайди, унинг ёнида ўтирган мўйсафид жаҳл билан тилининг тагига нос ташлайди...

Ҳузурбахш суҳбат шу тариқа бузилади, ошга пашша тушади... Зум ўтмай ҳалиги сурбет йигитча яна мотоциклини патиллатиб келаётган эди, Полвон ака шартта ўрнидан туриб унинг йўлини тўсди:

— Ни...ма-а!.. — бузоқдек аянчли маъради хира йигитча.

— Туш пастга!

Тойлоқ истар-истамас мотоциклдан тушди.

— Бу ёққа юр!

Полвон ака уни етаклаб чойхонага олиб кирди.

— Салом бер отахонларга!

Йигитча хўмрайиб, қовоқ аридай гўнғиллади:

— Ҳеч кимдан салом қарзим йўқ, мени мажбур қилолмайсиз!

— Кимнинг ўғлисан?

— Нима ишингиз бор?

— Нега мотоциклини тариллатиб юрибсан?

— Нима, кўча сизникими?

— Бу ерда бобонг тенги одам-

лар ўтирибди, ярамас, аравангни бошқа жойда шалдиратсанг бўлмай-дими?!

— Унақа закон йўқ, хоҳлаган жойда минавераман! — деб бақирди тойлоқ.

Қариялардан бири гапга аралашди:

— Уғлим, тракторингнинг шовқини етти оламни бузаяпти-ку, овозини пасайтирсанг бўлмай-дими?

— Бу олифта мотоциклнинг глушителни атайлаб олиб қўйган, — деди Полвон ака. — Яна ўзинг ҳам бақирасан-а! Бақирма, карнайчининг ўғли, нима бало, ўзингнинг глушителни ҳам олиб қўйганмисан?

Ўтиб кетаётган участкавой шовқинни эшитиб, чойхонага бурилди. Бойўғлидек чақчайиб, қарияларнинг бетидан олаётган сурбетга кўзи тушгач, мўйловини буреди.

— Аха, эрка тойлоқ, қўлга тушарканлар-ку! Бугун бу маҳаллада ўйин кўрсатаётган эканлар-да? Қани, бу ёққа кел!

Тойлоқ участкавойнинг гапига парво қилмай, зинғиллаганча телефон будкасига кириб, отасига кўнгироқ қила бошлади.

— Дада, сенмисан? Уғлингдан умидинг бўлса тез етиб кел, анови хит яна менга дўқ қияляпти. Отиб ташлайман, дейди. Юқори маҳалладаги эзма чоллар чойхонасидан. Бўпти, кутаман!

Бола телефон будкасидан чиқди-да, икки кўлини белига тираб, қўлингдан нима келади, дегандек тиржайиб участкавойнинг ёнига келди. Милиционер унинг қулоғидан ушлаб, иккинчи кўли билан ўзининг чўнтагини кавлади.

— Техталон ўрнига қулоғингни тешиб қўяйми, безори!

Худди шу пайт машина шитоб билан келиб тўхтади. Машинадан қорача, ёши қирқларга борган бўлса ҳам, тор жинси шим кийган лочиннамо бир кимса тушиб, участкавой томон бостириб кела бошлади.

— Ким экан у ўғлимнинг қулоғини тешиб қўядиган? Ҳой, миршаб,

нега менинг ўғлимга тирғилавера сан? Доим лой ҳуштагингни чуриллатиб, ёш гўдакни қувганинг қувган. Нима хусуматинг бор ўзи менда?

Бундай муомалани кутмаган участкавой қотиб қолди.

Полвон ака воқеани тушунтирмақчи бўлган эди, боланинг отаси жеркиб ташлади.

— Қўйинг-е, қариганда миянғиз суюлиб кетибди. Ҳаммангизнинг ўнтадан болангиз бор, бири ўлса, тўққизтаси қолади. Менинг болам битта, шуни ҳам кўролмайсизлар! Мен махсус мухбирман, олимман...

Ғала-говур кўтарилди, уч-тўртта киши ғазабланиб бетамиз ота ёнига яқин келди. Участкавой шовқин-суронни аранг босиб ота-болани чойхонага олиб кирди. Акт тузиб, ҳаммага қўл қўйдирди. Кейин уч-тўртта йигит ёрдамида ёшу қарининг нафратига учраган сурбет ота-болани диканглатиб олиб кетди. Қарияларнинг кайфияти бузилган, руҳи тушиб кетган эди.

— Бу кўппакни пул қутуртирибди, — деди Полвон ака ғазаб билан. — Ҳа, семизликини кўтара олмабди.

— Отасининг аҳволи шу бўлган-дан кейин, боласи қаёққа борарди! «Астафурullo», деб ёқасини ушлаб ўтирган Кенжабой ота бўлиб ўтган воқеага яқун ясади:

— Замонамиз тинч, турмуш фаровон. Одамлар аҳил, бир-бирига меҳрибон. Ёшлар ҳам одобли, катталарнинг ҳурматини жойига қўяди. Халқ бундай йигит-қизларнинг отасонасига раҳмат айтади. Бироқ гурунч курмаксиз бўлмаганидек, битта-яримта беадаблар ҳам учраб қолади. Бунақа пўконидан ел ўтмаган сурбетларни оташкуракда қисиб, халққа кўрсатиш керак, газета-журналга уриб, шарманда қилиш лозим. Ана шундагина кўзи очилади буларнинг.

Отанинг гапини маъқуллаб ўтирган Полвон ака тиззасига бир уриб, ўрнидан турди.

Абдулла ИСОМИДДИНОВ

ОЛИМ ҒОЗ ВА ЎРДАК ШОВВОЗ

МАСАЛ

Оламнинг бағри кенг, нелар бўлмайди,
Лоқайд қўл силтаймиз баъзан: «Ҳа, майли!..»

Ўрдак ва Ғоз ишларди бир институтда
Иккиси ҳам олим: касб, мақсад — битта.
Ғоз оқар сув ҳақда ёзди-ю китоб,
Нашриётга топширди шитоб...
Ўрдак бунга ёзди тақриз — илмий иш:

«Сал юзаки текширилган,
Фасли қиш...
Кейинги нашрида тузатар автор».

Ғоз-чи, бунинг учун гоят миннатдор:

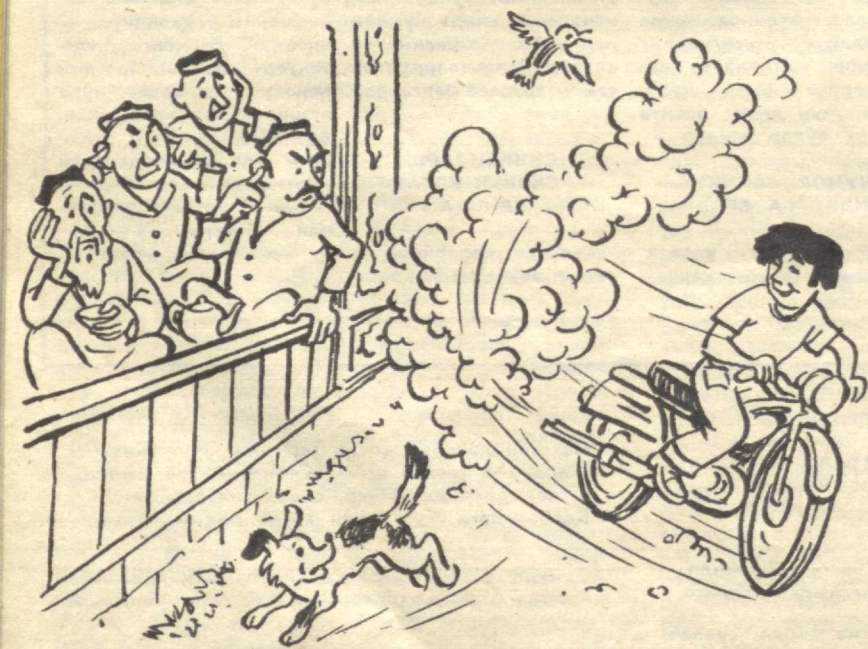
«Аммо, дўстим,
Борсан оламда ўзинг,
Олтинга тенг
Ҳар бир «ғақ» деган сўзинг!..»

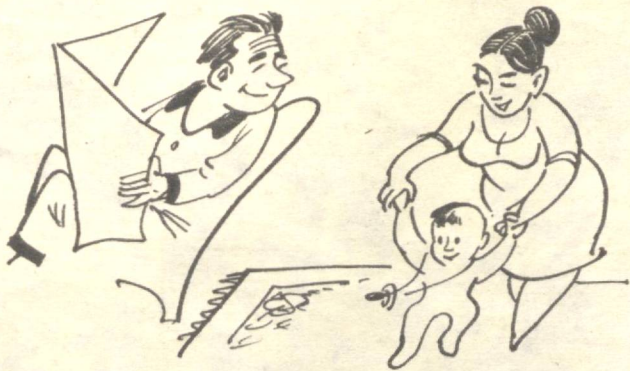
Ахир нечун энди Ғоз бўлмасин шод,
Китобин нашрида бўлди бу исбот...
Оғиз-бурунларин ўпиб бир-бирин
Тарафкашликнинг тутдилар йўлин...
Энди сизга аёнқир Ғознинг қиссаси,
Ўрдакнинг-чи?
Ортди «фанда ҳиссаси!»

Йўлдош СУЛТОНОВ

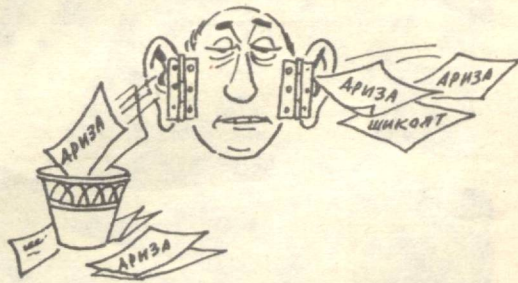
Андижон

Расмин Н. ИБРОҲИМОВ чизган

— Юришга ўргатиш шартми, Аҳмаджонга «Жигули» олиб бераман дедим-ку!

— Эшитаман, қулогим сизда...

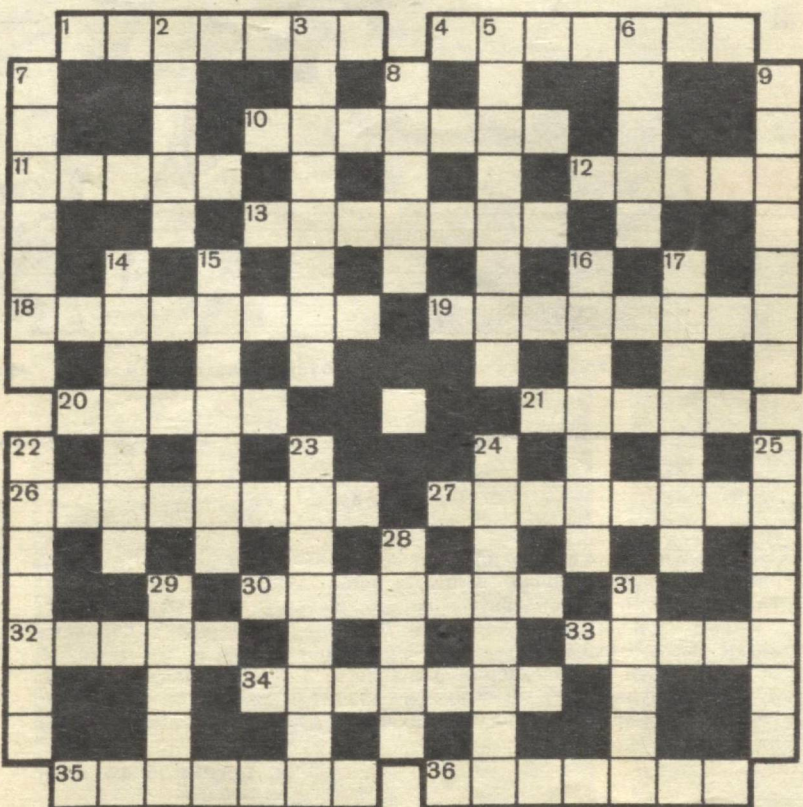
— Ҳой, دادаси, бу машинка, пианино нариги уйда...

Расмларни А. ХОЛИҚОВ чизган

Шу йил баҳорда Қувасой шаҳрида «Беҳизор» деб номланган янги чойхона фойдаланишга топширилди. Чойхона замонавий, бежирим, гўзал. Унда замонавий ва миллий табмлар ҳам тайёрланади. Суратда: Чойхонанинг умумий кўриниши.

КРОССВОРД

Энига: 1. Ўзбек халқ достони. 4. Усимликшунослик мутахассиси. 10. Исм. 11. Сўз устаси. 12. Кўчма маънодаги ибора. 13. Илмий асарнинг қисқача баёни. 18. Музикали саҳна асари. 19. Ўзбек классик шоири. 20. Америкалик прогрессив ёзувчи. 21. Халқ оғзаки ижоди жанри. 26. Бир муаллифнинг умумий гоё, умумий сюжет линияси билан ўзаро боғланган уч асари. 27. Доира шаклидаги бино ичига қизилган катта сурат. 30. Музика асбоби. 32. Бадний тўқимачилик буюми. 33. Тикиб солинган нақш, расм. 34. Тожик совет ёзувчиси. 35. «Еш гвардия» фильми қаҳрамони. 36. Мухтор Ашрафий операси.

Бўйига: 2. Қофиядан кейин такрорланадиган сўз. 3. Опера, балет мазмунининг баёни. 5. Ўзбек классик шоири, масалчи. 6. Гафур Ғулومнинг насрий асари. 7. Ўзбек халқ куйи. 8. Маданий муассаса. 9. Бир қанча шоирлар ижоди намуналари ва ҳаёти ҳақидаги адабий тўплам номи. 14. Урта асрнинг буюк алломаси. 15. Совет композитори. 16. Қўшиқнинг такрорланадиган қисми. 17. Циркда мураккаб машқларни ижро этувчи. 22. Усимлик. 23. Рус совет сатирик шоири. 24. Италиялик скрипкачи, композитор. 25. Тасвирий санъат жанри. 28. Ўзбекистондаги машҳур рақс ансамбли. 29. Абдулла Қодирийнинг «Меҳробдан чаён» романи қаҳрамони. 31. Улуғ ҳинд адиби.

Тузувчи Ф. ОРИПОВ

Тошкент

10-СОНДА БОСИЛГАН КРОССВОРДНИНГ ЖАВОБИ

Бўйига: 1. Монография. 2. Портрет. 3. Мих. 4. Куз. 5. Нилуфар. 6. Тожикистон. 9. Виктория. 10. Карнавал. 13. Туман. 14. Карам. 18. Каспий. 20. Мисра. 22. Самум. 25. Доломит. 26. Морозов. 31. Зомин. 32. Қаймоқ. 33. Ливан. 36. «Ғолиблар». 37. Тошканбоев. 38. Саримсоқов. 39. Анальгин. 41. Балиқ. 42. Майна. 46. Камелия. 47. «Спартак». 53. Кук. 54. Рух.

Энига: 7. Зоология. 8. Гулистон. 11. Километр. 12. Хуснихат. 15. Ребус. 16. Какао. 17. Норақ. 19. Аскар. 21. Қарағай. 23. Никитин. 24. «Нафосат». 27. Орион. 28. Товус. 29. Шоли. 30. Омон. 34. Помир. 35. Вобир. 40. Погодин. 43. «Рамаяна». 44. Самовар. 45. Шипка. 48. Пилла. 49. Сатин. 50. Днепр. 51. Карбишев. Трилогия. 55. Техникум. 56. Дурадгор.

ОҚ ЙЎЛ, ҒОЛИБЛАР!

Муҳташам залда Ўзбекистон Давлат гимни янграмоқда. Рўпарада республикамиз байроғи товланиб турибди. Ғолиблик шоҳсупасида турган ёшгина йигитнинг, унинг мураббийси — тренер А. Цойнинг ҳаяжонини ифодалаш қийин. Мен ҳам ҳаяжондаман. Гарчи, турли йилларда мана шундай ғолиблик шоҳсупасига кўтарилган бўлсам-да, ўзимни тутиб туролмадим. Бу галги ҳаяжонимга гурурланиш ва қувонч ҳиссиётлари ҳам қўшилиб кетди.

Ҳаяжонланмай бўладими: учта олтин, битта бронза медали... Сирасини айтганда, Тошкентда ўтказилган бокс бўйича мамлакат 47-шаҳсий чемпионатида ўзбек спортчилари бундай катта ғалабага эришадилар, деб ҳеч ким ўйламаган эди. Республикамиз вакиллари бокс тарихида ҳали бирон марта ҳам бирданига тўрт медални қўлга киритмаган эдилар. Фақат бир сафарги чемпионатда биринчи бўлиб мен ва командадошим Николай Антимов мамлакат чемпиони, деган юсак номга сазовор бўлган эдик. Мана бугун эндигина 18 ёшга кирган ангреник Зоир Абдуқодиров, 21 яшар фарғоналик Сергей Василенко ва олмалиқлик тажрибали боксчи Владимир Шинлар шундай қўтлуғ номга эришдилар.

Чемпионат бошланиши олдидан бокс мутахассислари анча ҳаяжонланган, ташвишга тушган эдилар. Улар асосан ёш спортчилардан ташкил топган вакилларимизга боксдаги энг яхши анъаналаримизни давом эттира олармиканлар, деган иккиланишлар билан қараган эдилар. Чемпионат якунлари эса республикамиз спортининг бу турида маълум силжишлар рўй берганлигини ҳамда умидли, келажаги бор ёшлар етишиб чиқаётганлигини кўрсатди.

Финал мусобақаларида мен 1981 йилнинг биринчи чемпиони — енгил вазни Зоир Абдуқодиров ва унинг тренерига чемпионатнинг олтин медалини қадаб қўйиш шарафига муясар бўлдим.

Холисона айтганда, Зоир спортнинг машаққатли йўлини босиб ўтди. Назарий жиҳатдан бу вазн категориясида халқаро классдаги спорт мастери А. Клюев, тажрибали «чарм қўлқоп» усталари М. Леонов, В. Ефремовларни орда қолдириб, муваффақият қозониш унинг учун осон эмас эди. Лекин боксчимизнинг рингдаги аниқ ва дадил ҳаракатлари рақибларини доғда қолдирди...

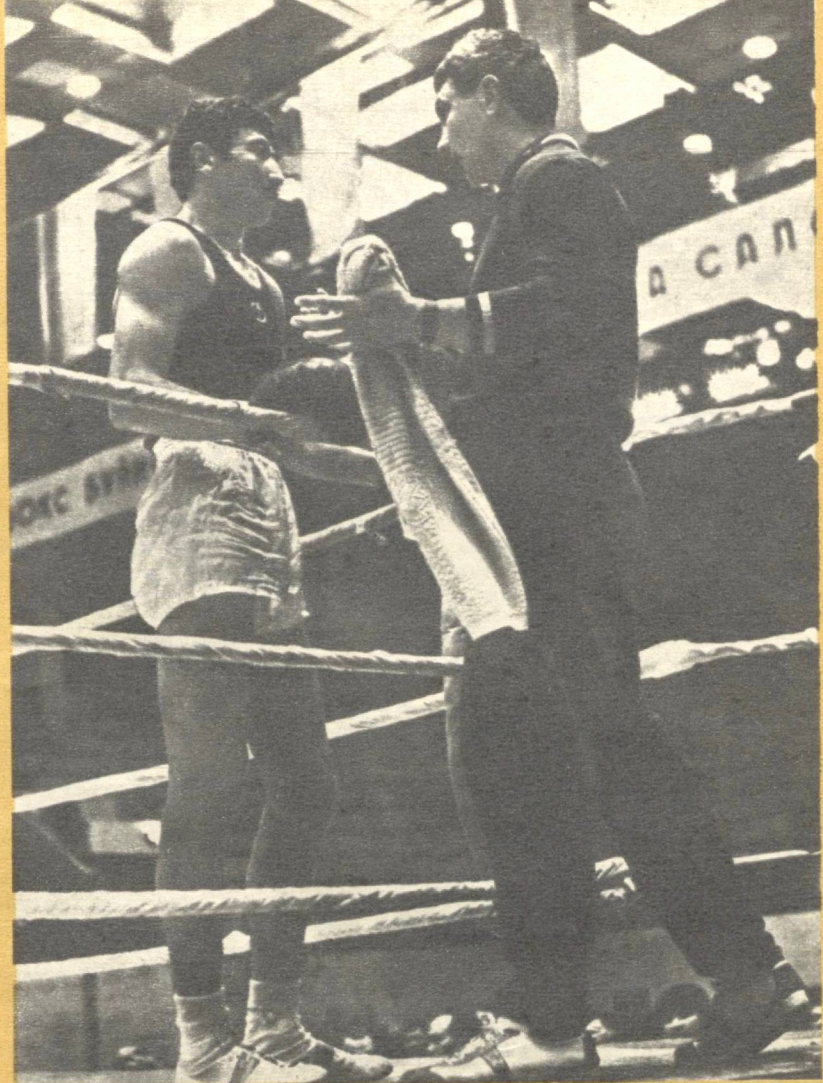
Сергей Василенконинг юзинчи ғалабаси, айниқса, унга катта шон-шухрат бахш этди. Чемпионатнинг номдор боксчи, СССРда хизмат кўрсатган спорт мастери А. Кошкинини мағлубиятга учратиб бокс ишқибозлари орасида катта шов-шув кўтарилишига сабабчи бўлди. У кейинги учрашувларни ҳам ҳужумкорлик руҳида ўтказди. Финалда РСФСР вакили Н. Мельникни мағлуб этиб, мамлакат чемпионлиги шоҳсупасига кўтарилди. Ана шу кейинги ғалаба билан Сергей бу шоҳсупани биринчи марта забт этди.

СССР чемпионатларида уч марта финалга чиқиб, ҳар сафар ҳал қилувчи баҳсдан кейин рингдан бош эгиб чиқиб кетган Владимир Шин ҳам бу дафъа ўз кучи ва маҳоратини намоён қилди. Зотан, тошкентлик армиячи Жаҳон кубогини қўлга киритган, мамлакат Қуролли Кучлари чемпионатининг уч марта ғолиблигига эришган бўлса-да, СССР чемпионатларида омади чопмаётган эди. Юсак номни Владимирга Тошкент турнири ҳадя этди. Шунингдек, кўксига чемпионатнинг бронза медали тақилган андижонлик пахтакорчи Г. Могилнининг ҳам муваффақиятини алоҳида таъкидлаб ўтиш лозим.

Юсак савияда ўтказилган Тошкент чемпионати боксчимиз тарихида янги саҳифа очди. Бу саҳифага эса, янги номлар ёзилди. Ўзбек «чарм қўлқоп» усталари билан бир қаторда В. Манукян (Арманистон), И. Мирбобоев (Қирғизистон), С. Хачатурян (Арманистон), С. Мичник (Украина), М. Мурадян, И. Аюпкохян (Арманистон), А. Беляев (РСФСР), Бахтояров (РСФСР), В. Яковлев (Ленинград)лар ҳам мамлакат 47-шаҳсий чемпионатининг ғолиблик олтин медалини қўлга киритдилар.

Мен чемпионатнинг ҳар бир учрашувини алоҳида диққат-эътибор билан кузатиб бордим. Айниқса, мени ёшларимизнинг дадил ҳаракати, мустаҳкам иродаси, ғалабага бўлган ишончи қувонтирди. Улар ҳали кўп марта ўз мухлисларини қувонтирадилар, республикамиз шухратини кўтаришга хизмат қиладилар. Мен уларнинг жаҳон ғолиблиги шоҳсупаларини ҳам эгаллашларига, бокс спорти доволарини дадил иш-ғол қилишларига оқ йўл тилаб қоламан.

Сухбатни Раҳматилла ШЕРАЛИЕВ олиб борган.

Ғалаба яқин [Мамлакат шахсий чемпионатида Руфат Рисқиев биринчи олтин медални қўлга киритган учрашув. 1975 йил].

Судьялик масъулияти [Бокс бўйича жаҳон чемпиони Руфат Рисқиев].

Бош редактор **МИРМУҲСИН**
Редколлегия: Чингиз АҲМАРОВ, Абдулла БОБОХОНОВ, Воҳид ЗОҲИДОВ, Наримон ИБРОҲИМОВ, Асқад МУХТОР, Саид ШЕРМУҲАМЕДОВ, Комил ЯШИН, Ислиддин ҲАЙДАРОВ.

«Гулистон» — ежемесячный общественно-политический, литературно-художественный журнал ЦК КП Узбекистана [на узбекском языке].

Адресимиз: 700000, Тошкент — П, Ленин кўчаси, 41.

Редакция телефонлари: бош редактор — 33-35-20; бош редактор ўринбосари — 33-35-90; масъул секретарь — 32-58-33; ижтимоий-сиёсий, фан ва маданият бўлимлари — 33-36-59; адабиёт ва санъат бўлими — 33-36-02; рассомлар бўлими — 32-58-32.

Босмахонага туширилди: 21.09.1981 й. Босишга рухсат этилди 26.10.1981 й. Р — 07429. Қоғоз 70×108¹/₈. Вотиқ усулда босилди. Шартли босма тобоғ 5,6. Нашр ҳисоб тобоғи 7,80. Тиражи 266870. Вуяуртма 1764. Нашр М—118.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ ордени босмахонаси. 700000, Тошкент, ГСП, «Правда Востока» кўчаси, 26.

МУҚОВАДА

Биринчи бет. Очиқ усулда кўмир қазиниш устаси, «Ангрен» разрезни комсомол-ёшлар бригадасининг бошлиғи, Меҳнат Қизил Байроқ ордени нишондори, экскаваторчи Абдуҳамид Ниёзатов.

Тўртинчи бет. Ҳар йили Тошкент отчопарида нишонланадиган пахта байрами анъанавий халқ сайили бўлиб қолди. 1. Ғолиблар колоннаси. 2. Она диёримиз саховати. 3. Доира рақсга чорлайди. 4. Вайрам тўлқини. 5. От — йигитга қанот! 6. Хоккейчилар ғолиблар сафида! 7. Санъаткорларимиз маҳорати мўл ҳосил ижодкорларига бахшида.

Н. ШАРИПОВ фотолари

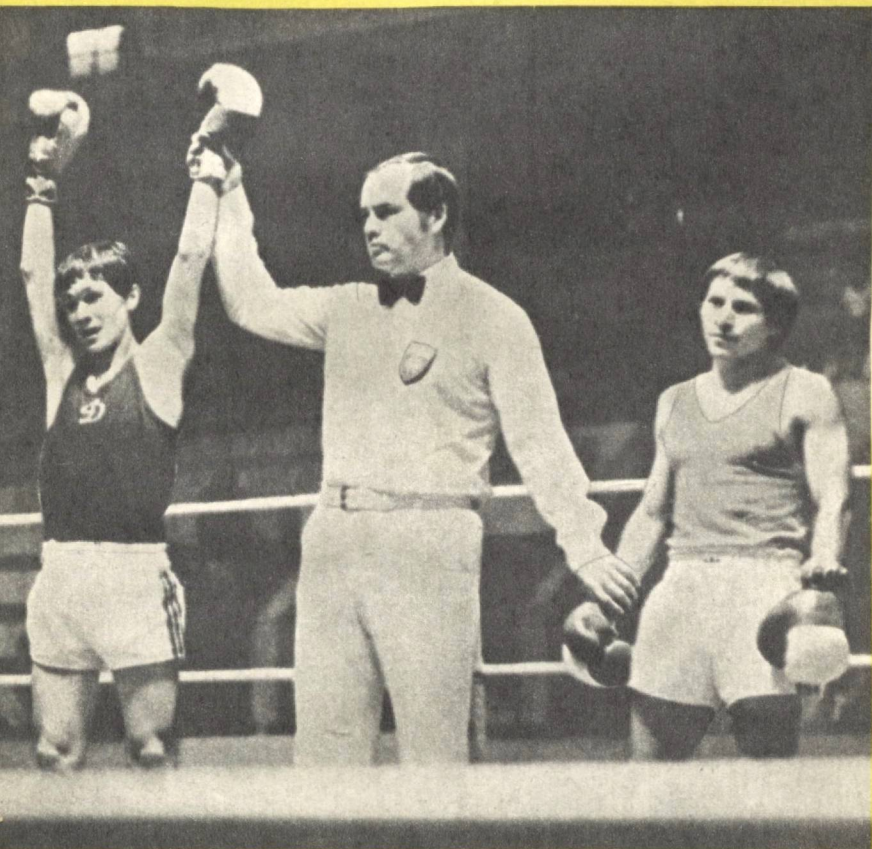

Олишув. [Бу баҳсда Владимир Шин шухрат қозонди.]

Л. ГУСЕЙНОВ, ва А. РИСКИЕВ фотолари

Шоҳсупа «жанг» билан эгалланади. [Сергей Василенко ғолиб келган учрашув.]

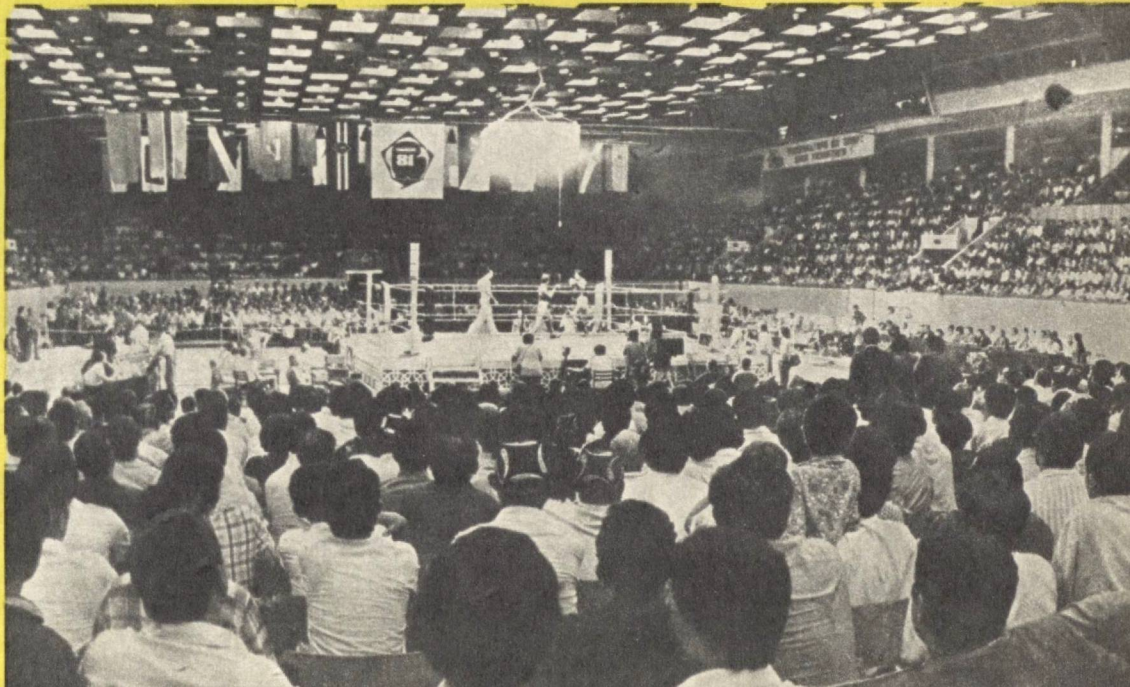
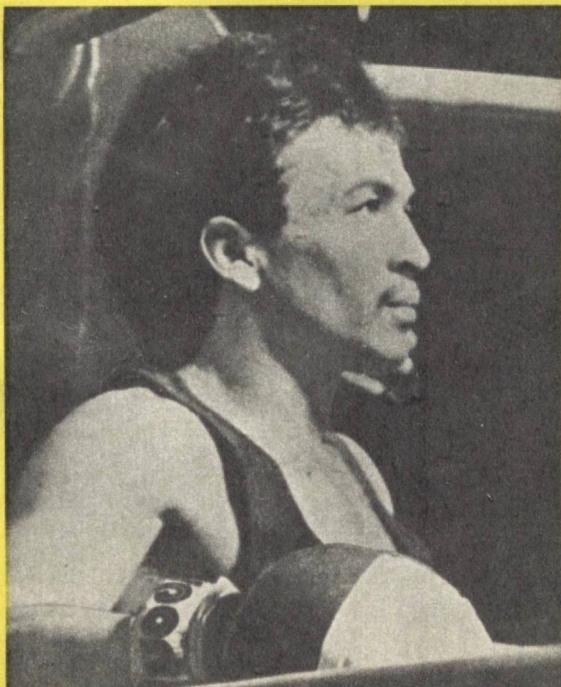
Қўли баланд келди! [47-мамлакат шахсий чемпионати ғолиби Зоир Абдуқодиров.]

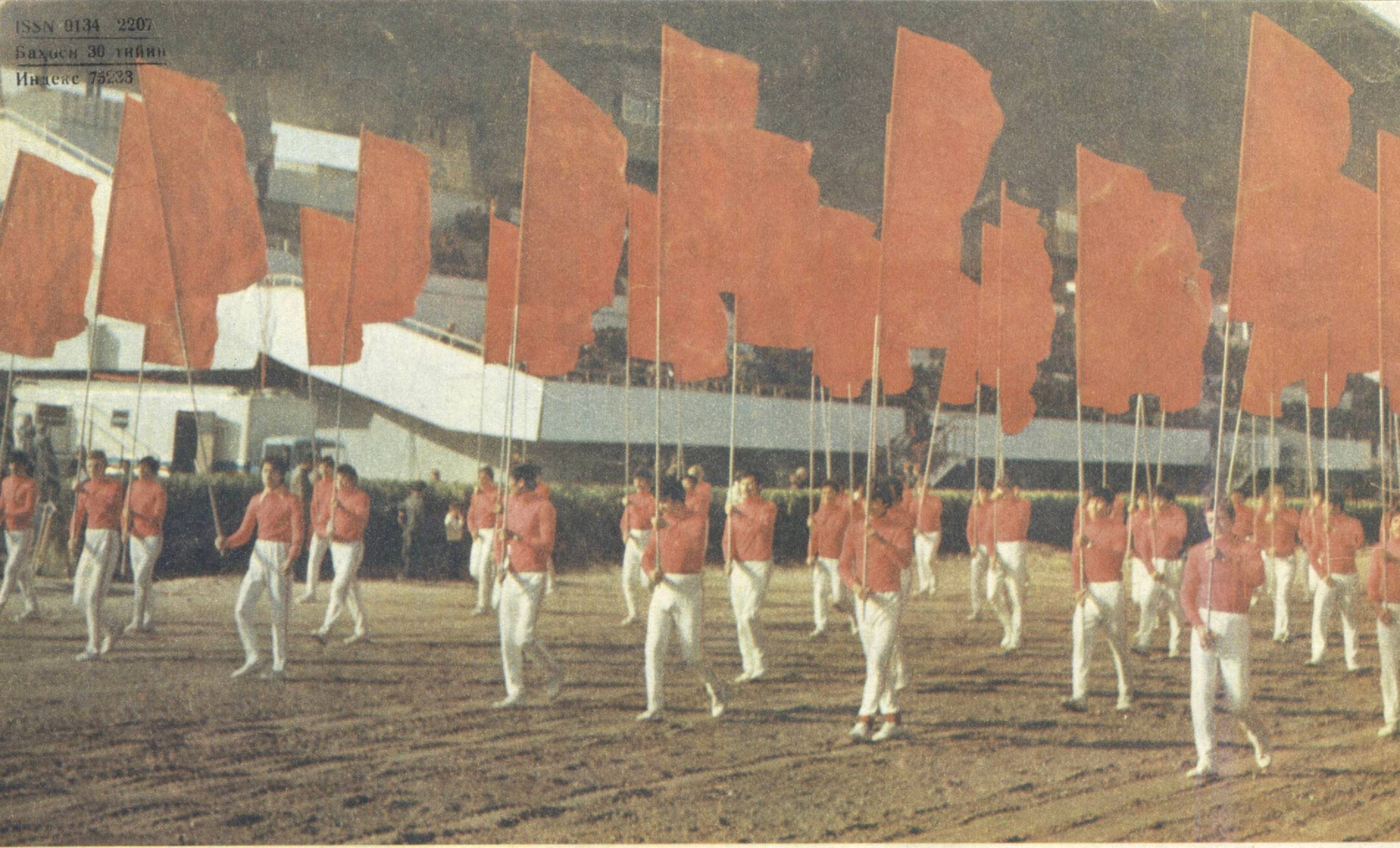

Ғолибларга эҳтиром.

Бокс ишқибозлари.

Ғалабага ишонч [Қирғизистонлик олтин медаль совриндори Икром Мирбобоев.]

1

2

3

4

5

6

7